รายงานประจำปี 2557

มูลนิธิอุทกพัฒน์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

รายงานประจำปี 2557 มูลนิธิอุทกพัฒน์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติจัดการน้ำชุมชน ตามแนวพระราชดำริ บ้านลิ่มทอง ตำบลหนองโบสถ์ อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์

อดีต – ภัยแล้ง

อดีต – น้ำหลาก

พระราชวังดุสิต (สนามเสือป่า) อาคาร 608 แขวงดุสิต เขตดุสิต กรุงเทพฯ 10300 โทร : 0 2282 3320 โทรสาร : 0 2282 6404 www.utokapat.org

ทรงชื่นชมที่ชาวบ้านใช้แผนที่ในการวางแผนและจัดการน้ำของชุมชน

พระราชดำริ เมื่อวันที่ 24 เมษายน 2551
ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน

ชุมชนใช้วิธีง่ายๆ ลงมือปฏิบัติ จนเข้าใจแนวพระราชดำริต่างๆ ทรงอยากให้มีการขยายผล เป็นเครือข่ายการทำงาน ของชุมชนที่บริหารจัดการน้ำเป็น

พระราชดำริ เมื่อวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2552
ณ พระตำหนักเปี่ยมสุข วังไกลกังวล อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

การจัดการน้ำชุมชนที่มีแบบอย่างความสำเร็จแล้ว จะขยายผลให้คำนึงถึงพื้นที่ สังคม ภูมิอากาศ ให้มีการปรับตัวตลอด นำไปสรุปให้เรียบง่าย เหมาะสมกับพื้นที่ และดึงให้ชุมชนมาทำงานร่วมด้วย

พระราชดำริ เมื่อวันที่ 30 กรกฎาคม 2553
ณ ห้องประชุมชั้น 14 อาคารเฉลิมพระเกียรติ โรงพยาบาลศิริราช

การจัดการน้ำชุมชนนั้น
เห็นความสำเร็จในบางชุมชนแล้ว
ให้ชุมชนชาวบ้านที่มีความรู้
ประสบความสำเร็จ
มีประสบการณ์จัดการ และพัฒนาน้ำในพื้นที่
มาช่วยขยายผลไปยังชุมชนอื่น

พระราชดำริ เมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม 2554
ณ ห้องประชุมสมเด็จพระพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา
กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์
ชั้น 14 อาคารเฉลิมพระเกียรติ โรงพยาบาลศิริราช

วันที่ 27 มีนาคม 2557
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานพระบรมราชวโรกาสให้
นางสนิท ทิพย์นางรอง ราษฎรชุมชนบ้านลิ่มทอง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์
เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท รับพระราชทานถ้วยรางวัลชนะเลิศ
การประกวดการจัดการทรัพยากรน้ำชุมชนตามแนวพระราชดำริ
ณ พระตำหนักเปี่ยมสุข วังไกลกังวล อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

วันที่ 20 มีนาคม 2557
สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี
ทรงเป็นประธานการประชุมสามัญประจำปี พ.ศ. 2557
ของมูลนิธิอุทกพัฒน์ ในพระบรมราชูปถัมภ์
ณ อาคารสำนักงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ มูลนิธิชัยพัฒนา

วันที่ 16 พฤษภาคม 2557
สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี
พระราชทานพระราชวโรกาสให้กลุ่มเยาวชนจากโรงเรียนตรังคริสเตียนศึกษา
เข้าเฝ้าทูลละอองพระบาท รับพระราชทานโล่รางวัลชนะเลิศ
โครงการพี่นำน้องรักษ์น้ำ ตามแนวพระราชดำริ พ.ศ. 2556
ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา

สารจากประธาน

"เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม" พระปฐมบรมราชโองการพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่แสดงพระบรมราชปณิธาน เมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม 2493 พระองค์ทรงครองแผ่นดิน ดูแลแผ่นดินบนพื้นฐานของความรัก ความเมตตา และความรับผิดชอบ ทรงทุ่มเท อุทิศพระวรกาย โดยเฉพาะเรื่องการดูแลเรื่องน้ำ ตั้งแต่ต้นน้ำ ถึงปลายน้ำ จากบนฟ้าจนถึงมหานที ผมไม่เคยเห็นใครบนแผ่นดินนี้อุทิศทุกสิ่งทุกอย่าง เพื่อรักษาแผ่นดินนี้เท่ากับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เวลานี้ พระองค์ท่านมีพระชนมพรรษา 87 พรรษา ทรงครองแผ่นดินมานานกว่า 67 ปี แล้ว สมควรที่พวกเราประชาชน 60 กว่าล้านคน จะช่วยกันรักษาดิน รักษาน้ำ รักษาทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อส่งต่อให้ลูกหลานของเรา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงให้เราหมดทุกอย่าง พระวรกาย เวลา ทรัพย์สินเงินทอง ถึงเวลาที่พวกเราต้องตอบแทนให้กับสังคมต่อไป ประเทศชาติเป็นของพวกเราทุกคน อย่ามัวแต่ใช้ทำลาย กอบโกยผลประโยชน์ มาช่วยกันรักษาประเทศของเรา รักษาน้ำ รักษาดิน รักษาป่า รักษาธรรมชาติ และธรรมะที่สำคัญที่สุด คือ ธรรมชาติ พฤติกรรมที่เราควรกระทำโดยปฏิบัติโดยยึดธรรมะไว้ คือ ธรรมดา รักษาธรรมชาติไว้และเป็นอยู่อย่างธรรมดา ถ้าจะให้ฝากอะไร ให้ยึดธรรมะไว้ 2 ข้อ ธรรมชาติกับธรรมดา แล้วสุดท้ายเราจะพบกับคำหนึ่งคำที่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานไว้เช่นกัน คือ ประโยชน์สุข ได้ทั้งประโยชน์และความสุข ของมหาชนชาวสยาม

มูลนิธิอุทกพัฒน์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ เป็นองค์กรที่ให้ความรู้ เป็นตัวกลางสร้างความเข้าใจ และดำเนินงานต่างๆ ในการพัฒนาน้ำ มูลนิธิฯ ทำงานร่วมกับชุมชนในลักษณะของเครือข่าย ขยายผลไปยังพื้นที่ใกล้เคียง และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ชุมชนที่อยู่ต่างภูมิภาคได้มาพบเจอ เป็นเพื่อนและแลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์ระหว่างกัน ปัญหาเรื่องน้ำมีอย่างต่อเนื่อง จริงๆ น้ำมีมากมายมหาศาล ถ้าบริหารจัดการไม่ดีก็จะท่วม เราต้องนำความรู้ หลักการทรงงาน เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา สู่ชุมชนให้เข้าใจถึงหลักการบริหารจัดการน้ำ ตามแนวพระราชดำริ มูลนิธิฯ ไม่ได้ดูแลโครงการใหญ่ๆ แต่จะดูแลระดับชุมชน พัฒนาจากล่างขึ้นมาข้างบนเรามีตัวอย่างความสำเร็จจากชุมชนต่างๆ และโครงการมากมายที่ประสบความสำเร็จ พร้อมให้ชุมชนเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ความสำเร็จ ระหว่างเพื่อนถึงเพื่อน ขยายผลความสำเร็จออกไป สร้างเครือข่ายของคนรักษ์น้ำ ร่วมกันแก้ไข พัฒนาและบริหารจัดการน้ำต่อไป

สุเมธ ตันติเวชกุล
ประธานกรรมการ
มูลนิธิอุทกพัฒน์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

รายพระนามและรายนามคณะกรรมการ
มูลนิธิอุทกพัฒน์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

1) สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี		องค์ประธานกรรมการกิตติมศักดิ์
2) นายสุเมธ	ตันติเวชกุล	ประธานกรรมการ
3) นายจิรายุ	อิศรางกูร ณ อยุธยา	กรรมการ
4) ศาสตราจารย์เกษม	จันทร์แก้ว	กรรมการ
5) ศาสตราจารย์ไพรัช	ธัชยพงษ์	กรรมการ
6) นายวีระ	วงศ์แสงนาค	กรรมการ
7) นายชูชาติ	ฉุยกลม	กรรมการ
8) นายเทอดศักดิ์	บุญยขจร	กรรมการ
9) นายศิวะพร	ทรรทรานนท์	กรรมการ และเหรัญญิก
10) นางสาววิลาวรรณ	วนดุรงค์วรรณ	กรรมการ และรองเหรัญญิก
11) นายรอยล	จิตรดอน	กรรมการ และเลขาธิการ
12) นางรอยบุญ	รัศมีเทศ	กรรมการ และรองเลขาธิการ

ผู้ตรวจสอบภายใน

1) นางประภาศรี	เพิ่มทรัพย์	ผู้ตรวจสอบภายใน
2) นางเพชรรัตน์	นนทิสกุล	ผู้สอบบัญชี

สารบัญ

01 แนะนำมูลนิธิ

06 บทบาท หน้าที่

10 เรื่องเด่น ปี 2557

ผลการดำเนินงาน ปี 2557 27

ภาคผนวก 72

รายนามผู้บริจาร

สรุปข่าวเด่น

เรื่องจากปก

1 แนะนำมูลนิธิ

25 กรกฎาคม 2554 คณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.)
เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ทูลเกล้าฯ ถวายเงินจำนวน 84 ล้านบาท

จุดเริ่มต้นของมูลนิธิอุทกพัฒน์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ มีความแตกต่างจากมูลนิธิอื่น คือ ก่อนจะจัดตั้งเป็นมูลนิธิฯ ได้มีการดำเนินงานด้านจัดการน้ำตามแนวพระราชดำริ โดยสถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำและการเกษตร (องค์การมหาชน) หรือ สสนก. ที่จัดตั้งขึ้นจากโครงการพัฒนาระบบเครือข่ายเพื่อการจัดการทรัพยากรน้ำแห่งประเทศไทย

ในพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อปี พ.ศ. 2541 เพื่อรวบรวมข้อมูลจากหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำมาไว้ในที่เดียวกัน โดยมีองคมนตรี เชาวน์ ณศีลวันต์ เป็นประธานโครงการฯ ได้ทำงานถวายด้านข้อมูลทรัพยากรน้ำต่อเนื่องมาทุกปี ต่อมาได้ยกระดับโครงการฯ จัดตั้งเป็นสถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำและการเกษตร (สสนก.) พร้อมทั้งส่งต่องานให้ นายสุเมธ ตันติเวชกุล เป็นประธานกรรมการฯ คนแรกของ สสนก. และดำรงตำแหน่ง จนครบวาระเมื่ออายุ 70 ปี ในปี พ.ศ. 2552 จากนั้นจึงได้แต่งตั้งศาสตราจารย์ยงยุทธ ยุทธวงศ์ เป็นประธานกรรมการฯ แทน ส่วนนายสุเมธ ตันติเวชกุล ได้รับการแต่งตั้งเป็นประธานกรรมการกิตติมศักดิ์ รับผิดชอบดูแลงานด้านการจัดการทรัพยากรน้ำชุมชน ตามแนวพระราชดำริ มาอย่างต่อเนื่อง

การดำเนินงานด้านจัดการน้ำชุมชนที่ผ่านมานั้น ได้รับการสนับสนุนจากองค์กรเอกชน เช่น มูลนิธิ โคคา-โคลา ประเทศไทย บริษัท ปูนซีเมนต์ไทย จำกัด (มหาชน) อย่างต่อเนื่อง ต่อมาคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ ซึ่งมีหน้าที่ส่งเสริมและสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีและสารสนเทศ ได้เห็นถึงความสำคัญของการรวบรวมและจัดทำข้อมูลความรู้เรื่องน้ำ เพื่อเผยแพร่ ให้เกิดประโยชน์ต่อสาธารณชนอย่างทั่วถึง และเพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 7 รอบ 5 ธันวาคม 2554

วันที่ 25 กรกฎาคม 2554 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานพระบรมราชวโรกาสให้ นายสุเมธ ตันติเวชกุล นำคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายเงินจำนวน 84 ล้านบาท เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 7 รอบ 5 ธันวาคม 2554 ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานกลับมาให้เป็นทุนประเดิมสำหรับจัดตั้งมูลนิธิ เพื่อสนองพระราชดำริเกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำ และเพื่อให้การดำเนินงานด้านการจัดการน้ำชุมชนตามแนวพระราชดำริ มีความต่อเนื่อง ดังนั้น การดำเนินงานของมูลนิธิอุทกพัฒน์ฯ จึงไม่ใช่งานที่เริ่มทำใหม่ แต่เป็นงานต่อเนื่องที่โอนงานและโอนเงินทุนที่เอกชนสนับสนุนมาโดยตลอด จาก สสนก. มาที่มูลนิธิอุทกพัฒน์ฯ

วันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2555 นายสุเมธ ตันติเวชกุล ได้จัดทำคำขอจัดตั้งมูลนิธิภายใต้ชื่อว่า “มูลนิธิน้ำตามแนวพระราชดำริ” และในวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2555 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้โปรดเกล้าฯ พระราชทานชื่อมูลนิธิว่า “มูลนิธิอุทกพัฒน์” พร้อมตราประจำมูลนิธิฯ และพระราชทานพระมหากรุณา ให้มูลนิธิฯ อยู่ในพระบรมราชูปถัมภ์ รวมทั้งพระราชทานเงินขวัญถุงเป็นทุนประเดิมสำหรับก่อตั้งมูลนิธิ จำนวน 84,000,000 บาท

วัตถุประสงค์

1) ดำเนินงานตามพระราชประสงค์
2) ส่งเสริม สนับสนุน การรวบรวมและจัดทำข้อมูลความรู้เรื่องน้ำ และเผยแพร่เพื่อประโยชน์ต่อสาธารณชนอย่างทั่วถึง
3) ส่งเสริม สนับสนุน งานวิจัยและพัฒนาสำหรับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ
4) ส่งเสริม สนับสนุนงานบริหารจัดการทรัพยากรน้ำชุมชน ตามแนวพระราชดำริ
5) เพื่อดำเนินการหรือร่วมมือกับองค์การกุศลเพื่อการกุศล และองค์การสาธารณประโยชน์เพื่อสาธารณประโยชน์
6) ไม่ดำเนินการเกี่ยวข้องกับการเมืองแต่ประการใด

ตราสัญลักษณ์

พระพิรุณ

เทวดาแห่งน้ำ เทวดาแห่งฝน ก้าวเดินอยู่บนก้อนเมฆเหนือผืนน้ำ ซึ่งหมายถึง วงจรของน้ำ

กรอบรูปหยดน้ำใส ภายใต้พระมหาพิชัยมงกุฎ

เครื่องทรงของพระมหากษัตริย์ไทยตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบัน

ดอกบัว

ความบริสุทธิ์สะอาดของน้ำ
ความเป็นมงคลแห่งชีวิต

เลข ๐๑ ที่ก้อนเมฆและผืนน้ำ

หมายถึง ระบบเลขฐานสองพื้นฐานการทำงานของพื้นฐานการทำงานของคอมพิวเตอร์ เพื่อจัดเก็บประมวลผลข้อมูลและเผยข้อมูลข่าวสารความรู้เรื่องน้ำให้ประชาชนเกิดความเข้าใจและเข้ามามีส่วนร่วม ในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของท้องถิ่นและของประเทศ

เมื่อนำเลข ๙ ในพระมหาพิชัยมงกุฎ รวมกับเลข ๐๑ ที่ก้อนเมฆและผืนน้ำ จะเป็นเลข ๙๐๑ คือ หมายเลขแทนพระองค์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

จากพระราชดำริ สู่ มูลนิธิอุทกพัฒน์
ในพระบรมราชูปถัมภ์

2539

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานพระราชดำริ
ให้สถาบัน MIT เข้ามามีส่วนร่วมวางแผนพัฒนาแหล่งน้ำร่วมกับสำนักงาน กปร. และ สกว.

2541

เริ่มพัฒนา **ระบบเครือข่ายเพื่อการจัดการทรัพยากรน้ำแห่งประเทศไทยในพระราชดำริ**

2547

16 มกราคม 2547
จัดตั้ง**สถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำและการเกษตร** ขึ้นภายใต้ สวทช. กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

2549

ดำเนินโครงการจัดการน้ำชุมชน
ร่วมกับภาคเอกชน เช่น Coca-Cola, SCG, PTT

2550

จัดประกวดการจัดการทรัพยากรน้ำชุมชน ตามแนวพระราชดำริ
เพื่อเฉลิมพระเกียรติเนื่องในโอกาสมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 80 พรรษา 5 ธันวาคม 2550

2551

27 ธันวาคม 2551 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้ง **สถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำและการเกษตร (องค์การมหาชน)**

- โครงการเครือข่ายปฏิบัติการน้ำชุมชน
- โครงการค่ายปฏิบัติการพี่นำน้องรักษ์น้ำ
- Village That Learns and Earns Community Network for Community Water Resource Management

2552

สร้างแม่ข่ายการจัดการทรัพยากรน้ำชุมชน ด้วยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

2554

การจัดการน้ำชุมชน เพื่อแก้ปัญหาภัยแล้งน้ำท่วมในพื้นที่นอกเขตชลประทาน
โดยชุมชนอย่างยั่งยืน 84 แห่ง

2555

ก่อตั้ง
มูลนิธิอุทกพัฒน์ ในพระบรมราชูปถัมภ์
15 กุมภาพันธ์ 2555 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ พระราชทานชื่อ **มูลนิธิอุทกพัฒน์** และทุนประเดิมสำหรับก่อตั้งมูลนิธิจำนวน 84 ล้านบาท

2 บทบาทหน้าที่

ตาม ข้อบังคับของมูลนิธิอุทกพัฒน์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ ได้ระบุความหมายของตราสัญลักษณ์ไว้ คือ น้ำเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดของชีวิต จำเป็นต้องให้ทุกภาคส่วนร่วมกันในการบริหารและพัฒนา ซึ่งหากจะทำได้ก็ต้องมีข้อมูล ความรู้ และความเข้าใจเรื่องน้ำอย่างเป็นระบบ เพื่อนำมาประกอบการตัดสินใจบริหารจัดการน้ำ ทั้งความสำเร็จ ความรู้ เทคนิคที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงศึกษา ค้นคว้า พัฒนา และทดลองเรื่องน้ำมาโดยตลอดนับตั้งแต่ทรงครองสิริราชสมบัติ และทรงห่วงใยสถานการณ์น้ำที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก จำเป็นต้องนำมาบันทึก รวบรวม และเผยแพร่ ให้ประชาชนใช้เป็นหลักในการแก้ไขพัฒนาบริหารน้ำของท้องถิ่นและของประเทศต่อไป

คณะกรรมการมูลนิธิฯ ได้น้อมนำหลักการทรงงานและพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้แก่ การคิด Macro ทำ Micro การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การจัดการน้ำชุมชน และทฤษฎีใหม่ ผนวกกับวัตถุประสงค์ของมูลนิธิฯ จัดทำเป็นกรอบการดำเนินงานของมูลนิธิฯ 3 ด้าน ยึดตามหลักการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว "เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา" ได้ดังนี้

กรอบการดำเนินงาน

เข้าใจ ข้อมูล ข้อเท็จจริง | องค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น | ตัวอย่างและแบบอย่างความสำเร็จ | ถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนเรียนรู้

เพื่อให้เกิดความเข้าใจ การจัดทำข้อมูลความสำเร็จ ความรู้ เทคนิคเรื่องน้ำ และเผยแพร่ต่อสาธารณชน

เข้าถึง วิเคราะห์หาแนวทางแก้ไข | ทำงานอย่างมีส่วนร่วม | วิจัยเชิงปฏิบัติการในกลุ่มตัวอย่าง

เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมปฏิบัติด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำชุมชน ตามแนวพระราชดำริที่เหมาะสมกับภูมิสังคม โดยนำความรู้มาปฏิบัติจนเห็นผลสำเร็จ

พัฒนา นำแผนงานสู่การปฏิบัติการ | ประเมินและติดตาม | ขยายผลเครือข่ายการจัดการทรัพยากรน้ำชุมชน ตามแนวพระราชดำริ | ถ่ายทอด และแลกเปลี่ยนเรียนรู้

เพื่อสนับสนุนให้เกิดและขยายผลเครือข่ายบริหารจัดการทรัพยากรน้ำชุมชน ตามแนวพระราชดำริ

การดำเนินงานของมูลนิธิอุทกพัฒน์ฯ ให้ความสำคัญไปที่ชุมชนโดยตรง และตรงกับการพัฒนาแนวใหม่ คือ ชุมชนเป็นตัวตั้งให้เกิดการรวมกลุ่ม ซึ่งที่ผ่านมาได้สร้างการรวมกลุ่มให้เกิดการดำเนินงานของชุมชนที่ไม่เหมือนใคร คือ เริ่มจากการประกวดการจัดการทรัพยากรน้ำชุมชน ตามแนวพระราชดำริ เป็นเครื่องมือให้เกิดการรวมกลุ่มจากชุมชนที่ไม่เคยรู้จักกัน บางแห่งทะเลาะกันมาก่อน แต่พร้อมเรื่องการจัดการน้ำชุมชนของตน เกิดการพูดคุย แลกเปลี่ยนความรู้ ชุมชนใครทำอะไรสำเร็จอย่างไร จนกลายเป็นเพื่อนกัน ใครมีอะไรก็เอามาฝากกัน แลกเปลี่ยนผลผลิต ใครเดินทางผ่านที่ไหนก็แวะเยี่ยมเยียนกัน ซึ่งกว่า 5 ปี ขยายผลเครือข่ายชุมชนกว่า 200 ชุมชนทั่วประเทศ และสามารถใช้แนวทางนี้สอนหน่วยงานราชการในทางอ้อม อีกทั้งชุมชนเกิดความภาคภูมิใจว่า เป็นผู้นำในการประชุม คิด ทำ ตัดสินใจโดยชุมชนเป็นเจ้าของและมีส่วนร่วม ซึ่งตรงกับพระราชกระแสรับสั่งของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว "...ให้ประชาชนเป็นครูเรานะ อย่าไปเป็นครูประชาชน..."

ประกวดการจัดการทรัพยากรน้ำชุมชน ตามแนวพระราชดำริ ไม่ได้มุ่งเน้นการแข่งขันชิงรางวัล แต่มีจุดมุ่งหมายหลักเพื่อรวบรวมองค์ความรู้สำคัญของแต่ละชุมชนที่เข้าร่วมประกวด ที่มีประสบการณ์ และความรู้ในการจัดการทรัพยากรน้ำตามแนวพระราชดำริ มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน โดยมีเป้าหมายเพื่อให้เกิดการจัดการทรัพยากรน้ำของชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

พลเอก อุดมเดช สีตบุตร
ผู้บัญชาการทหารบก

กองทัพบกได้กำหนดเป็นนโยบายที่ชัดเจนในการสนับสนุนงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เป็นความเร่งด่วนลำดับแรก ทั้งงานที่เป็นนโยบายรัฐบาล หน่วยงานภาครัฐ และมูลนิธิต่างๆ เพราะเป็นการแสดงออกถึงความจงรักภักดี รวมทั้งเป็นการแก้ปัญหาความเดือดร้อนให้กับประชาชนได้อย่างแท้จริงและอย่างยั่งยืน

กองทัพบก ได้เล็งเห็นว่ามูลนิธิอุทกพัฒน์ฯ เป็นองค์กรที่มีองค์ความรู้ในด้านการพัฒนาและปรับปรุงแหล่งน้ำและการบริหารจัดการน้ำชุมชน รวมทั้งมีแนวทางในการแก้ปัญหาที่ตรงความต้องการของประชาชนในพื้นที่อย่างแท้จริง จึงได้มีการลงนามร่วมในบันทึกข้อตกลงความร่วมมือเรื่อง "การป้องกัน แก้ไขปัญหาอุทกภัยและภัยแล้ง และการจัดการทรัพยากรน้ำชุมชน ตามแนวพระราชดำริ" ระหว่างกองทัพบก กับ มูลนิธิอุทกพัฒน์ฯ เมื่อ 5 มีนาคม 2556 โดยร่วมกันดำเนินโครงการปรับปรุงและพัฒนาแหล่งน้ำตามนโยบายรัฐบาลที่ดำเนินการโดยกองทัพบก ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2556 จนถึงปัจจุบัน สำหรับการดำเนินการในปี พ.ศ. 2557 กองทัพบกได้ดำเนินงานโครงการป้องกันแก้ไขปัญหาอุทกภัยและภัยแล้งและการจัดการทรัพยากรน้ำชุมชน ตามแนวพระราชดำริร่วมกับมูลนิธิอุทกพัฒน์ฯ รวมทั้งสิ้น 27 โครงการ เป็นการดำเนินการขุดลอกฟื้นฟู ลำน้ำ ลำห้วย และการขุดลอกคลองครอบคลุมพื้นที่ 7 ลุ่มน้ำ ได้แก่ ลุ่มน้ำยม ลุ่มน้ำน่าน ลุ่มน้ำโขง ลุ่มน้ำชี ลุ่มน้ำมูล ลุ่มน้ำเพชรบุรี และลุ่มน้ำนครนายก

การดำเนินงานร่วมกับมูลนิธิอุทกพัฒน์ฯ เป็นการทำงานในลักษณะร่วมกันคิด ร่วมกันทำ และที่สำคัญคือการให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานทุกขั้นตอน ซึ่งส่งผลให้ประสบความสำเร็จเป็นอย่างดีและเกิดผลสัมฤทธิ์อย่างแท้จริง สามารถแก้ไขปัญหาอุทกภัยและภัยแล้ง ในพื้นที่ได้ตามวัตถุประสงค์ อีกทั้งยังเกิดการร่วมงานกับเครือข่ายชุมชนและองค์การบริหารท้องถิ่น อันจะเป็นแนวทางที่จะสามารถแก้ไขปัญหาในพื้นที่ได้จริงและนำไปสู่การแก้ปัญหา อย่างยั่งยืนตลอดไป

3 เรื่องเด่น ปี พ.ศ. 2557

โรงเรียนป่าพะยอมวิทยา จ.พัทลุง เข้ารับพระราชทานโล่รางวัลชนะเลิศ
เมื่อวันที่ 4 มีนาคม 2556

เข้าใจน้ำ ก้าวแรกสู่ความสำเร็จ

เรื่องเล่าจากเยาวชนพี่นำน้องรักษ์น้ำ สู่ชุมชนและเครือข่ายรักษ์น้ำ ลุ่มน้ำป่าพะยอม

เมื่อปี พ.ศ. 2556 กลุ่มเยาวชนพี่นำน้องรักษ์น้ำ โรงเรียนป่าพะยอมพิทยาคม ได้เข้าเฝ้าฯ รับพระราชทานรางวัลชนะเลิศโครงการพี่นำน้องรักษ์น้ำ ตามแนวพระราชดำริ จากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทำให้ผู้ใหญ่ชาวป่าพะยอมเริ่มหันมามองว่า เด็กๆ ทำอะไรกันอยู่ ผู้ใหญ่เลยเข้าร่วมช่วยแต่งเพลงเพื่อสร้างจิตสำนึก

นายพรพิทักษ์ ขาวอ่อน (กอ)
รุ่นพี่ของกลุ่มเยาวชนโรงเรียนป่าพะยอมพิทยาคม อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง ถึงแม้ปัจจุบัน ได้ไปศึกษาต่อที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตภูเก็ต แต่ก็ยังร่วมทำงานในพื้นที่

มูลนิธิอุทกพัฒน์ฯ เป็นสิ่งมหัศจรรย์ของคนป่าพะยอม

เดือนพฤษภาคม 2557 มูลนิธิอุทกพัฒน์ ฯ เริ่มเข้ามาให้แนวคิดเรื่องบริหารจัดการน้ำลุ่มน้ำทะเลน้อย ถัดมาเดือนมิถุนายน 2557 ได้มาร่วมลงพื้นที่ ให้เราสำรวจตัวเองและให้แก้ไขในงานเล็กๆ ตามแรงของชาวบ้าน ก็พิสูจน์ให้เห็นว่า ปี 2557 เป็นปีแรกที่น้ำไม่ท่วมอำเภอป่าพะยอม

เดือนพฤษภาคม 2557 ที่ผ่านมา มูลนิธิอุทกพัฒน์ฯ ติดต่อขอให้ประสานเชิญกลุ่มผู้ใหญ่ ชุมชน ท้องถิ่น มาพูดคุยหาแนวทางพัฒนาทะเลน้อย ร่วมกับมูลนิธิอุทกพัฒน์ฯ จึงได้ประสานนัดหมายนำตัวอย่างการจัดตั้งกลุ่มของมูลนิธิอุทกพัฒน์ฯ มาให้ผู้ใหญ่ใช้เป็นแนวทางจัดตั้งกลุ่มคณะกรรมการบริหารจัดการน้ำชุมชน และอาจารย์โรงเรียนป่าพะยอมพิทยาคม ก็ช่วยเป็นสื่อกลาง รวมทั้งสนับสนุนสถานที่ประชุม

ในปี 2553-2554 พื้นที่ป่าพะยอม ประสบปัญหาทั้งวาตภัย อุทกภัย รวม 8 ครั้ง ชาวป่าพะยอมคิดอยากจะแก้ปัญหา แต่ก็ขาดความรู้ พอทราบว่ามูลนิธิอุทกพัฒน์ฯ จะมาคุยเรื่องพัฒนาทะเลน้อย เทศบาล และตำบลต่างๆ ก็ถือโครงการเตรียมของบประมาณทำโครงการ มีทั้งสร้างประตูระบายน้ำขนาดใหญ่ สร้างทำนบ สร้างพนังในคลองป่าพะยอม รวมงบประมาณหลายล้านบาท แต่พอประชุมหารือกันมูลนิธิอุทกพัฒน์ฯ ไม่ได้ถามถึงโครงการหรืองบประมาณสักคำ มีแต่คำถามถึงพื้นที่แหล่งน้ำ และแผนที่ คุยกันไปได้ครึ่งวัน ก็ชวนกันลงไปดูพื้นที่ เลขาธิการมูลนิธิอุทกพัฒน์ฯ ชี้ให้ดูพื้นที่ คลอง และฝาย ในพื้นที่ที่คนป่าพะยอมไม่ได้ดูแลรักษา ไม่คิดจะซ่อมแซมให้ใช้งานได้ และคิดแต่จะทำใหม่ สร้างใหม่แทน

ก่อนดำเนินงาน

นายนพพร มากสง
เลขานุการนายกสภาตำบลป่าพะยอม
อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง

ครั้งแรกที่น้องกอประสานมา ผมก็ไปแจ้ง นายก อบต. ป่าพะยอม ว่ามูลนิธิอุทกพัฒน์ฯ จะมาคุย นายก อบต. ไม่เชื่อ บอกไม่รู้จัก นายก อบต. ไม่ไป แต่ผมไป และในครั้งที่ 2 นายก อบต. ได้มาเดินสำรวจพื้นที่ร่วมกับเลขาธิการมูลนิธิอุทกพัฒน์ฯ ตั้งแต่ต้นน้ำถึงทะเลน้อย นายก อบต. กับผมเริ่มเข้าใจถึงเรื่องการบริหารจัดการน้ำมากขึ้น เห็นความสำคัญว่าน้ำต้องเชื่อมถึงกัน พอเลขาธิการมูลนิธิอุทกพัฒน์ฯ กลับไป พวกผมก็เริ่มสำรวจแหล่งน้ำ เอาไม้ไผ่มาช่วยวัดระดับน้ำ เก็บข้อมูลกัน

พอมูลนิธิอุทกพัฒน์ฯ กลับไป พวกเราก็ทำการสำรวจพื้นที่อย่างจริงจัง นำข้อมูลมาร่วมวิเคราะห์ ได้แนวทางพัฒนาพื้นที่ตลอดแนวคลองร่วมกัน 5 ตำบล ได้แก่ ตำบลเกาะเต่า ตำบลป่าพะยอม ตำบลบ้านพร้าว ตำบลแหลมโตนด และตำบลทะเลน้อย ของอำเภอป่าพะยอม ทำตามที่มูลนิธิอุทกพัฒน์ฯ แนะนำ คือ เริ่มขุดลอกคลองข้างคลองส่งน้ำชลประทาน เพื่อช่วยเรื่องการระบายน้ำ และติดตามสถานการณ์น้ำร่วมกับมูลนิธิอุทกพัฒน์ฯ และสถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำและการเกษตร (องค์การมหาชน)

หนูช่วยราชสีห์ พัฒนาจุดเล็กๆ ก็ช่วยได้ทั้งอำเภอป่าพะยอม

เมื่อเดือนธันวาคม 2557 เลขาธิการมูลนิธิอุทกพัฒน์ฯ แจ้งผ่านกลุ่มไลน์มาว่าฝนจะตกหนักนะ พวกผมก็ชวนชาวบ้านและกลุ่มเยาวชนมาช่วยกันเก็บวัชพืช และขอนไม้ที่ขวางทางน้ำในคลองป่าพะยอมบริเวณใต้สะพาน เพราะเอาเครื่องจักรลงไม่ได้ พอถึงวันนัด ปรากฏว่าฝนตก ชาวบ้านมากันแค่ 6 คน แต่เด็กๆ มากันเกือบ 30 คนมาช่วยกัน ผลก็คือ ปีนี้เป็นปีแรกที่อำเภอป่าพะยอม เป็นอำเภอเดียวที่น้ำไม่ท่วม จนอำเภออื่นๆ และรองผู้ว่าราชการจังหวัดพัทลุง ต้องมาที่พื้นที่เพื่อให้เห็นกับตาว่า อำเภอป่าพะยอมน้ำไม่ท่วมจริง งานนี้เป็นเรื่องของหนูมาช่วยราชสีห์จริงๆ นายนพพร กล่าวทิ้งท้ายถึงผลสำเร็จที่เยาวชนพี่นำน้องรักษ์น้ำ ทำประโยชน์ให้กับคนป่าพะยอม

ปีนี้ เราแก้ปัญหาน้ำท่วมไปได้แล้ว แต่คนป่าพะยอมยังต้องเดินต่อไป แก้ไขโครงสร้างน้ำ ซ่อมแซมฝายต่างๆ ให้ใช้งาน และกักเก็บน้ำให้ได้

เห็นเด็กๆ ทำได้ แล้วผู้ใหญ่อย่างเรา ทำอะไร ชุมชนชาวบ้าน คิดแค่ว่าคลองเป็นที่ทิ้งขยะ ไม่รู้เจ้าของ แต่มาเห็นการทำงานของเด็กเยาวชนพี่นำน้องรักษ์น้ำ ผู้ใหญ่เลยหันกลับมารวมตัวกัน และเข้าไปพูดคุยกับนายกองค์การบริหารส่วนตำบลป่าพะยอม ขอจัดตั้งกลุ่มของผู้ใหญ่ขึ้นมาทำงานร่วมกับเด็กๆ

หลังดำเนินงาน

การพัฒนากว๊านพะเยา
โดยคนในท้องถิ่น
ร่วมกับมูลนิธิอุทกพัฒน์ฯ
โดยมีกองทัพบก
ให้การสนับสนุน เกิดผล
เป็นรูปธรรม แสงสว่าง
แห่งความสำเร็จปรากฏ
เห็นในเบื้องหน้าแล้ว

ก่อนดำเนินงาน พื้นที่คลองรอบกว๊านพะเยา

คนพะเยา มีความเป็นเอกภาพ
ลงมือปฏิบัติการพัฒนากว๊านพะเยา

นายบุญสิงห์ วรินทร์รักษ์
ประธานสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดพะเยา

"น้ำคือชีวิต" เป็นชื่อสารคดีดนตรีเล่าเรื่อง เพื่อเทิดพระเกียรติพระอัจฉริยภาพของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เนื่องในวโรกาสมหามงคลฉลองศิริราชสมบัติครบ 60 ปี เมื่อปี พ.ศ. 2549 เป็นการถ่ายทอดพระราชกรณียกิจของในหลวงในเรื่องเกี่ยวกับน้ำ ทั้งน้ำขาด น้ำเกิน น้ำเสีย เพื่อให้พสกนิกรชาวไทยได้ตระหนักถึงสิ่งที่ทรงทำเกี่ยวกับเรื่องน้ำ สอดคล้องกับคำขวัญของจังหวัดพะเยาที่เริ่มต้นว่า กว๊านพะเยาแหล่งชีวิต เป็นการสื่อที่มีความชัดเจนว่า คนจะขาดน้ำไม่ได้ น้ำเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับชีวิต หากปราศจากน้ำก็ปราศจากชีวิต กว๊านพะเยาจึงเป็นภาพสะท้อนหรือเป็นกระจกส่องวิถีชีวิตคนพะเยา

นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2482 เริ่มมีการสร้างประตูกั้นแม่น้ำอิง ก่อเกิดกว๊านพะเยาเป็นแหล่งกักเก็บน้ำจืดขนาดใหญ่ ในเนื้อที่ประมาณ 12,831 ไร่ สามารถกักเก็บน้ำได้ประมาณ 33 ล้านลูกบาศก์เมตร สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นต่อเนื่องมาโดยตลอดก็คือสภาพการตื้นเขินของกว๊านพะเยาที่มีตะกอนไหลเข้าสู่กว๊านเฉลี่ยปีละ 1,000,000 ลูกบาศก์เมตร ปัญหาผักตบชวา ปัญหาคุณภาพน้ำ ความขัดแย้งในการบริหารจัดการน้ำ ปัญหาข้อกฎหมาย การขาดองค์ความรู้และจิตสำนึกความเป็นเจ้าของ ทำให้การพัฒนากว๊านพะเยาไม่สามารถก้าวเดินต่อไปได้

ผู้นำของจังหวัดพะเยา ทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชน ได้เข้าพบ ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล เลขาธิการมูลนิธิชัยพัฒนา เสนอโครงการพัฒนากว๊านพะเยาเป็นโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงมีพระราชดำริให้รับโครงการกว๊านพะเยาในส่วนของด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรแหล่งน้ำ เป็นโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ โดยให้มูลนิธิชัยพัฒนาเป็นหน่วยงานหลัก ทำให้มีแผนแม่บทในการพัฒนากว๊านพะเยา

ต่อมาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรอบกว๊านพะเยา ได้ร่วมกันก่อตั้งศูนย์พัฒนาและบริหารจัดการกว๊านพะเยา (ศพบก.) ได้เข้าพบ ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล เพื่อขอคำแนะนำ การเข้าพบทั้ง 2 ครั้ง ท่านดีใจที่คนท้องถิ่นมองเห็นปัญหาของตนเอง มีความเป็นเอกภาพในการตั้งใจที่จะแก้ปัญหา และท่านได้มอบให้มูลนิธิอุทกพัฒน์ฯ

หลังดำเนินงาน ขุดลอกคลองร่วมกับกองทัพบก ในปี 2557

เข้ามาเดินสำรวจพื้นที่รอบกว๊านพะเยาร่วมกับท้องถิ่นและประชาชน ให้เริ่มทำโดยไม่ต้องรองบประมาณ

เราจึงเริ่มนำหลักการพัฒนาตามแนวพระราชดำริ คือ เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา มาใช้กับการพัฒนากว๊านพะเยา โดยทำความเข้าใจในข้อมูลพื้นฐาน ศึกษาข้อมูลมิติต่างๆ ของชุมชน ค้นหารากของปัญหา สร้างกระบวนการมีส่วนร่วม สร้างความเข้าใจและร่วมกันวิเคราะห์ปัญหา และความต้องการของชุมชน มีการศึกษาดูงาน มีการประชุมและเดินสำรวจพื้นที่

จึงได้บทสรุปว่า การพัฒนากว๊านพะเยานั้น ต้องพัฒนา ทั้งต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ ต้องดูตั้งแต่ป่าต้นน้ำ ซึ่งเป็นแหล่งผลิตน้ำของลำน้ำทั้ง 10 สาย ที่ไหลลงสู่กว๊านพะเยา การฟื้นฟูสภาพป่าต้นน้ำ โครงการฝายชะลอน้ำ การปลูกป่าเสริมตามโครงการกองทุนพันธุ์ไม้พื้นบ้าน โครงการชลประทานราษฎร์ การเพิ่มศักยภาพการกักเก็บน้ำของลำน้ำแต่ละสาขา การเพิ่มศักยภาพการระบายน้ำ การกระจายน้ำเข้าสู่พื้นที่เกษตร การขุดคลองดักตะกอนรอบกว๊าน การร่วมกันกำจัดผักตบชวาขององค์กรและคนในท้องถิ่น

การพัฒนากว๊านพะเยาโดยคนในท้องถิ่นร่วมกับมูลนิธิอุทกพัฒน์ฯ โดยมีกองทัพบกให้การสนับสนุน เกิดผลเป็นรูปธรรมแสงสว่างแห่งความสำเร็จปรากฏเห็นในเบื้องหน้าแล้ว

วันนี้ น้ำที่ไหลลงสู่กว๊านพะเยาไม่ขุ่นเหมือนปีก่อนๆ แสดงว่า ตะกอนไหลลงสู่กว๊านพะเยาลดลง สามารถชะลอความตื้นเขิน ยืดอายุให้กว๊านพะเยา นี่คือผลแห่งความสำเร็จบางส่วนที่คนพะเยาต้องร่วมกันภาคภูมิ

เข้าถึงน้ำ รวมกลุ่ม เกิดตัวอย่างความสำเร็จ

นายวัชรินทร์ มุกดา
ผู้ใหญ่บ้านปากซวด ตำบลพะแสง
อำเภอบ้านตาขุน จังหวัดสุราษฎร์ธานี

พอที่ทำกินถูกรวมเป็นเขตอุทยานฯ ก็กลายเป็นชาวบ้านรุกป่า มีปัญหากับอุทยานฯเป็นเพราะทั้งเรา ชาวบ้านและอุทยานฯ ไม่ได้คุยกันต่างคน ต่างคิด ต่างทำ ไม่ได้ปรับตัว เข้าหากันเลย

หันหน้าเข้าหากัน สร้างความเข้าใจ เข้าถึงปัญหา และร่วมกันแก้ไข

ชุมชนบ้านปากซวดเป็นชุมชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ป่าเขาหน้าแดงและเขาตอเต่ามากว่า 200 ปี ใช้น้ำจากคลองบางครกหล่อ เลี้ยงชีวิต ทำการเกษตร และเก็บหาของป่าเป็นหลัก ปี พ.ศ. 2500 ชาวบ้านเริ่มทำเกษตรเชิงเดี่ยว ปลูกปาล์มน้ำมัน ยางพารา มีรายได้เสริมจากการหาของป่าไปขาย กระทั่งในปี พ.ศ. 2523 ได้มีจัดตั้งอุทยานแห่งชาติเขาสก ทำให้ที่ทำกินของชุมชนถูกรวมอยู่ในเขตอุทยานฯ (พื้นที่ลุ่มน้ำชั้น 1A) กลายเป็นจุดเริ่มต้นของปัญหาระหว่างชุมชนและอุทยานฯ ในเรื่องขอบเขตและสิทธิในที่ทำกินของชุมชน

ชุมชนบ้านปากซวดอยู่ในพื้นที่อุทยานฯ ในเขตพื้นที่หวงห้ามสีแดง ชาวบ้านในชุมชนโดนคดีมาเกือบทุกครอบครัว ล่าสุดเพิ่งมีชาวบ้านโดนคดีแพ่ง ต้องจ่ายค่าปรับหนึ่งแสนหกหมื่นบาท และมีปัญหากับทางอุทยานฯ มาโดยตลอด ตอนหลังทางมูลนิธิอุทกพัฒน์ฯ ได้นัดเจ้าหน้าที่อุทยานฯ มาพูดคุยกับชุมชน ทำให้เกิดการปรับความเข้าใจกันได้ หาข้อยุติ และข้อตกลงกับเจ้าหน้าที่ในการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่า พบว่า **ปัญหาที่แท้จริงก็คือชุมชนกับอุทยานไม่คุยกัน** และชาวบ้านยังยึดติดกับวิถีชีวิตการปลูกพืชเชิงเดี่ยว คือการปลูกยางและปาล์ม ไม่เคยปลูกเสริมอะไรในพื้นที่สวนยาง เมื่อทางมูลนิธิฯ ให้คำแนะนำในการทำ**วนเกษตรในการปลูกพืชเสริมสวนยาง** ชุมชนจึงเปลี่ยนจากสวนยางเป็นป่ายาง ทำกินในพื้นที่เกษตรเดิมของตนเองไม่ขยายเพิ่ม และช่วยกันดูแลรักษาป่า แต่ก่อนชุมชนมีรายได้จากการกรีดยาง 15,000 บาท / ไร่ / ปี ชุมชนปลูกผักเสริมในสวนยาง ทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้นเป็น 18,000-19,000 บาท / ไร่ / ปี

การจัดการน้ำในชุมชนเริ่มดีขึ้นจากที่ได้ไปเรียนรู้ดูงานชุมชน เครือข่ายอื่นๆ ไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่ เช่น เทคนิคการปลูกพืชต่างๆ การเพาะผักหวานป่าจากบ้านพ่อจันที ที่บ้านโนนรัง จังหวัดนครราชสีมา การปลูกต้นพะยูง ของบ้านผาตั้ง จังหวัดพะเยา การปลูกมะนาวหลุม จากบ้านหนองปิ้งไก่ จังหวัดกำแพงเพชร ปัจจุบัน ชุมชนปลูกพืชไม่ต่ำกว่า 30 ชนิด มีรายได้หมุนเวียนตลอดทั้งปี รายได้เพิ่มขึ้น 60,000 บาทต่อปี ต้นยางให้น้ำยางมากขึ้น ในขณะที่ราคายางตก แต่ชุมชนก็มีรายได้จากพืชอื่นเสริม ทำให้มีรายได้ตลอดทั้งปี

สภาพฝายกักเก็บน้ำ**หลังซ่อมแซม** สามารถบริหารจัดการน้ำได้ 3 อำเภอ

สภาพฝายกักเก็บน้ำ**ก่อนซ่อมแซม** ที่น้ำหลากจนชำรุดเสียหาย

เรียนรู้ เข้าใจ เข้าถึง ลงมือทำ
ลดหนี้สินเกษตรกร

นายพิชาญ ทิพวงษ์
ชุมชนป่าภูถ้ำภูกระแต อำเภอแวงน้อย
จังหวัดขอนแก่น

ชุมชนภูถ้ำภูกระแตประสบปัญหาภัยแล้งมาตั้งแต่อดีต ตั้งแต่เกิดและจำความได้ก็เห็นว่าที่บ้านมีสภาพแห้งแล้งมาก เนื่องจากไม่มีแหล่งน้ำ พื้นที่เป็นที่ราบและที่ดอนลอนคลื่น ปริมาณฝนน้อย 4-5 ปีถึงจะมีฝนพอที่จะทำการเกษตรได้อย่างเพียงพอ

ชุมชนได้มาเรียนรู้การบริหารจัดการน้ำกับมูลนิธิอุทกพัฒน์ฯ ด้วยการเชื่อมโยงแหล่งน้ำเดิม และสร้างแหล่งน้ำเพื่อดักน้ำหลากจากป่าชุมชน ทำให้ชุมชนภูถ้ำภูกระแตพอที่จะมีแนวทางในการบริหารจัดการน้ำที่มีอยู่น้อยในพื้นที่แห้งแล้ง สามารถทำการเกษตรเพื่อยังชีพได้ มีการปรับวิถีการทำการเกษตรเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพภูมิอากาศ มีการเรียนรู้การจัดการน้ำด้วยผังน้ำ ด้วยแผนที่ อย่างเป็นระบบ โดยมีมูลนิธิอุทกพัฒน์ฯ เป็นผู้ให้ความรู้และความเข้าใจ เป็นจุดเริ่มต้นให้ชุมชนได้เริ่มศึกษาการทำการเกษตรตามแนวที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเคยสอนไว้ แต่ก็ยังไม่เข้าใจวิธีการ

จากการได้ศึกษาเรียนรู้และดูงาน ทำให้เราได้ลองปรับวิถีการทำการเกษตรแบบทฤษฎีใหม่โดยมีการรวมกลุ่ม เริ่มต้นที่ 11 พื้นที่ กับ 1 แปลงรวม โดยมีสมาชิกมาร่วมกันปรึกษาหารือ วางแผน เรียนรู้และเข้าใจพื้นที่ตัวเองว่าเป็นพื้นที่แล้งขาดแคลนน้ำ เนื่องจากฝนตกน้อย แล้วยังมีปัญหาฝนทิ้งช่วงอีก เมื่อเป็นแบบนี้จะเก็บน้ำอย่างไร เพื่อให้มีน้ำไว้ใช้ประโยชน์ในพื้นที่ เมื่อมีน้ำอยู่เท่านี้เราจะใช้อย่างไรให้เกิดประโยชน์สูงสุดและให้ได้นานที่สุด ปรับรูปที่ดิน ขุดสระเก็บน้ำเพื่อผันน้ำจากแหล่งน้ำมากักเก็บไว้ในสระ วางแผนเพาะปลูกพืช ทำเกษตรผสมผสาน ตามหลักทฤษฎีใหม่ ให้เหมาะสมกับภูมิสังคมและสอดคล้องกับปริมาณน้ำที่มี พอทำแล้วเห็นผลเป็นรูปธรรม ก็เกิดการยอมรับและขยายผล ตัวอย่างเช่น ครอบครัวนายสมัยและนางยอด ลีพลงาม เป็นครอบครัวที่เคยทิ้งที่ดินทำกินไปรับจ้างทำงานก่อสร้างที่กรุงเทพฯ มีรายได้เดือนละ 15,000 บาท แต่ก็ไม่พอใช้กับสังคมเมืองจึงตัดสินใจกลับบ้านและได้ลองทำเกษตรทฤษฎีใหม่ ตามที่ได้เรียนรู้พร้อมกับกลุ่ม มีที่นาอยู่ 9 ไร่ ปลูกข้าว บางปีฝนดีก็ได้ข้าว 150 กระสอบปุ๋ย บางปีก็ได้ไม่พอกิน จึงได้ลองขุดสระเก็บกักน้ำ 4 บ่อ พื้นที่รวมกันประมาณ 3 ไร่ เลี้ยงปลาและปลูกพืชผักตามคันรอบสระ ลดพื้นที่ปลูกข้าวลงเหลือ 2 ไร่ ได้ข้าวพอกินตลอดปี เป็นที่อยู่อาศัย 1 ไร่ เป็นพื้นที่ปลูกพืชผักหมุนเวียน และปลูกเห็ดฟางประมาณ 3 ไร่ หลังจากทำในปีแรกเกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น มีรายได้ตลอดปี

ปีที่สองเริ่มมีเงินเหลือเก็บ ครอบครัวไม่ต้องไปรับจ้างต่างถิ่น มีความสุขที่ได้เป็นนายตนเอง อยากพักก็ได้พัก ไม่ต้องรีบเร่ง สุขภาพก็แข็งแรง เมื่อมีตัวอย่างสำเร็จ

ก่อนดำเนินงานทฤษฎีใหม่

หลังดำเนินงานทฤษฎีใหม่

ชาวบ้านที่ลังเลอยู่ได้เข้ามาเรียนรู้และทำตาม ในปัจจุบันนี้ ได้ขยายผลไปถึง 47 พื้นที่ ใน 4 ตำบล แต่ละรายมีรายได้อยู่ที่ 200-500 บาทต่อวัน ซึ่งสมาชิกทั้งหมดอยู่รอดได้ในพื้นที่แล้ง โดยนำองค์ความรู้เกษตรทฤษฎีใหม่มาใช้อย่างมีแบบแผนนั่นเอง

พ่อสมัย แม่ยอด บอกว่า หากวันนี้ไม่รู้จักกับมูลนิธิอุทกพัฒน์ฯ และไม่ได้ทดลองทำ เราคงเหนื่อยกับการไปรับจ้างก่อสร้างที่กรุงเทพฯ ตอนนี้เรามีความสุข มีข้าวพอกินตลอดปี เหนื่อยก็พัก ตลาดก็มีพ่อค้ามารับซื้อถึงที่ เสียดายเวลาที่ผ่านมา หากรู้ว่าทำได้แบบนี้ทำไปตั้งนานแล้ว วันนี้รู้แล้วว่าทฤษฎีใหม่ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทำได้ และอยู่ได้ในพื้นที่แล้งจริงๆ นี่คือเสียงจากผู้ที่ทำสำเร็จ และในหมู่สมาชิกก็มีความรู้สึกเช่นนั้น

หลังดำเนินงานทฤษฎีใหม่

พัฒนาน้ำ สู่ความสำเร็จ พร้อมขยายผล

นายจักรพงษ์ สงวนชม
ประธานเครือข่ายน้ำชุมชน
ตำบลหนองเต็ง

ความรู้สึกของผม มูลนิธิอุทกพัฒน์ฯ เปรียบเสมือนสิ่งที่ฟ้าประทานลงมา ให้ทำในสิ่งที่เป็นไปไม่ได้ ให้เป็นไปได้ และการแก้ปัญหาไม่ได้เกิดจากการขอโครงการเท่านั้น แต่ต้องเข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา ด้วย

มูลนิธิอุทกพัฒน์ฯ เปรียบเสมือนฟ้าประทาน ในสิ่งที่เป็นไปไม่ได้... ให้เป็นไปได้

ด้วยพระมหากรุณาธิคุณที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมเยียนราษฎรอำเภอกระสัง เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2552 พระองค์เสด็จมาที่ริมทำนบอ่างเก็บน้ำหนองกุดใหญ่ ทอดพระเนตรเห็นความเดือนร้อนของราษฎร พร้อมกับได้ทราบว่าพื้นที่ตำบลหนองเต็งประสบปัญหาน้ำท่วม-น้ำแล้ง มานานกว่า 50 ปี จึงได้พระราชทานแนวทางการพัฒนาแหล่งน้ำในพื้นที่ ให้กรมชลประทานพิจารณาสร้างอ่างเก็บน้ำในลำชีน้อย และโครงการฝายกั้นน้ำบึงกุดใหญ่ ตามแนวพระราชดำริ จึงเกิดขึ้น

ครั้งนั้น ทั้ง 2 พระองค์ทรงประทับนั่งบนพื้นดิน ยังความปลื้มปิติ แก่นายตี๋ นะเรศรัมย์ ที่เข้าเฝ้าฯ อย่างกะทันหันในขณะนั้น อ่างเก็บน้ำหนองกุดใหญ่จึงมีภาพประวัติศาตร์ที่เกิดขึ้นจริง เป็นภาพที่มีภาพเดียวในโลก ที่เหนือคำบรรยาย ล้วนแสดงถึงพระเมตตาที่มีต่อพสกนิกรของพระองค์ในเรื่องน้ำ สมกับพระราชสมัญญา "พระบิดาแห่งการจัดการทรัพยากรน้ำ" ณ บริเวณที่เสด็จนี้ ชาวอำเภอกระสังถือเป็นพื้นที่มหามงคล จึงได้ตั้งชื่อว่า "ท่าเสด็จ" และเป็นจุดเริ่มต้นของโครงการพระราชดำริด้านน้ำอีกหลายโครงการในจังหวัดบุรีรัมย์

ฝายกั้นน้ำบึงกุดใหญ่สามารถกักเก็บน้ำได้ แต่ยังไม่สามารถบรรเทาความเดือดร้อนของชาวบ้านได้อย่างแท้จริง ถึงแม้มีปริมาณน้ำเพิ่มขึ้น แต่ยังพบกับปัญหาน้ำท่วม น้ำแล้ง น้ำหลาก ชาวบ้านจึงตั้งคำถาม "ทำอย่างไรจึงจะดีขึ้น" และได้เขียนโครงการพัฒนาหนองกุดใหญ่เป็นแก้มลิง ไปเสนอหน่วยงานต่างๆ มากว่า 20 ปี แต่ยังไม่ถอดใจ กระทั่งปี พ.ศ. 2557 ผมมีโอกาสได้เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ สภาเกษตรกรจังหวัด ร่วมกับพ่อทองคำ ยิ้มรัมย์ ผู้แทนเครือข่ายน้ำตามแนวพระราชดำริ ของมูลนิธิอุทกพัฒน์ฯ จึงได้ขอคำปรึกษาจากพ่อว่า มีวิธีแก้ปัญหาอย่างไร พ่อทองคำได้ตอบว่า ให้แต่งตั้งคณะกรรมการบริหารจัดการน้ำ เพื่อขอรับการพัฒนาหนองกุดใหญ่เป็นแก้มลิง ตอนนั้นผมและชาวบ้านก็ยังไม่ทราบว่า คณะกรรมการมีบทบาทอย่างไร เมื่อตั้งคณะกรรมการแล้ว จึงทำหนังสือไปที่เทศบาลตำบลหนองเต็ง และส่งต่อไปที่สภาเกษตรกร จนมีข้อสรุป ว่าจะไปขอความช่วยเหลือจากมูลนิธิอุทกพัฒน์ฯ

หลังดำเนินงาน

ความเข้าใจเดิมคิดว่า เป็นมูลนิธิอุทกพัฒน์ฯ ของในหลวง ถ้าเป็นเรื่องแก้มลิง ท่านจะให้ความช่วยเหลือ เมื่อได้ทราบข่าวจากพ่อทองคำ ว่า มูลนิธิอุทกพัฒน์ฯ จะมาที่จังหวัดบุรีรัมย์ จึงรวมตัวกันไปขอความช่วยเหลือ ทางมูลนิธิอุทกพัฒน์ฯ ได้สอบถามถึงปัญหา จากนั้นได้ลงพื้นที่ร่วมกับคณะกรรมการเทศบาลตำบลหนองเต็ง และชาวบ้าน พร้อมให้การบ้านกับคณะกรรมการเก็บข้อมูลเพิ่มเติม เรื่องขอบเขตหนองกุดใหญ่เดิม ระดับความสูง ทิศทางการไหลของน้ำ ทางน้ำเข้าออก การกระจายน้ำ ผู้ได้รับผลประโยชน์ ตอนนั้นผมและชาวบ้านก็สงสัยว่า มูลนิธิอุทกพัฒน์ฯ จะสามารถช่วยแก้ปัญหาได้จริงหรือไม่ จนกระทั่งทหารเข้ามาช่วยเก็บข้อมูลและได้ขุดลอกหนองกุดใหญ่ จึงรู้สึกได้ว่ามาถูกทางแล้ว

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายหลังจากร่วมงานกับมูลนิธิอุทกพัฒน์ฯ คือ ความร่วมมือร่วมใจของชาวบ้านและชุมชนข้างเคียง ตั้งแต่เกิดมายังไม่เคยเห็นความร่วมมือแบบนี้เลยสักครั้งเดียว เมื่อก่อนต่างคนต่างอยู่ ตอนนี้ชาวบ้านรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของ หวงแหน ช่วยกันดูแล ร่วมกันคืนที่ดินที่เคยบุกรุกจากที่เหลือประมาณ 200 ไร่ กลับคืนมาเป็นสาธารณะประโยชน์ รวม 777 ไร่ นางสุคนธ์ สงบวาจา ซึ่งเป็นเจ้าของที่ดินที่พระองค์ท่านเคยเสด็จมาเมื่อปี พ.ศ. 2522 ได้ถวายที่ดิน จำนวน 15 ไร่ เพื่อเป็นอนุสรณ์สถาน “ท่าเสด็จ” ตอนนี้ชาวบ้านรอบหนองเริ่มปรับเปลี่ยนการเพาะปลูกเป็นเกษตรผสมผสาน จำนวน 20 ราย ไม่น่าเชื่อเลยว่าจะมีวันนี้

ก่อนดำเนินงาน

ผมในนามชาวบ้านตำบลหนองเต็ง รู้สึกซาบซึ้งในพระมหากรุณาธิคุณ ที่พระองค์ทรงประทานมูลนิธิอุทกพัฒน์ฯ มาช่วยเหลือชาวบ้าน พวกผมจะร่วมมือดูแลรักษาให้ดีที่สุด

ปัญหาน้ำท่วมถนนสุวรรณศร
เปลี่ยนวิกฤตเป็นโอกาส บริหารน้ำได้ ใช้น้ำเป็น

ถนนสุวรรณศร ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 33 เชื่อมต่อระหว่างจังหวัดใน ***ภาคกลาง***กับ***ภาคตะวันออก*** ของประเทศไทย ประสบกับปัญหาน้ำท่วมเป็นประจำทุกปี สร้างความเสียหายต่อบ้านเรือนประชาชน และพื้นที่การเกษตร

เนื่องจากชุมชนเราเป็นชุมชนปลูกและขายไม้ดอกไม้ประดับ ปัญหาเรื่องน้ำที่ผ่านมามักจะพบว่าพอถึงฤดูฝนก็เจอน้ำหลาก น้ำท่วม โดยเฉพาะตรงบริเวณถนนสุวรรณศรจะท่วมทุกปี ครั้งละหลายวัน ยาวนานจนถึงสัปดาห์ ชาวบ้านก็เดือดร้อน เพราะผลผลิตเสียหาย นอกจากนี้ยังประสบปัญหาขาดแคลนน้ำ ทั้งๆ ที่มีคลองหลายสาย แต่นั่นก็เป็นเพราะชุมชนเราไม่รู้จักบริหาร ไม่มีการวางแผนการใช้น้ำให้เกิดประโยชน์สูงสุด น้ำจึงไม่เพียงพอที่จะใช้เพื่อเพาะปลูก อุปโภคบริโภค ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายนเป็นต้นไป

ในปี พ.ศ. 2557 หลังจากทำงานร่วมกับมูลนิธิอุทกพัฒน์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ และกองทัพบก ร่วมกันปรับปรุง ฟื้นฟูคลองห้วยเกษียณ ตลอดระยะทาง**รวม 28 กิโลเมตร** เท่ากับช่วยเปิดช่องทางระบายน้ำจากพื้นที่ตอนบน ตอนกลาง ตอนล่าง ลงสู่แม่น้ำบางประกง ส่งผลให้**ถนนสุวรรณศร** พื้นที่การเกษตร กว่า 14,000 ไร่ และบ้านเรือนประชาชนอีกกว่า 3,000 ครัวเรือน รอดพ้นจากวิกฤตน้ำท่วม

พอเราทำก็มีคนมาดูที่บ้าน
แล้วเค้าก็เอาไปทำตาม
เราก็ได้ขยายแนวคิด
ได้เครือข่ายเพิ่ม

นายบรรจงค์ พรมวิเศษ
ประธานสภาองค์การชุมชน
ตำบลดงขี้เหล็ก อำเภอเมือง
จังหวัดปราจีนบุรี

นอกจากนี้ผลสำเร็จที่เห็นได้อย่างชัดเจนคือ ลำคลองกักเก็บน้ำได้มากขึ้นในช่วงเดือนพฤศจิกายน - ธันวาคม จากพื้นที่ที่น้ำเคยแห้งทุกปี ตอนนี้ยังคงมีน้ำอยู่ชายคลองก็ดูสะอาดตาไม่มีตะกอนและวัชพืช ถือเป็นการ **เปลี่ยนวิกฤตเป็นโอกาส บริหารน้ำได้ ใช้น้ำเป็น** โดยชุมชนเราได้เรียนรู้จักการกักเก็บน้ำไว้ในพื้นที่ของตนเองในรูปแบบสระน้ำประจำไร่นา ชาวบ้านมีน้ำใช้อย่างเพียงพอ เรื่องการทำเกษตรแนวทฤษฎีใหม่ ทำให้รู้จักการใช้ประโยชน์ที่ดินของตัวเองให้เกิดประโยชน์ เมื่อก่อนปลูกพืชเชิงเดี่ยวเน้นค้าขายอย่างเดียว ตอนนี้ปลูกพืชผสมผสานไว้กินเอง และแบ่งขายบ้างตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ช่วยประหยัดค่าใช้จ่าย ที่สำคัญที่สุดคือการบริหารจัดการน้ำ ใช้น้ำอย่างประหยัด

ปัจจุบันชุมชนเรามีคณะทำงานดูแลรักษา บริหารจัดการแหล่งน้ำ มีกองทุนเพื่อการบริหารจัดการน้ำ แก้ไขปัญหาเรื่องน้ำภายในชุมชนโดยเฉพาะ พวกเราตระหนักถึงเรื่องน้ำกันมากขึ้น เรายึดหลักการพึ่งพาตนเอง การรวมกลุ่ม และวางแผนแก้ไขปัญหาร่วมกัน

หลังดำเนินงาน

ก่อนดำเนินงาน

ปฏิบัติการเครือข่ายประชาชน
ร่วมป้องกันและบรรเทาอุทกภัย ยะลา-ปัตตานี

นายดอเล๊าะอาลี สาแม
ประธานกรรมการบริหารจัดการน้ำ
บ้านควน ตำบลพร่อน
อำเภอเมือง จังหวัดยะลา

ชุมชนบ้านควน ตำบลพร่อน อำเภอเมือง จังหวัดยะลา เป็นชุมชนเกษตรกรรม มีอาชีพหลัก คือ ทำนา ทำสวนยาง ทำสวนผลไม้ ด้วยพื้นที่เป็นที่ราบลุ่ม ชุมชนจึงได้รับผลกระทบจากน้ำหลากท่วมพื้นที่เกษตรเป็นประจำทุกปี

ในปี พ.ศ. 2555 ชุมชนได้ร่วมสำรวจโครงสร้างน้ำในพื้นที่ ตามคำแนะนำของมูลนิธิอุทกพัฒน์ฯ ร่วมกันวางแผนปรับปรุงเส้นทางน้ำสำคัญเพื่อรองรับน้ำหลาก วางแผนบริหารจัดการน้ำในช่วงวิกฤต โดยในปีเดียวกัน สามารถแก้ปัญหาน้ำท่วมขังจากเดิม 20 ถึง 25 วัน เหลือเพียง 3 วัน รัฐไม่ต้องสูญเสียงบประมาณแผ่นดินประมาณ 800,000 บาท เพื่อมาเยียวยาความเสียหายกับเกษตรกรเหมือนเช่นที่ผ่านมา

เมื่อวันที่ 24 ธันวาคม 2557 เกิดวิกฤต สถานการณ์ฝนตกหนักในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยเฉพาะพื้นที่ของเขื่อนบางลาง ซึ่งในวันที่ 26 ธันวาคม 2557 ปริมาณน้ำในเขื่อนบางลางใกล้วิกฤต ปริมาณน้ำเกือบ 100% ประกอบกับเป็นช่วงน้ำทะเลหนุนสูง จึงเป็นจุดเริ่มต้นทำให้ชุมชนบ้านควนร่วมเจรจา และทำงานร่วมกับชลประทานจังหวัดยะลา การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย และมูลนิธิอุทกพัฒน์ฯ ช่วย**ประสานงานกับผู้ว่าราชการจังหวัดยะลา** เพื่อชะลอการเปิดประตูระบายน้ำไปอีกสัก 2 วัน เพื่อให้**ระดับน้ำทะเลลดลง เพื่อพร้อมระบายน้ำออกทะเลได้ ช่วยลดปัญหาน้ำท่วมเข้าพื้นที่ของประชาชน เป็นการทำงานร่วมกันในการบริหารน้ำของเขื่อนบางลาง ทำให้พ้นวิกฤตได้**

ก่อนดำเนินงาน

จากสถานการณ์ฝนตกหนักช่วงเดือนธันวาคม 2557 ในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ส่งผลให้มีปริมาณน้ำไหลลงเขื่อนบางลางอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่วันที่ 13 - 30 ธันวาคม 2557 รวม 715 ล้านลูกบาศก์เมตร เขื่อนปัตตานีมีศักยภาพในการระบายน้ำได้ 400 ลูกบาศก์เมตรต่อวินาที และในช่วงดังกล่าว ได้**บริหารน้ำควบคู่กับชุมชน สามารถเพิ่มศักยภาพระบายน้ำได้อีก 300 ลูกบาศก์เมตรต่อวินาที** ผ่านคลองส่งน้ำและประตูน้ำที่บริหารโดยชุมชน ควบคู่กับข้อมูลระดับน้ำทะเล ทำให้**ลดระดับความเสียหาย**ของน้ำท่วมในพื้นที่อำเภอเมือง **เหลือเพียง 30%**

เพิ่มศักยภาพระบายน้ำในพื้นที่ชุมชน 300 ลูกบาศก์เมตรต่อวินาที

หลังดำเนินงาน

ในวันนี้อ่างเก็บน้ำแม่จั๊วะ
เป็นเพียง "ประกาย
แห่งความสำเร็จ" เท่านั้น
เพราะความสำเร็จแท้จริง
ที่ได้รับคือ "การเรียนรู้
ศาสตร์ของพระราชา"
ที่สามารถนำไปใช้ได้กับ
แหล่งเก็บน้ำ
ในจังหวัดแพร่

ก่อนดำเนินงาน

เรียนรู้จากศาสตร์ของพระราชา
สู่การพัฒนาอ่างเก็บน้ำแม่จั๊วะ

อ่างเก็บน้ำแม่จั๊วะ เป็นอ่างเก็บน้ำขนาดเล็ก ตั้งอยู่ในพื้นที่ตำบลแม่จั๊วะ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ มีพื้นที่ส่งน้ำไปยังพื้นที่การเกษตร 2 อำเภอ 4 ตำบล 19 หมู่บ้าน 596 ครัวเรือน พื้นที่ประมาณ 4,000 ไร่ ร่วมกับระบบชลประทานของฝายแม่ยม การจัดการน้ำมี 2 ระบบ คือ การใช้น้ำจากฝายแม่ยม ในฤดูฝนและต้นฤดูแล้ง การใช้น้ำจากอ่างเก็บน้ำช่วงปลายฤดูฝน พื้นที่การเกษตรประมาณ 4,000 ไร่ จึงไม่เคยขาดน้ำมาโดยตลอด

ในปี พ.ศ. 2547 เกิดพายุในจังหวัดแพร่ ปริมาณน้ำฝนที่ตกหนักอย่างต่อเนื่อง ทำให้เกิดโคลนถล่มไหลลงอ่างเก็บน้ำ ซึ่งเดิมมีความจุประมาณ 2,500,000 ลูกบาศก์เมตร เหลือประมาณ 1,000,000 ลูกบาศก์เมตร นับตั้งแต่นั้นมาในฤดูฝนก็จะประสบปัญหาน้ำไหลบ่าเข้าท่วมพื้นที่การเกษตรและบ้านเรือน ในช่วงฤดูแล้งพื้นที่การเกษตรประมาณ 4,000 ไร่ ประสบปัญหาขาดแคลนน้ำ พื้นที่การเกษตรลดน้อยลง ชาวบ้านจึงร่วมกับผู้ใหญ่บ้าน กำนัน องค์การบริหารส่วนตำบล ขอรับการสนับสนุนจากส่วนราชการ เป็นเงินงบประมาณ 25 ล้านบาท แต่ไม่ได้รับการสนับสนุน จึงได้ร่วมกันแก้ปัญหาเฉพาะหน้า โดยการขุดลอกลำห้วยต้นน้ำยาวจนถึงประตูน้ำ แล้วนำน้ำมาใช้ผลิตน้ำประปา 2 หมู่บ้าน แต่ก็ไม่สามารถใช้ได้เนื่องจากมีตะกอนดินปะปนเป็นจำนวนมาก

ในปี พ.ศ. 2556 เครือข่ายลุ่มน้ำยมจังหวัดแพร่ได้มีโอกาสเข้าร่วมประชุมกับมูลนิธิอุทกพัฒน์ฯ ในการแก้ปัญหาการจัดการน้ำในพื้นที่จังหวัดแพร่ องค์การบริหารส่วนตำบลได้ยื่นหนังสือขอรับการสนับสนุนจากมูลนิธิอุทกพัฒน์ฯ เมื่อครั้งที่ท่านสุเมธ ตันติเวชกุล ได้ประชุมเครือข่ายลุ่มน้ำยมที่อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก โดยไม่ได้คิดว่าจะได้รับการแก้ไขโดยเร็ว เนื่องจากใช้เวลารอมานานนับ 10 ปี จนในที่สุดการรอคอยก็ได้สิ้นสุดลง เมื่อมูลนิธิอุทกพัฒน์ฯ ได้ประสานให้กองทัพบกเข้ามาช่วยดำเนินการปรับปรุง ฟื้นฟูอ่างเก็บน้ำ โดยมีมูลนิธิอุทกพัฒน์ฯ และสถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำและการเกษตร (องค์การมหาชน) คอยเป็นพี่เลี้ยงแนะนำแนวทางบริหารจัดการน้ำ

ประชาชนในพื้นที่ได้เริ่มเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ เริ่มสำรวจข้อมูลตัวเอง ตั้งแต่พื้นที่ป่าต้นน้ำ ลำห้วย ที่ไหลลงสู่อ่างเก็บน้ำ ระบบเส้นทางกระจายน้ำจากอ่างเก็บน้ำ แหล่งกักเก็บสำรองน้ำในไร่นา โดยนำข้อมูลมาออกแบบการบริหารจัดการน้ำร่วมกัน

นายวีริศ กวยะปาณิก
ศูนย์บริหารจัดการน้ำจังหวัดแพร่

หลังดำเนินงาน

ทุกคนเป็นเจ้าของในเรื่องการออกแบบ การฟื้นฟูป่าต้นน้ำ ฝายชะลอน้ำ ฝายดักตะกอน การสำรองน้ำ และการบริหารน้ำให้เพียงพอ เหมาะสมกับการปลูกพืช

วันนี้ เราได้เห็นการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในการทำงานโดยไม่ยึดติดตำแหน่งขององค์กร นายกองค์การบริหารส่วนตำบล นายกเทศบาล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน กลุ่มผู้ใช้น้ำ องค์การบริหารส่วนจังหวัด ร่วมกันทำงาน **จากเดิมที่คิดว่าจะต้องใช้งบประมาณถึง 25 ล้านบาท เพื่อจะได้อ่างเก็บน้ำกลับมาเหมือนเดิม แต่ในความเป็นจริงกลับใช้แค่ 8 ล้านบาท** และได้อ่างเก็บน้ำที่มาจากการเรียนรู้ร่วมกันโดยใช้ศาสตร์ของพระราชา “ที่ให้เรียนรู้จากการลงมือทำ” ที่พระองค์ท่านสอนพสกนิกรชาวไทยมานานแล้ว

ในวันนี้อ่างเก็บน้ำแม่จั๊วะเป็นเพียง **“ประกายแห่งความสำเร็จ”** เท่านั้น เพราะความสำเร็จแท้จริงที่ได้รับคือ **“การเรียนรู้ศาสตร์ของพระราชา”** ที่สามารถนำไปใช้ได้กับแหล่งเก็บน้ำในจังหวัดแพร่

ก่อนดำเนินงาน

หลังดำเนินงาน

4 ผลการดำเนินงาน ปี พ.ศ. 2557

ในปี พ.ศ. 2557 มูลนิธิอุทกพัฒน์ฯ ได้ดำเนินงานร่วมกับเครือข่ายการจัดการทรัพยากรน้ำชุมชน ตามแนวพระราชดำริ ที่มีความสามารถเป็นชุมชนแกนนำ ขยายผลความสำเร็จ จำนวน 55 ชุมชน และชุมชนใน 6 ลุ่มน้ำ ได้แก่ ลุ่มน้ำอิง ลุ่มน้ำยม ลุ่มน้ำปิง-วัง ลุ่มน้ำชี ลุ่มน้ำมูล และลุ่มน้ำปัตตานี ซึ่งสามารถสรุปผลการดำเนินงาน ดังนี้

1) เผยแพร่และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ตัวอย่างความสำเร็จของการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำชุมชน ตามแนวพระราชดำริ ให้บุคคลทั่วไป 3,173 คน มีเครือข่ายเยาวชนพี่นำน้องรักษ์น้ำ 30 กลุ่ม รวม 238 คน เกิดพื้นที่พร้อมเป็นพิพิธภัณฑ์ ธรรมชาติจัดการน้ำชุมชน ตามแนวพระราชดำริ 5 พื้นที่ รวมทั้งมีสื่อสิ่งพิมพ์ 3 เรื่อง และวีดิทัศน์ รวม 7 ตอน สามารถขยายผลไปสู่เครือข่ายชุมชน 341 พื้นที่

2) พัฒนาแหล่งน้ำและโครงสร้างน้ำ ให้สามารถบริหารจัดการน้ำได้ ช่วยลดปัญหาอุทกภัย พ้นภัยแล้ง และเพิ่มปริมาณน้ำสำรอง มีผู้รับประโยชน์ 81,320 ครัวเรือน พื้นที่เกษตร 486,750 ไร่ เกิดมูลค่าเพิ่มทางการเกษตรในฤดูแล้ง 1,190 ล้านบาทต่อปี และพื้นที่กักเก็บน้ำสำรองเพิ่มขึ้น 17.85 ล้านลูกบาศก์เมตร

3) สร้างแบบอย่างชุมชนในการพึ่งพาตนเอง ภายหลังพัฒนาแหล่งน้ำ ด้วยการน้อมนำแนวพระราชดำริ “วนเกษตร” และ “ทฤษฎีใหม่” เพิ่มรายได้ในครัวเรือน

- วนเกษตร 6 ชุมชน พื้นที่ 587.26 ไร่ ลดรายจ่ายจากการซื้ออาหาร 255,318 บาท / เดือน / ชุมชน และมีรายได้เพิ่มจากการขายผลผลิต 133,085 บาท / เดือน / ชุมชน
- ทฤษฎีใหม่ 35 ชุมชน รวม 212 ครัวเรือน พื้นที่เกษตร 1,158 ไร่ ลดรายจ่ายจากการซื้ออาหาร 633,492 บาท / เดือน / ชุมชน และมีรายได้เพิ่มจากการขายผลผลิต 2,243,031 บาท / เดือน / ชุมชน

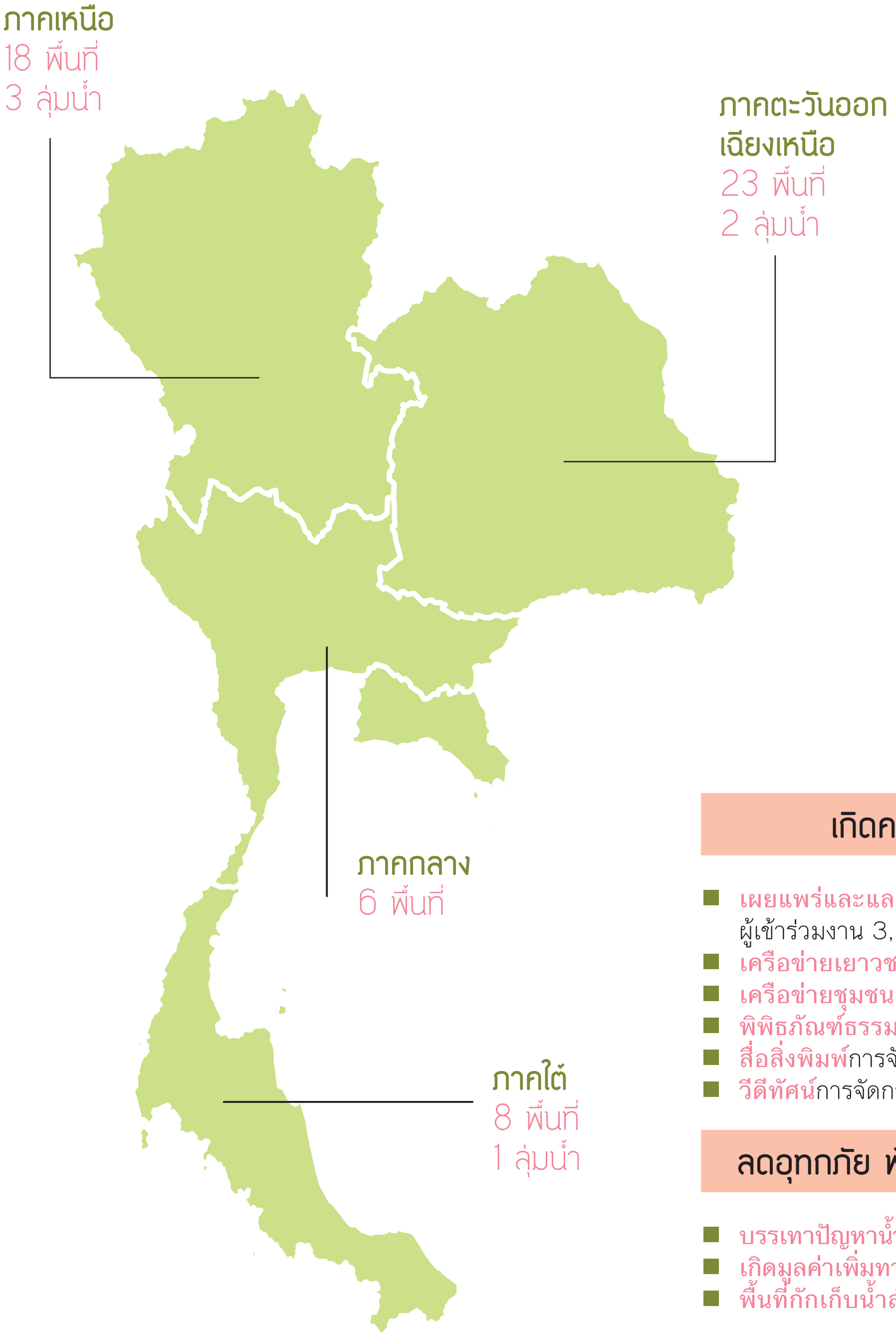

เกิดคน ความรู้ และเครือข่าย

- **เผยแพร่และแลกเปลี่ยนความรู้**ในพื้นที่ 4 ภาค 7 ครั้ง ผู้เข้าร่วมงาน 3,173 คน
- **เครือข่ายเยาวชน** 30 กลุ่ม 238 คน
- **เครือข่ายชุมชน** 55 ชุมชนแกนนำ ขยายผลได้ 341 ชุมชน
- **พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติฯ** 5 พื้นที่
- **สื่อสิ่งพิมพ์**การจัดการทรัพยากรน้ำชุมชน 2 เล่ม
- **วีดีทัศน์**การจัดการทรัพยากรน้ำชุมชน 7 ตอน

ลดอุทกภัย พ้นภัยแล้ง เพิ่มปริมาณน้ำสำรอง

- **บรรเทาปัญหาน้ำท่วมน้ำแล้ง** 81,320 ครัวเรือน 486,750 ไร่
- **เกิดมูลค่าเพิ่มทางการเกษตรในฤดูแล้ง** 1,190 ล้านบาทต่อปี*
- **พื้นที่กักเก็บน้ำสำรองเพิ่มขึ้น** 17.85 ล้านลูกบาศก์เมตร

เพิ่มรายได้

- **วนเกษตร** 6 ชุมชน พื้นที่ 587.26 ไร่ ลดรายจ่ายจากการซื้ออาหาร 255,318 บาท/เดือน/ชุมชน มีรายได้เพิ่มจากการขายผลผลิต 133,085 บาท/เดือน/ชุมชน
- **ทฤษฎีใหม่** 35 ชุมชน 212 ครัวเรือน พื้นที่เกษตร 1,158 ไร่ ลดรายจ่ายจากการซื้ออาหาร 633,492 บาท/เดือน/ชุมชน มีรายได้เพิ่มจากการขายผลผลิต 2,243,031 บาท/เดือน/ชุมชน

** ในปี พ.ศ. 2557 มี 24 ชุมชน 18,620 ครัวเรือน พื้นที่เกษตร 245,467 ไร่ พิสูจน์ได้ว่าสามารถผ่านพ้นภัยแล้ง ด้วยการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำชุมชน ตามแนวพระราชดำริ สามารถทำเกษตรตลอดปี และมีรายได้ทางการเกษตรในช่วงฤดูแล้ง*

1 แผนงานเข้าใจ

การดำเนินงานแผนงาน **“เข้าใจ”** ปี พ.ศ. 2557 มีวัตถุประสงค์เพื่อถ่ายทอดความสำเร็จของการจัดการทรัพยากรน้ำชุมชนตามแนวพระราชดำริ ประกอบด้วย 4 โครงการ ดังนี้

1. งานแลกเปลี่ยนเรียนรู้ **พัฒนาน้ำชุมชน ตามแนวพระราชดำริ**

ถ่ายทอดแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผลสำเร็จของการจัดการทรัพยากรน้ำชุมชน ตามแนวพระราชดำริ เชิงพื้นที่ เพื่อให้สาธารณชนได้รับทราบถึงความสำเร็จของการน้อมนำ แนวพระราชดำริไปประยุกต์ใช้ โดยชุมชนเครือข่ายเป็นผู้ถ่ายทอด แลกเปลี่ยนผลสำเร็จของการจัดการทรัพยากรน้ำชุมชน ตามแนวพระราชดำริ ให้ผู้เข้าร่วมงาน ได้รับทราบ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ต่อไป

ในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2557 มูลนิธิฯ ได้จัดงานแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของภาคกลางต่อเนื่องกับการจัดงาน “เทิด ด้วย ทำ”

“เทิด”
GREEN LIVING
The Asia Foundation

ด้วย
“ทำ”

1) งาน เทิด ด้วย ทำ

จัดขึ้นระหว่างวันที่ 6-8 มิถุนายน 2557 ณ ชั้น 1 ศูนย์การค้าเซ็นทรัลเวิลด์ กรุงเทพฯ โดยมูลนิธิอุทกพัฒน์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ ร่วมกับสถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำและการเกษตร (องค์การมหาชน) และนิตยสาร GREEN LIVING จัดงาน **เทิด ด้วย ทำ** เพื่อเทิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จากการน้อมนำแนวพระราชดำริไปสู่การลงมือทำ โดยรูปแบบของงานเป็นการนำเสนอแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐ และเอกชน ร่วมจัดงาน ได้แก่ มูลนิธิสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย มูลนิธิโคคา-โคลาประเทศไทย บริษัท บุญรอดเทรดดิ้ง จำกัด บริษัท ทรู คอร์ปอเรชั่น จำกัด บริษัท เซ็นทรัลพัฒนา จำกัด (มหาชน) และสวนนงนุชพัทยา

2) งานแลกเปลี่ยนเรียนรู้ พัฒนาน้ำชุมชน ตามแนวพระราชดำริ

ถ่ายทอดผลสำเร็จเรื่องการจัดการทรัพยากรน้ำชุมชน ตามแนวพระราชดำริ ให้ผู้เข้าร่วมงาน ได้แก่ ผู้แทนจากภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน และเยาวชน มีผู้เข้าร่วมงาน รวม 3,070 คน ดังนี้

ภาคเหนือ
วันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2557
ณ ศูนย์การค้าเซ็นทรัลแอร์พอร์ต
จังหวัดเชียงใหม่
ผู้เข้าร่วมงาน 829 คน

ประเด็นแลกเปลี่ยน

- การจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่ต้นน้ำ ร่วมกับเครือข่ายลุ่มน้ำแม่ละอุป จังหวัดเชียงใหม่ และชุมชนบ้านห้วยปลาหลด จังหวัดตาก
- การจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่ชลประทาน ร่วมกับกลุ่มผู้ใช้น้ำอ่างเก็บน้ำห้วยทราย จังหวัดเชียงใหม่ และชุมชนบ้านหนองปิ้งไก่ จังหวัดกำแพงเพชร

ภาคใต้
วันที่ 17 มีนาคม 2557
ณ ศูนย์การค้าเซ็นทรัลพลาซ่า
จังหวัดสุราษฎร์ธานี
ผู้เข้าร่วมงาน 329 คน

ประเด็นแลกเปลี่ยน

- การจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่ต้นน้ำ ร่วมกับเครือข่ายลุ่มน้ำปัตตานี
- การจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่น้ำท่วม น้ำแล้ง ในพื้นที่เดียวกัน ร่วมกับชุมชนบ้านท่าด่าน จังหวัดปัตตานี
- การจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่น้ำกร่อย ร่วมกับชุมชนบ้านลีเล็ด จังหวัดสุราษฎร์ธานี
- การจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่ชลประทาน ร่วมกับ ชุมชนบ้านทับคริสต์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
วันที่ 20 พฤษภาคม 2557
ณ ศูนย์การค้าเซ็นทรัลพลาซ่า
จังหวัดขอนแก่น
ผู้เข้าร่วมงาน 1,027 คน

ประเด็นแลกเปลี่ยน

- การจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่น้ำท่วม น้ำแล้ง ในพื้นที่เดียวกัน ร่วมกับเครือข่ายการจัดการน้ำบ้านลิ่มทอง จังหวัดบุรีรัมย์

- การจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่ต้นน้ำ น้ำท่วม น้ำแล้ง ในพื้นที่เดียวกัน ร่วมกับชุมชนบ้านผาชัน จังหวัดอุบลราชธานี

- การจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่น้ำแล้ง น้ำหลาก น้ำท่วม ในพื้นที่เดียวกัน ร่วมกับชุมชนบ้านภูถ้ำ ภูกระแต จังหวัดขอนแก่น

- การจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่น้ำท่วม น้ำแล้ง ในพื้นที่เดียวกัน ร่วมกับสภาองค์กรชุมชนตำบลเวียงคุก จังหวัดหนองคาย

ภาคกลาง
วันที่ 9 มิถุนายน 2557
ณ บางกอกคอนเวนชั่นเซ็นเตอร์
ชั้น 5 ศูนย์การค้าเซ็นทรัลพลาซา
ลาดพร้าว กรุงเทพฯ
ผู้เข้าร่วมงาน 885 คน

ประเด็นแลกเปลี่ยน

- การจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่น้ำกร่อย ร่วมกับ ชุมชนบ้านเปร็ดใน จังหวัดตราด
- การจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่น้ำท่วม น้ำแล้ง ร่วมกับ ชุมชนคลองรังสิต จังหวัดปทุมธานี

นอกจากนี้ มูลนิธิอุทกพัฒน์ฯ ได้ดำเนินงานร่วมกับกรมการทหารช่าง กองทัพบก **ถ่ายทอดความรู้ เข้าใจน้ำ เข้าถึงน้ำ พัฒนาน้ำ ตามแนวพระราชดำริ** ให้แก่ทหาร ระหว่างวันที่ 23-24 เมษายน 2557 ณ กรมการทหารช่าง ค่ายภาณุรังสี ตำบลโคกหม้อ อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี

แนวทางการดำเนินการโครงการปรับปรุงและพัฒนาแหล่งน้ำ
กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้แทนหน่วยที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับโครงการปรับปรุงและพัฒนาแหล่งน้ำ จำนวน 60 นาย เพื่อนำความรู้ความเข้าใจไปพิจารณา วิเคราะห์ จัดทำโครงการปรับปรุง และพัฒนาแหล่งน้ำตามแนวพระราชดำริ

การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำชุมชนตามแนวพระราชดำริ
กลุ่มเป้าหมายได้แก่ พลทหารกองประจำการก่อนปลดเป็นทหารกองหนุน จำนวน 120 นาย เพื่อนำความรู้กลับไปดำเนินงานด้านจัดการทรัพยากรน้ำชุมชน ในภูมิลำเนาของตนภายหลังปลดประจำการ

ในด้านต่างประเทศ มูลนิธิอุทกพัฒน์ฯ ได้ร่วมถ่ายทอดแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การจัดการทรัพยากรน้ำชุมชน ตามแนวพระราชดำริ โดยร่วมเป็นเจ้าภาพฝ่ายไทย ร่วมกับ UNESCAP UNESCO และ Global Peace Foundation (GPF) จัดงาน Asia-Pacific Forum on Youth Volunteerism to Promote Participation, Development and Peace ระหว่างวันที่ 28 - 29 ตุลาคม 2557 ณ ศูนย์ประชุมองค์การสหประชาชาติ ซึ่งผู้แทนเยาวชนจาก 10 เครือข่ายการจัดการทรัพยากรน้ำชุมชน ได้ร่วมแลกเปลี่ยนกับเยาวชนจาก 41 ประเทศทั่วโลก รวมทั้งคณะเยาวชนได้ไปศึกษาดูงานพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติ จัดการน้ำชุมชน ตามแนวพระราชดำริ ณ ชุมชนคลองรังสิต อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี

2. โครงการพี่นำน้องรักษ์น้ำ ตามแนวพระราชดำริ

ขยายเครือข่ายและถ่ายทอดความรู้ด้านการจัดการทรัพยากรน้ำ ตามแนวพระราชดำริ มุ่งเน้นให้เยาวชนเห็นความสำคัญของ การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำชุมชน ตามแนวพระราชดำริ โดยรางวัลชนะเลิศ ได้รับรางวัลถ้วยพระราชทานของสมเด็จพระเทพ รัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

รายชื่อกลุ่มเยาวชน เข้าค่ายรอบประเมิน รวม 30 กลุ่ม

1. กลุ่มเยาวชนรักษ์ม่วงชุม เชียงราย
2. กลุ่มเยาวชนรักษ์น้ำลาว เชียงราย
3. กลุ่มเยาวชนอนุรักษ์ป่าต้นน้ำห้วยตุ่น พะเยา
4. มหาวิทยาลัยนอร์ทเชียงใหม่ เชียงใหม่
5. โรงเรียนสารภีพิทยาคม เชียงใหม่
6. โรงเรียนทาชุมเงินวิทยาคาร ลำพูน
7. โรงเรียนบ้านทุ่งฮ้าง ลำปาง
8. โรงเรียนกว๋าววิทยา ลำปาง
9. โรงเรียนบึงบอระเพ็ด นครสวรรค์
10. กลุ่ม ด.เด็ก เฮ็ดดี นครราชสีมา
11. กลุ่มโตนดพิทยาคมรักษ์น้ำ นครราชสีมา
12. โรงเรียนขอนแก่นวิทยายน 2 ขอนแก่น
13. กลุ่มเยาวชนบ้านป่าภูถ้ำ ภูกระแต ขอนแก่น
14. โรงเรียนเบ็ญจะมะมหาราช อุบลราชธานี
15. โรงเรียนพรรณาวุฒาจารย์ สกลนคร
16. กลุ่มลูกลิงถิ่นทอง บุรีรัมย์
17. โรงเรียนเทศบาลวัดสระทอง ร้อยเอ็ด
18. มหาวิทยาลัยสยาม กรุงเทพมหานคร
19. โรงเรียนวัดสุขบุญฑริการาม ปทุมธานี
20. โรงเรียนพุทธิรังสีพิบูล ฉะเชิงเทรา
21. โรงเรียนแกลง "วิทยสถาวร" ระยอง
22. โรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัย ระยอง
23. โรงเรียนโป่งน้ำร้อนวิทยาคม จันทบุรี
24. โรงเรียนสัตยาไส ลพบุรี
25. โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย สระบุรี
26. โรงเรียนทุ่งตะโกวิทยา ชุมพร
27. โรงเรียนปะทิววิทยา ชุมพร
28. โรงเรียนป่าพะยอมพิทยาคม พัทลุง
29. โรงเรียนหาดใหญ่วิทยาลัย 2 สงขลา
30. โรงเรียนเมืองกระบี่ กระบี่

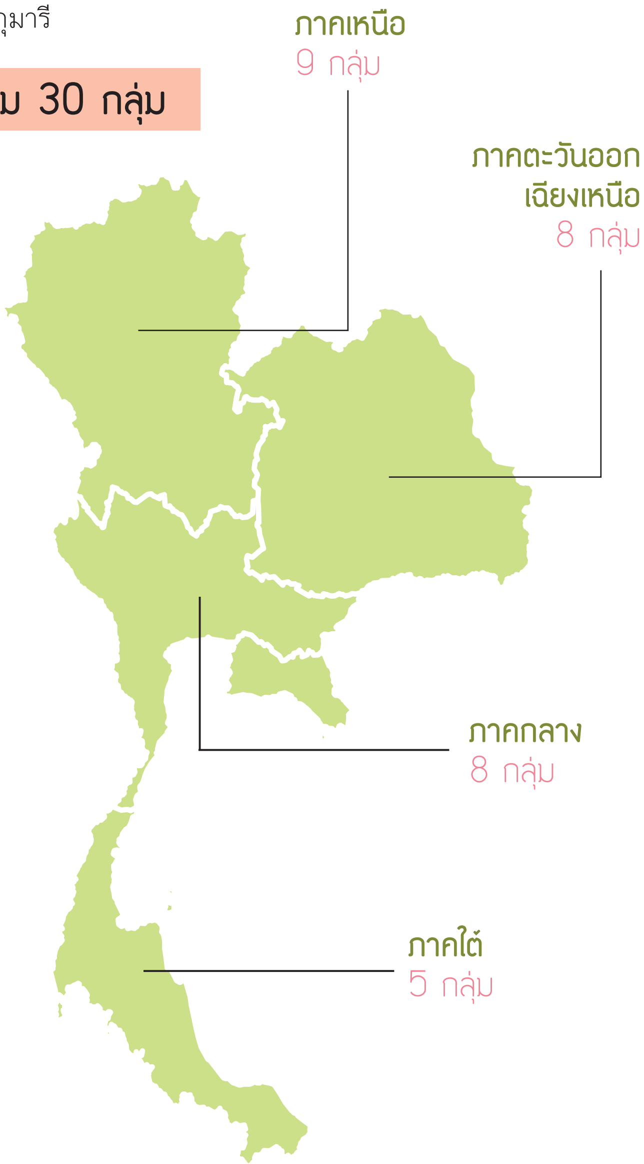

การดำเนินงานโครงการพี่นำน้องรักษ์น้ำ ตามแนวพระราชดำริ ปี พ.ศ. 2557 ได้จัดกิจกรรมค่ายรอบประเมิน เมื่อวันที่ 21 ถึง 24 ตุลาคม 2557 ณ ค่ายบุรฉัตร อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี เพื่อประเมินผล รวมทั้งส่งเสริมให้เยาวชนเรียนรู้แนวพระราชดำริ ดิน น้ำ ป่า จากการปฏิบัติจริง และสามารถนำความรู้ไปสู่การประยุกต์ใช้ มีเยาวชนและครู เข้าร่วมทั้งสิ้น 238 คน

กลุ่มเยาวชนชมรมพี่นำน้องรักษ์น้ำตามแนวพระราชดำริ และชาวโรงเรียนตรังคริสเตียนศึกษาทุกคน รู้สึกดีใจ และภูมิใจกับรางวัลที่ได้รับเป็นอย่างมาก เพราะพวกเราตั้งใจ และทุ่มเท ในการดำเนินงานโครงการนี้จะสำเร็จไม่ได้เลยหากขาดเครือข่ายทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน ไม่ว่าจะเป็นอาจารย์ เพื่อนพี่น้องชาวโรงเรียนตรังคริสเตียนศึกษาที่คอยช่วย และสนับสนุนโครงการของพวกเราเป็นอย่างดี

แรงบันดาลใจในการทำโครงการนี้ มาจากการบอกเล่า ถึงสภาพปัญหาในลำคลองห้วยยางของชุมชนใกล้เคียง จึงได้ลงสำรวจพื้นที่จริง พบว่าลำน้ำคลองห้วยยางมีสภาพแย่ตามที่ชาวบ้านบอก มีทั้งขยะและกลิ่นเหม็น ทางสมาชิกกลุ่มจึงร่วมกันจัดทำโครงการนี้ขึ้น โดยน้อมนำแนวพระราชดำริมาปรับใช้ เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว อุปสรรคในการดำเนินโครงการส่วนใหญ่จะอยู่ที่การขุดลอกคลองที่ต้องใช้เครื่องยนต์เข้ามาช่วย ต้องอาศัยเครื่องมือและกำลังคน แต่สามารถผ่านไปได้ เพราะมีผู้ใหญ่ใจดีที่มองเห็นความสำคัญของโครงการได้เข้ามาช่วยคำแนะนำและให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี

สำหรับโครงการที่ดำเนินงานไปนั้น ถือว่าได้รับผลสำเร็จและผลตอบรับเป็นอย่างดี ทั้งจากชาวบ้านในบริเวณพื้นที่ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยหลังดำเนินงานแล้ว ลำน้ำคลองห้วยยางมีคุณภาพดีขึ้นจากเมื่อก่อน น้ำในคลองสามารถใช้ประโยชน์ได้ เช่น นำมาไปใช้ในการเกษตร นอกจากนี้ยังมีสัตว์น้ำเพิ่มขึ้นทำให้ชาวบ้านสามารถทำประมงได้ จึงถือได้ว่าการดำเนินงานโครงการเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

ทางสมาชิกกลุ่มเยาวชนพี่นำน้องรักษ์น้ำ ตามแนวพระราชดำริ และเครือข่ายได้ประชาสัมพันธ์การดำเนินโครงการให้ชุมชนใกล้เคียงได้รับรู้ และตระหนักถึงความสำคัญของแหล่งน้ำในพื้นที่ ซึ่งเป็นสิ่งที่เราทุกคนต้องช่วยกันรักษา หลังจากดำเนินโครงการไปสักระยะ ก็เริ่มได้รับผลตอบรับจากชุมชนมากขึ้น โดยการเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินงานโครงการ และเกิดเป็นเครือข่ายการทำงานร่วมกันจนถึงปัจจุบัน

นายปรัชญา ศรีวงศ์
ประธานกลุ่มเยาวชนพี่นำน้องรักษ์น้ำ ตามแนวพระราชดำริ
โรงเรียนตรังคริสเตียนศึกษา
อำเภอเมือง จังหวัดตรัง

รางวัลชนะเลิศ ประกวดพี่นำน้องรักษ์น้ำ ตามแนวพระราชดำริ พ.ศ. 2556

3. งานพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติ จัดการน้ำชุมชน ตามแนวพระราชดำริ

การดำเนินงานพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติ จัดการน้ำชุมชน ตามแนวพระราชดำริ พ.ศ. 2557 เพื่อถ่ายทอดตัวอย่างความสำเร็จการจัดการทรัพยากรน้ำ ตามแนวพระราชดำริ ของชุมชน ให้ผู้ที่สนใจได้มาศึกษาเรียนรู้จากพื้นที่จริง จำนวน 5 พื้นที่ ได้แก่

เครือข่ายลุ่มน้ำแม่ละอุป ตำบลแจ่มหลวง อำเภอกัลยาณิวัฒนา จังหวัดเชียงใหม่

ต้นแบบการจัดทำข้อมูล และแผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินระดับอำเภอ โดยชุมชนและเครือข่ายเป็นผู้สำรวจและจัดทำแผนที่ด้วยตนเอง ครอบคลุมครบทั้ง 3 ตำบล ในอำเภอกัลยาณิวัฒนาเป็นอำเภอแรกของประเทศไทย โดยประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศภูมิศาสตร์ ได้แก่ แผนที่ขอบเขตชุมชน ขอบเขตป่าอนุรักษ์ ขอบเขตป่าใช้สอย ขอบเขตป่าฟื้นฟู ขอบเขตไร่หมุนเวียน และขอบเขตพื้นที่ทำกินรายแปลง ขยายผลให้เกิดเวทีลงนามรับรองแผนที่ ข้อตกลงความร่วมมือระหว่างภาคีเครือข่ายระดับอำเภอ และแผนบริหารจัดการทรัพยากรป่าต้นน้ำร่วมกัน

"ตัวอย่างความสำเร็จ **ระบบจัดการป่าต้นน้ำ**"

ชุมชนคลองรังสิต
ตำบลบึงชำอ้อ อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี

ใน ปี พ.ศ. 2555 สถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำและการเกษตร (องค์การมหาชน) ได้ดำเนินการแก้ไขปัญหาอุทกภัย และพัฒนาพื้นที่คลองรังสิตเป็นแก้มลิงแบบเพิ่มรายได้ พัฒนาร่องสวนปาล์มน้ำมันเพื่อเพิ่มพื้นที่เก็บกักน้ำ และหน่วงน้ำในช่วงฤดูฝน ทำให้สามารถเพิ่มศักยภาพในการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่ของโครงการได้เป็นอย่างดี รวมทั้งเกิดคณะกรรมการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำชุมชน ดำเนินงานบริหารจัดการน้ำในพื้นที่ร่วมกันระหว่างภาครัฐ และหน่วยงานท้องถิ่น และในปี พ.ศ. 2556 ขยายผลการดำเนินงานโดยมูลนิธิอุทกพัฒน์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ และมูลนิธิโคคา-โคลา ประเทศไทย

นายอักษร น้อยสว่าง
ประธานกรรมการบริหารจัดการน้ำชุมชน
คลองแปด คลองเก้า คลองสิบ
อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี

รู้สึกภาคภูมิใจที่ชุมชนได้รับการสนับสนุนจากมูลนิธิอุทกพัฒน์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ และมูลนิธิ โคคา-โคลา ให้ดำเนินงานพัฒนาระบบบริหารจัดการน้ำ โดยการขุดลอกคลองซอย ทำให้สามารถเก็บกักน้ำ ส่งน้ำจากคลองหลักไปคลองซอย ร่องสวนได้ และก่อสร้าง ปรับปรุงบ่อพักน้ำ พร้อมติดตั้งประตูควบคุมระดับน้ำ ให้สามารถใช้งานได้เต็มประสิทธิภาพ เกษตรกรได้รับประโยชน์จากการดำเนินงานดังกล่าว อีกทั้งชุมชนได้เรียนรู้การใช้เทคโนโลยี แผนที่ภาพถ่ายดาวเทียม เครื่องมือจับพิกัด การติดตั้งไม้วัดระดับน้ำ การเรียนรู้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การต่อระบบกระจายน้ำ โดยชุมชนได้น้อมนำมาปฏิบัติจริง ปลูกพืชผสมผสานแทนการปลูกพืชเชิงเดี่ยว ส่งเสริมการปลูกพืชผักสวนครัวริมคลอง ริมรั้วให้ชาวบ้านได้รับประทานในครัวเรือน แบ่งปันเพื่อนบ้าน ที่เหลือก็ขายเป็นรายได้เสริมและลดรายจ่ายในครัวเรือน

จากการทำงานดังกล่าวเริ่มต้นในพื้นที่ 4 ตำบล คือ ตำบลบึงชำอ้อ ตำบลบึงบอน ตำบลบึงกาสาม และตำบลบึงบา ได้ขยายผลไปยังตำบลข้างเคียงของอำเภอหนองเสือ คือ ตำบลนพรัตน์ เทศบาลหนองเสือ ตำบลหนองสามวัง และอำเภอคลองหลวง ตำบลคลองเจ็ด ตำบลคลองหก ทำให้การเชื่อมโยงเครือข่ายบริหารจัดการน้ำมีประสิทธิภาพมากขึ้น ชุมชนรู้รักสามัคคี มีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่และหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นต้นทุนของชุมชน จนเกิดพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติจัดการน้ำชุมชน ตามแนวพระราชดำริ ชุมชนคลองรังสิตขึ้น ซึ่งจะนำมาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไปในอนาคต

ขอขอบคุณ คณะกรรมการมูลนิธิอุทกพัฒน์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ ตลอดจนเจ้าหน้าที่ทุกคนที่คอยช่วยเหลือให้ความรู้ ให้คำแนะนำ และทุกภาคส่วนที่ช่วยเหลือจนโครงการประสบความสำเร็จ จึงขออำนาจคุณพระศรีรัตนตรัยและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย จงดลบันดาลให้ทุกท่านมีแต่ความสุข ความเจริญยิ่งขึ้นไป

"ตัวอย่างความสำเร็จ **การเชื่อมคลองเป็นแก้มลิง**"

หลังขุดลอก

ก่อนขุดลอก

หลังขุดลอก

ก่อนขุดลอก

ชุมชนบ้านห้วยปลาหลด
ตำบลด่านแม่ละเมา อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก

เมื่อเดือนมกราคม พ.ศ. 2517 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎรชุมชนบ้านห้วยปลาหลดและทรงมีพระราชกระแสให้ปลูกพืชที่ทำรายได้ทดแทนฝิ่น และส่งเสริมให้ปลูกและจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตรของชุมชน เป็นแรงบันดาลใจให้ชาวบ้านหันมาปลูกกาแฟผสมในพื้นที่ป่า นำไปสู่การดูแลรักษาป่า อีกทั้งยังปลูกผักหลากหลายชนิด เช่น ฟักแม้ว หรือมะระหวาน ซึ่งให้ผลผลิตตลอดปี สามารถเก็บขายและเป็นรายได้หลักให้กับชุมชน

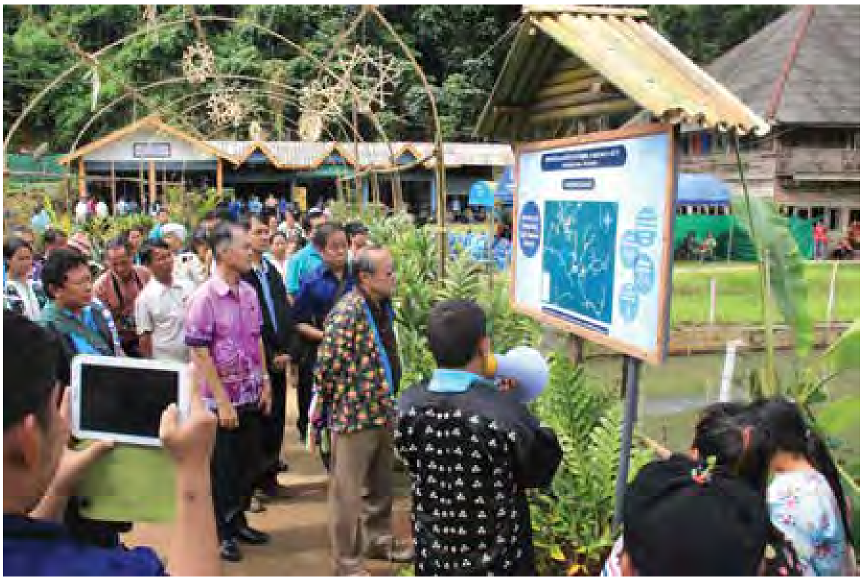

ชุมชนจัดทำแปลงวนเกษตรด้วยหลักการปลูกพืชหลากหลายชนิด เพื่อเสริมพื้นที่ป่า ทั้งไม้ยืนต้น ไม้เศรษฐกิจ ไม้สมุนไพร และไม่ใช้สารเคมีในกระบวนการจัดการ อาศัยการเกื้อกูลกันของพืชแต่ละประเภท เช่น ไม้ยืนต้นให้ร่มเงาและสร้างความชุ่มชื้นให้กับพืชด้านล่าง ลดการใช้น้ำ และแรงงานในการดูแล อีกทั้งช่วยสร้างความสมดุลของระบบนิเวศในบริเวณโดยรอบ โดยผลผลิตที่ได้ สำหรับบริโภคในครัวเรือนเป็นหลัก และแบ่งปันให้กับเพื่อนบ้าน หรือนำไปขายเพื่อสร้างรายได้

อดีต เป็นป่าหญ้าคา

"ตัวอย่างความสำเร็จ **วนเกษตร ยั่งยืน**"

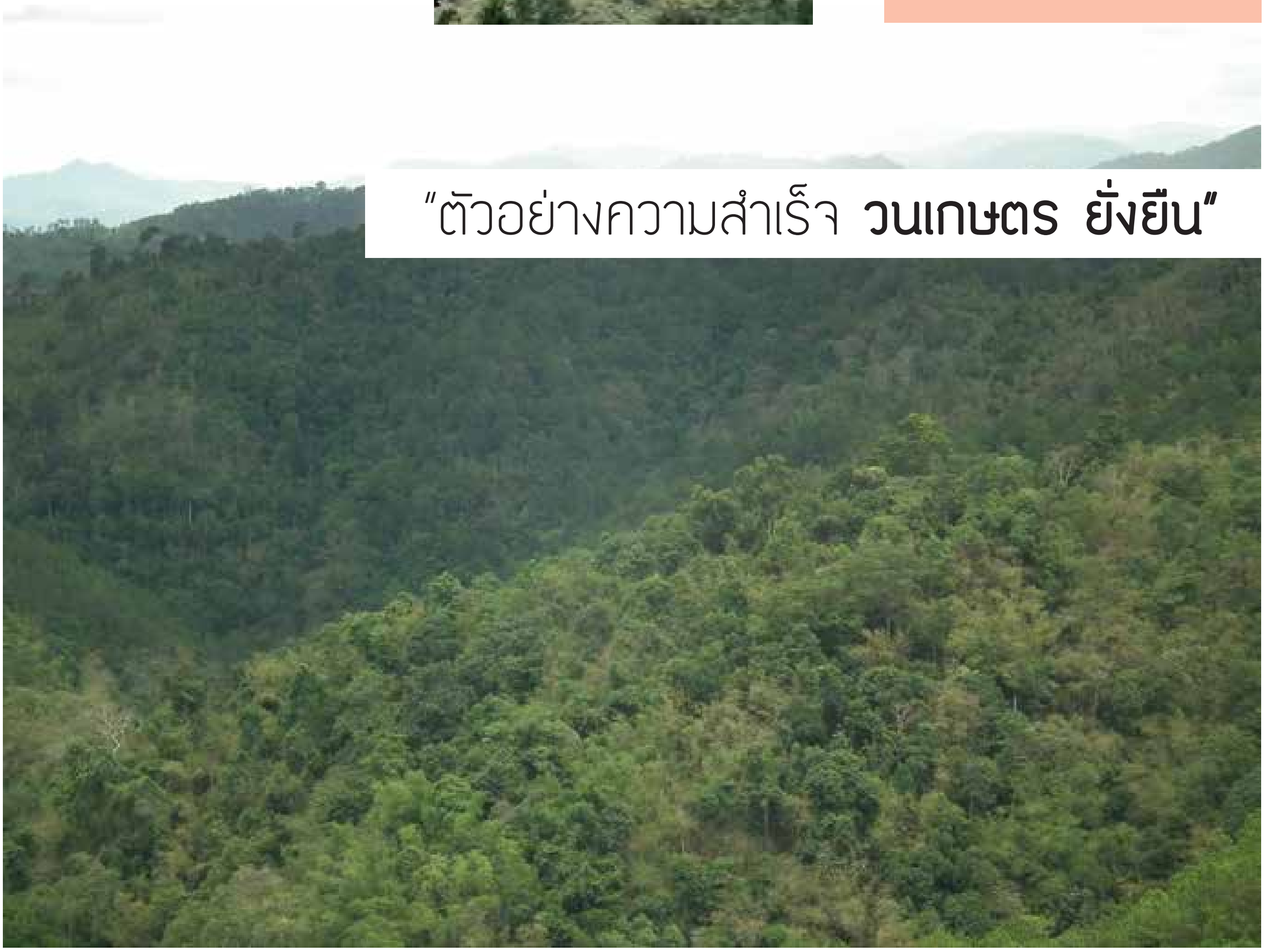

บ้านลิ่มทอง ตำบลหนองโบสถ์ อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์

บ้านลิ่มทอง เคยประสบปัญหาน้ำแล้ง-น้ำหลากมามากกว่า 40 ปี ขาดแคลนน้ำสำหรับอุปโภค บริโภค และการเกษตร คนในชุมชนมีหนี้สิน และย้ายถิ่นฐานเพื่อประกอบอาชีพ ชุมชนบ้านลิ่มทองได้น้อมนำแนวพระราชดำริมาใช้ เพื่อบริหารจัดการน้ำ โดยทำคลองดักน้ำหลาก ระยะทาง 42.2 กิโลเมตร เชื่อมต่อสระแก้มลิงและสระน้ำประจำไร่นา กว่า 100 สระ ทำให้มีปริมาณน้ำเพิ่มขึ้นรวมมากกว่า 1,100,000 ลูกบาศก์เมตร ปรับวิถีการผลิตตามแนวทฤษฎีใหม่ และวางแผนการเพาะปลูก

ต่อมาได้ขยายเครือข่ายความร่วมมือจาก 1 ชุมชน พื้นที่ 3,700 ไร่ ไปยัง 3 ตำบล ครอบคลุมพื้นที่ 71,566 ไร่ ของตำบลหนองโบสถ์ ตำบลชุมแสง และ ตำบลทุ่งแสงทอง ปัจจุบันครอบคลุมพื้นที่ 71,566 ไร่ เกิดเป็นเครือข่ายการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำระดับชุมชนบ้านลิ่มทอง

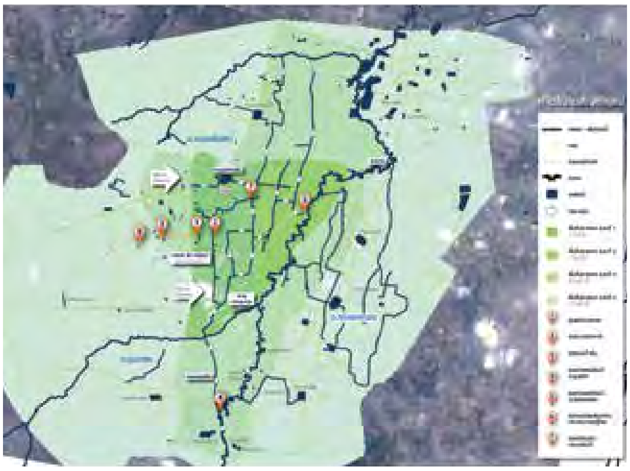

อดีต ประสบปัญหาน้ำหลาก

"ตัวอย่างความสำเร็จ เครือข่ายบริหารจัดการ น้ำแล้ง น้ำหลาก"

อดีต ประสบปัญหาน้ำแล้ง

ปัจจุบัน บริหารจัดการน้ำ มีน้ำพอเพียงตลอดปี

กลุ่มบริหารการใช้น้ำชลประทาน อ่างเก็บน้ำห้วยทราย

ตำบลเขื่อนผาก อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่

ดำเนินงานจัดการน้ำตามแนวพระราชดำริ โดยใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สำรวจและฟื้นฟูป่าต้นน้ำ ขยายแนวคิดการจัดการน้ำและพัฒนาอาชีพสู่ชุมชนใกล้เคียง เดิมอ่างเก็บน้ำมีปริมาณน้ำเพียง 225,000 ลูกบาศก์เมตร ซึ่งกระจายน้ำผ่านลำเหมือง ใช้ทำเกษตรได้เพียง 400 ไร่ ในปี พ.ศ. 2543 จึงเริ่มทดลองกระจายน้ำผ่านท่อส่งน้ำ 1 สาย และขยายผลเป็น 20 สาย โดยเจ้าของพื้นที่ออกค่าใช้จ่ายและดำเนินงานวางท่อส่งน้ำด้วยตนเอง เริ่มจากใช้เครื่องจับพิกัดจุด GPS เพื่อสำรวจระดับความสูงในการวางแนวท่อจากประตูอ่างเก็บน้ำ ส่งน้ำไปยังพื้นที่การเกษตร รวม 2,145 ไร่

นอกจากนี้ ได้ดำเนินงานทฤษฎีใหม่ เกิดภูมิคุ้มกันด้านอาชีพและรายได้ให้กับคนในชุมชน ได้แก่ กลุ่มนาโยน สามารถเพิ่มรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนปีละ 40,000 ถึง 50,000 บาท กลุ่มเพาะเห็ดอินทรีย์ สามารถเพิ่มรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนปีละ 40,000 บาท และกลุ่มเกษตรผสมผสานอินทรีย์ เพิ่มรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือน ปีละ 20,000 บาท และลดรายจ่ายในครัวเรือน ปีละ 9,600 บาท

บริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบท่อส่ง
เพื่อกระจายน้ำสู่พื้นที่เกษตรได้อย่างทั่วถึง

“ตัวอย่างความสำเร็จ
การบริหารจัดการอ่างเก็บน้ำขนาดเล็ก”

4. งานเอกสารสิ่งพิมพ์และวีดิทัศน์

เพื่อเผยแพร่ความสำเร็จของการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำชุมชน ตามแนวพระราชดำริ และเข้าถึงบุคคลทุกระดับ ทุกเพศ และทุกวัย

- **หนังสือ** พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติ จัดการน้ำชุมชน ตามแนวพระราชดำริ โดยรวบรวมและถ่ายทอดตัวอย่างความสำเร็จการจัดการทรัพยากรน้ำ ตามแนวพระราชดำริ ผ่านสื่อสิ่งพิมพ์

- **หนังสือการ์ตูน** พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติ จัดการน้ำชุมชน ตามแนวพระราชดำริ โดยรวบรวมเนื้อหาจากการถ่ายทอดสู่พื้นที่พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติจัดการน้ำชุมชน ตามแนวพระราชดำริ

- **วีดิทัศน์** การจัดการทรัพยากรน้ำชุมชน ตามแนวพระราชดำริ เป็นการถ่ายทอดความสำเร็จของการจัดการทรัพยากรน้ำชุมชน ตามแนวพระราชดำริ รวม 7 ตอน ใน 5 พื้นที่ สามารถเข้าชมได้ที่ www.utokapat.org

เครือข่ายการจัดการทรัพยากรน้ำชุมชน บ้านลิ่มทอง อ.นางรอง จ.บุรีรัมย์

- **มูลนิธิโคคา-โคลา ประเทศไทย และบริษัท คีโน่ จำกัด** จำนวน 1 ตอน ความยาว 5 นาที
- Thai PBS หน้าที่พลเมือง จำนวน 1 ตอน ความยาว 10 นาที

ชุมชนคลองรังสิต อ.หนองเสือ จ.ปทุมธานี

- **สถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำและการเกษตร (องค์การมหาชน)** จำนวน 1 ตอน ความยาว 5 นาที

ชุมชนบ้านห้วยปลาหลด อ.แม่สอด จ.ตาก

- Thairath TV HD ไทยรัฐ นิวส์ โชว์ จำนวน 1 ตอน ความยาว 2 นาที

กลุ่มบริหารการใช้น้ำชลประทาน อ่างเก็บน้ำห้วยทราย อ.พร้าว จ.เชียงใหม่

- **ห้องข่าว NBT** วิถีชาวนาสู้ภัยแล้ง จำนวน 1 ตอน ความยาว 3 นาที

ชุมชนตลาดไทร อ.ชุมพวง จ.นครราชสีมา

- **บริษัท ทรู คอร์ปอเรชั่น จำกัด** TNN24 HD จำนวน 1 ตอน ความยาว 5 นาที

2 แผนงานเข้าถึง

หลังจากชุมชนดำเนินงานพัฒนาโครงสร้างน้ำเดิมที่สอดคล้องตามสภาพภูมิสังคม จนสามารถพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำชุมชน บนพื้นฐานการพึ่งตนเองทั้งในภาวะวิกฤตและภาวะปกติ ชุมชนจึงได้ร่วมกันดำเนินงานเพื่อเสริมความมั่นคงด้านทรัพยากรน้ำและการประกอบอาชีพ โดยตั้งกลุ่มตัวอย่างบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ทำวนเกษตรและทฤษฎีใหม่ เพื่อลดรายจ่าย เพิ่มรายได้และเกิดความมั่นคงด้านอาหาร โดยมูลนิธิอุทกพัฒน์ฯ ทำหน้าที่เป็น “ที่ปรึกษา” สนับสนุนการมีส่วนร่วมสร้างแบบอย่างการพึ่งตนเอง ในการจัดรูปที่ดิน พัฒนาระบบกระจายน้ำ วิเคราะห์สมดุลน้ำ จัดทำแผนเพาะปลูก เกิดกลุ่มร่วมคิด ร่วมผลิต ร่วมขาย ในขณะที่ชุมชน “มีส่วนร่วมเชิงปฏิบัติการ” มีคณะกรรมการจัดการทรัพยากรน้ำชุมชน ทำงานร่วมกับหน่วยงานท้องถิ่น สำรวจและเก็บข้อมูล วิเคราะห์แนวทางพัฒนาแหล่งน้ำ จัดทำแผนการบริหารจัดการน้ำระดับชุมชนที่เหมาะสมตามสภาพภูมิสังคม เพื่อเพิ่มผลผลิต เพิ่มรายได้ และลดปัญหาน้ำท่วมน้ำแล้ง ในพื้นที่ ซึ่งมูลนิธิอุทกพัฒน์ฯ สนับสนุนให้ชุมชนนำความรู้ที่ได้รับจากชุมชนตัวอย่าง มาปฏิบัติจนเห็นผลสำเร็จด้านการจัดการทรัพยากรน้ำชุมชนตามแนวพระราชดำริ แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

1) **กลุ่มวนเกษตร** สนับสนุนให้เกิดเครือข่ายป้องกันภัยพิบัติ การใช้ประโยชน์ที่ดิน กับสิทธิของชุมชน การทำวนเกษตร กับความมั่นคงด้านอาหาร สมดุลระบบนิเวศ การดำรงชีวิตของคนกับป่า และเสริมรายได้ชุมชน

2) **กลุ่มทฤษฎีใหม่** สนับสนุนให้เกิดจัดการแหล่งน้ำและที่ดิน ระบบสำรองน้ำและระบบส่งน้ำ ดำเนินงานตามแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่ จัดทำแผนงานร่วมกับหน่วยงานท้องถิ่น ผลักดันไปสู่การเปลี่ยนแปลงและการทำงานอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนและท้องถิ่น

ผลการดำเนินงานเข้าถึง

ผลการดำเนินงาน “**เข้าถึง**” ปี พ.ศ. 2556 และ ปี พ.ศ. 2557 สามารถสร้างแบบอย่างชุมชนพึ่งพาตนเองได้ จำนวน 43 ชุมชน มีรายได้จากการดำเนินงานเข้าถึง จำนวนทั้งสิ้น 2,208,327 บาทต่อเดือน ลดรายจ่ายจากการซื้อสินค้าบริโภค 841,169 บาทต่อเดือน ประกอบด้วย

1. **การดำเนินงานวนเกษตร** จำนวน 8 ชุมชน แบ่งเป็น ดำเนินงานในพื้นที่ป่า 5 ชุมชน จำนวน 553 ไร่ และ ดำเนินงานในพื้นที่รายแปลง 3 ชุมชน 10 ครัวเรือน พื้นที่การเกษตร 14.6 ไร่ และชุมชนเห็นตัวอย่าง นำไปขยายผลเอง จำนวน 47 ครัวเรือน พื้นที่การเกษตร 40 ไร่ ผลจากการดำเนินงาน สามารถลดรายจ่ายจากการซื้ออาหาร เฉลี่ยเดือนละ 255,318 บาท / ชุมชน และได้รายได้จากขายของป่าเฉลี่ยเดือนละ 133,085 บาท /ชุมชน

2. **การดำเนินงานทฤษฎีใหม่** จำนวน 35 ชุมชน จำนวน 212 ครัวเรือน พื้นที่การเกษตร 1,158 ไร่ และชุมชนเห็นตัวอย่าง นำไปขยายผลเอง 113 ครัวเรือน 318 ไร่ สามารถลดรายจ่ายในครัวเรือน เฉลี่ยปีละ 33,000 บาท / ครัวเรือน และ ได้รายได้จากการขายผลผลิตทางการเกษตรเพิ่มขึ้น เฉลี่ยปีละ 117,000 บาท / ครัวเรือน

ผลการดำเนินงาน เข้าถึง ปี พ.ศ. 2556-2557

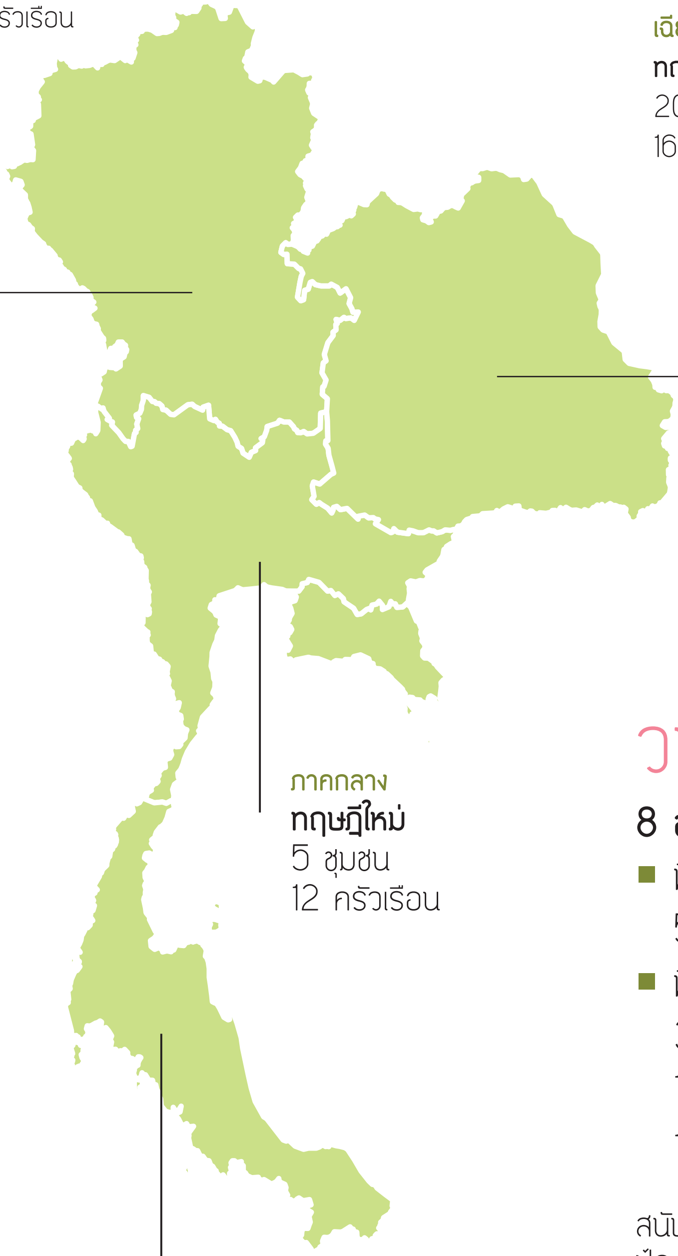

ภาคเหนือ
วนเกษตร
8 ชุมชน
587.26 ไร่
ทฤษฎีใหม่
8 ชุมชน
29 ครัวเรือน

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
ทฤษฎีใหม่
20 ชุมชน
161 ครัวเรือน

ภาคกลาง
ทฤษฎีใหม่
5 ชุมชน
12 ครัวเรือน

ภาคใต้
ทฤษฎีใหม่
2 ชุมชน
16 ครัวเรือน

43 ชุมชน

สร้างรายได้
2,208,327 บาท / เดือน

ลดรายจ่ายในครัวเรือน
841,169 บาท / เดือน

วนเกษตร

8 ชุมชน

- พื้นที่ป่า 5 ชุมชน 572.66 ไร่
- พื้นที่รายแปลง 3 ชุมชน 10 ครัวเรือน 14.6 ไร่

สนับสนุนให้เกิดเครือข่ายป้องกันภัยพิบัติ มีความมั่นคงด้านอาหาร สมดุลระบบนิเวศ การดำรงชีวิตของคนกับป่า และเสริมรายได้ **ชุมชนดำเนินการขยายผลเอง 47 ครัวเรือน 40 ไร่**

ทฤษฎีใหม่

35 ชุมชน

- 212 ครัวเรือน
- พื้นที่การเกษตร 1,158 ไร่

สนับสนุนให้เกิดการจัดการแหล่งน้ำและจัดรูปที่ดิน ระบบสำรองน้ำ และระบบส่งน้ำ วางแผนการปลูก การผลิต และการรวมกลุ่มขาย **ชุมชนดำเนินการขยายผลเอง 113 ครัวเรือน 318 ไร่**

หมายเหตุ การดำเนินงานปี พ.ศ. 2557 ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากสถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำและการเกษตร (องค์การมหาชน)

ตัวอย่างวนเกษตรในพื้นที่อุทยาน ชุมชนปากซวด ต.พะแสง อ.บ้านตาขุน จ.สุราษฎร์ธานี

ปัญหา

ชุมชนทำเกษตรเชิงเดี่ยวก่อนจัดตั้งอุทยานแห่งชาติ ในปี 2523 ทำให้เกิดปัญหาเรื่องสิทธิทำกิน

แนวคิด

สร้างความเข้าใจ แก้ไขปัญหาร่วมกับอุทยาน ปรับเปลี่ยนการผลิตจากเกษตรเชิงเดี่ยว (ยางพาราและปาล์มน้ำมัน) เป็นเกษตรผสมผสานในรูปแบบวนเกษตร ปลูกไม้ผล ผักสวนครัว ไม้มรดกแซมสวนยางพาราและปาล์มน้ำมันในเขตพื้นที่ป่า

ปัจจุบัน

อุทยานกับชุมชนอยู่ร่วมกันแบบถ้อยทีถ้อยอาศัย ชุมชนมีรายได้จากการทำวนเกษตรตลอดทั้งปี รายได้เพิ่มขึ้นได้ปีละ 60,000 บาท

ตารางการเก็บผลผลิตในพื้นที่วนเกษตร

ชนิดพืช/สัตว์	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
ใบเหลียง	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
ทุเรียน								■	■	■	■	
ฝรั่ง			■	■	■	■	■	■	■	■		
มังคุด							■	■	■	■		
มะนาว	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
ยางพารา	■	■				■	■	■	■	■	■	■
มะเขือ	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
แตงกวา	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
ลองกอง								■	■	■		
ปาล์มน้ำมัน					■	■	■	■	■	■	■	■

■ ช่วงเก็บเกี่ยวผลผลิต

ตัวอย่างทฤษฎีใหม่

เกษตรกรบ้านหนองโกน้อย ต.แวงน้อย อ.แวงน้อย จ.ขอนแก่น

ปัญหา

สภาพพื้นที่แห้งแล้ง ทำการเกษตรเชิงเดี่ยว รายได้ไม่เพียงพอรายจ่าย เป็นหนี้ ต้องละทิ้งที่ดินทำกิน ไปรับจ้างทำงานในกรุงเทพฯ

แนวคิด

ขุดสระเก็บกักน้ำ เลี้ยงปลา ปลูกพืชผักหมุนเวียนบริเวณรอบสระน้ำประจำไร่นา เพาะเห็ดฟาง ลดพื้นที่ปลูกข้าวลง

ปัจจุบัน

ลดรายจ่ายในครัวเรือนได้ 24,000 บาท / ปี มีรายได้ 166,000 บาท / ปี มีความสุขที่ได้เป็นนายตนเอง ไม่ต้องไปรับจ้างทำงานต่างถิ่น มีเงินเหลือเก็บ ได้ข้าวพอกินตลอดปี

ชนิดพืช/สัตว์	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	รายได้ (บาท/ปี)
ข้าว	■												17,000.00
ข้าวโพดหวาน	■	■											10,000.00
พริกชี้ฟ้า			■	■									3,500.00
แตงกวา		■	■										20,000.00
กล้วยน้ำว้า				■		■	■		■				1,000.00
คะน้า									■				500.00
บวบเหลี่ยม										■	■		400.00
ตะไคร้								■			■	■	2,300.00
ปลาดุก					■			■				■	30,000.00
ถั่วฝักยาว										■	■		1,300.00
มะเขือเทศ											■	■	500.00
มะเขือ											■	■	1,500.00
เห็ด	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	28,800.00
ไก่	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	7,200.00
หมู		■				■			■				18,000.00
อื่นๆ	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	24,000.00
รวม													166,000.00

■ ช่วงเก็บเกี่ยวผลผลิต

ตัวอย่างแผนผังการเพาะปลูก

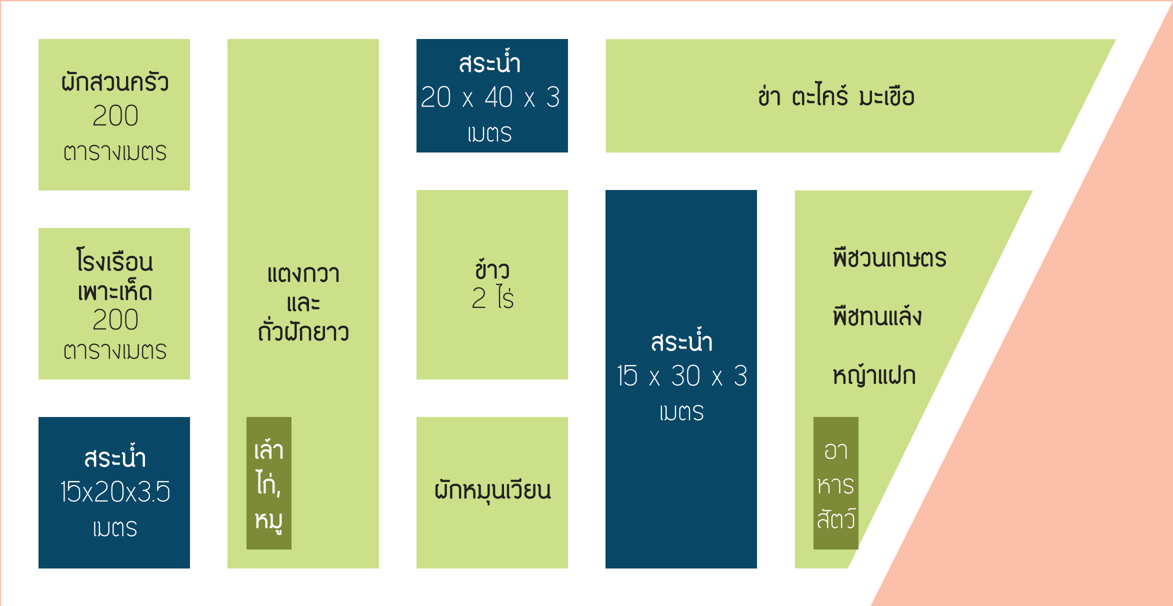

ภาพการดำเนินงานแปลงทฤษฎีใหม่

ก่อนดำเนินโครงการ

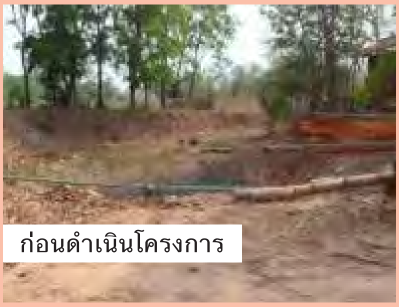
ก่อนดำเนินโครงการ

หลังดำเนินโครงการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชิตชล ผลารักษ์

ภาควิชาชีววิทยา
คณะวิทยาศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

*ผมได้มีโอกาสร่วมดำเนินงานเป็นที่ปรึกษาด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำชุมชน ตามแนวพระราชดำริ ร่วมกับมูลนิธิอุทกพัฒน์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ โดยรับผิดชอบชุมชนในพื้นที่ภาคเหนือ ในนามที่ปรึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ผมเห็นว่า กระบวนการดำเนินงานเป็นการบริหารงานแบบเครือข่ายที่สร้างความสัมพันธ์ และความเชื่อมโยงการทำงานของหลายองค์กรเข้าด้วยกัน มีการติดต่อประสานงาน อีกทั้งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสบการณ์ความสำเร็จซึ่งกันและกันอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง ทำให้ชุมชนสามารถวิเคราะห์สภาพปัญหาของชุมชนด้วยตัวเองบนพื้นฐานของหลักการ **"เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา"** เกิดเป็นแนวทางแก้ไขปัญหาภัยแล้ง น้ำท่วม และน้ำหลาก ในพื้นที่เป็นผลสำเร็จ*

ตลอดระยะเวลาที่ได้ร่วมดำเนินงานมา พบว่าปริมาณน้ำต้นทุนในพื้นที่ชุมชนเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน มีน้ำสำรองไว้สำหรับทำการเกษตร การอุปโภคและบริโภค ทั้งในภาวะที่ฝนทิ้งช่วงและในช่วงฤดูแล้ง พร้อมทั้งยังเป็นแหล่งกักเก็บน้ำหลากในช่วงฤดูฝนอีกด้วย รู้สึกยินดีและปลื้มใจที่เห็นชุมชนทำงานเพื่อพัฒนาชุมชนของตนเองจนประสบผลสำเร็จ จากการวางแผนการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่ จนสามารถบริหารจัดการน้ำได้ด้วยตนเอง นำมาสู่การดำเนินงานทฤษฎีใหม่ และวนเกษตรตามความเหมาะสมของสภาพพื้นที่ นอกเหนือจากผลสำเร็จทั้งหมดนี้ ความมั่นคงด้านทรัพยากรน้ำ การมีน้ำใช้เพียงพอ การมีคุณภาพน้ำที่ดีใช้ตลอดทั้งปี มีป่าต้นน้ำที่อุดมสมบูรณ์ บนพื้นฐานการจัดการทรัพยากรน้ำที่เชื่อมโยงระหว่าง น้ำ ดิน ป่า และชุมชน ให้เกิดความสมดุลซึ่งกันและกัน ก็จะสามารถนำพาให้ชุมชนแก้ไขปัญหาในพื้นที่ได้อย่างยั่งยืน

3 แผนงานพัฒนา

มูลนิธิอุทกพัฒน์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ ได้น้อมนำหลักการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว **คิด Macro ทำ Micro** มาปรับใช้ในการดำเนินงานบริหารจัดการทรัพยากรน้ำชุมชน โดยสร้างกระบวนการเรียนรู้ ใช้ข้อมูล ข้อเท็จจริง วิเคราะห์ปัญหาในภาพรวม (Macro) ก่อนที่จะเริ่มลงมือแก้ปัญหาจากจุดเล็กๆ (Micro) ซึ่งการบริหารจัดการน้ำของประเทศ ต้องมองภาพรวมทั้งประเทศให้เป็นระบบ (Macro) โดยมีพื้นที่เก็บกักน้ำตั้งแต่ขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็กที่เชื่อมโยงเข้าหากัน แต่เพราะเราไม่สามารถทำทั้งหมดไปพร้อมกันได้ จึงเริ่มต้นที่การบริหารจัดการน้ำระดับชุมชน (Micro) ใช้กระบวนการเรียนรู้และลงมือทำงานร่วมกับชุมชน โดย**ให้ชุมชนเป็นเจ้าของ** และสนับสนุนการประยุกต์ใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ให้ชุมชนบริหารจัดการทรัพยากรน้ำได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ให้เหมาะสมกับสภาพภูมิสังคม สามารถ “**หาน้ำได้**” “**ใช้น้ำเป็น**” “**มีน้ำสำรอง**” และ “**บริหารจัดการน้ำอย่างมีประสิทธิภาพ**” นำไปสู่การเป็นต้นแบบของการพัฒนาและบริหารจัดการน้ำชุมชน สร้างความมั่นคงทั้งด้านน้ำ ด้านผลผลิต และด้านเศรษฐกิจของประเทศ

ในปี พ.ศ. 2557 มูลนิธิอุทกพัฒน์ฯ ดำเนินงานเสริมสร้างความร่วมมือทุกภาคส่วน เพื่อให้เกิดงานปรับปรุงพัฒนาโครงสร้างน้ำที่สามารถบรรเทาปัญหาน้ำแล้ง น้ำท่วม ตอบโจทย์ปัญหาแต่ละพื้นที่ได้ตรงจุด มุ่งเน้นที่จะสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อการบริหารจัดการน้ำที่ยั่งยืน โดย

1) สนับสนุนให้ชุมชนนำแนวพระราชดำริด้านการบริหารจัดการน้ำ มาใช้ในการแก้ปัญหาภัยแล้งและน้ำท่วม
2) สนับสนุนการนำวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ ได้แก่ แผนที่ ระบบภูมิสารสนเทศ และข้อมูล มาใช้ในการจัดทำแผนและบริหารจัดการน้ำชุมชน
3) พัฒนาทักษะชุมชนให้สามารถพัฒนาโครงสร้างน้ำ วางแผน และพัฒนาคน บนพื้นฐานการพึ่งตนเอง โดยสามารถประสานการทำงานร่วมกับภาครัฐ เอกชน และเครือข่าย ที่เกิดประโยชน์ทางสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม
4) สร้างความพร้อมการทำงานร่วมกันระหว่างท้องถิ่นและชุมชนในการพัฒนา และการบริหารจัดการน้ำชุมชน
5) พัฒนาแหล่งน้ำธรรมชาติ และโครงสร้างน้ำที่มีอยู่เดิม ร่วมกับการวางแผน และพัฒนาคน ด้านการบริหารจัดการน้ำชุมชน และมีกฎกติกาในการดูแล บำรุงรักษาอย่างต่อเนื่อง

มูลนิธิฯ ดำเนินงานพัฒนา ร่วมสนับสนุนการใช้ข้อมูลแผนที่ การมีส่วนร่วมระหว่างมูลนิธิฯ ภาคประชาชน ท้องถิ่น จังหวัด และภาครัฐ เพื่อปรับปรุงพัฒนา โครงสร้างน้ำให้เหมาะสม และติดตามประเมินผลการทำงานปรับปรุง ในปี พ.ศ. 2557 การดำเนินงานพัฒนา แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

กลุ่มที่ 1 ดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ผู้บริจาค รวม 9 ชุมชน

กลุ่มที่ 2 ดำเนินงานร่วมกับกองทัพบก รวม 27 โครงการ

ผลการดำเนินงานพัฒนา สามารถเพิ่มประสิทธิภาพการระบายน้ำในช่วงน้ำหลาก บรรเทาความเสียหายจากน้ำท่วม บรรเทาความเดือดร้อนจากน้ำแล้งให้กับประชาชนกว่า 81,320 ครัวเรือน กระจายน้ำให้กับพื้นที่การเกษตรประมาณ 486,750 ไร่ และเพิ่มปริมาณน้ำเพื่อสำรองไว้ใช้ประโยชน์ในฤดูแล้งได้ประมาณ 17,857,900 ลูกบาศก์เมตร

กลุ่มที่ 1 ดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ของผู้บริจาค

จากการดำเนินงาน ปรับปรุง ฟื้นฟู และพัฒนาโครงสร้างน้ำในปี พ.ศ. 2557 รวม 3 โครงการ ในพื้นที่ 9 ชุมชน สามารถเพิ่มประสิทธิภาพการระบายน้ำในช่วงน้ำหลาก บรรเทาความเสียหายจากน้ำท่วม บรรเทาความเดือดร้อนจากน้ำแล้งให้กับประชาชนกว่า 8,320 ครัวเรือน กระจายน้ำให้กับพื้นที่การเกษตรประมาณ 9,9750 ไร่ และเพิ่มปริมาณน้ำเพื่อสำรองไว้ใช้ประโยชน์ในฤดูแล้งได้ประมาณ 904,200 ลูกบาศก์เมตร

โครงการชุมชนแห่งการเรียนรู้และอยู่ดีมีสุข มูลนิธิโคคา-โคลา สหรัฐอเมริกา

- อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ 3 ชุมชน ประกอบด้วย
  - ตำบลหนองโบสถ์
  - ตำบลชุมแสง
  - ตำบลทุ่งแสงทอง

โครงการชุมชนแห่งการเรียนรู้และอยู่ดีมีสุข มูลนิธิโคคา-โคลา ประเทศไทย

- บ้านแม่ตาลน้อย ตำบลเวียงตาล อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง
- บ้านโนนรัง ตำบลตลาดไทร อำเภอชุมพวง จังหวัดนครราชสีมา
- ตำบลบางเคียน อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์
- คลองรังสิต อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี

โครงการพัฒนาโครงสร้างน้ำเพื่อดำเนินงานทฤษฎีใหม่ บริษัท เอลก้า ประเทศไทย จำกัด ผู้นำเข้าผลิตภัณฑ์อเวดา (AVEDA)

- บ้านหนองปิ้งไก่ ตำบลนาบ่อคำ อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร
- ตลาดน้ำคลองลัดมะยม เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร

ตัวอย่างผลการดำเนินงานภายใต้งบประมาณสนับสนุนจากมูลนิธิโคคา-โคลา สหรัฐอเมริกา

ขุดลอกคลองลุงกาด ระยะทาง 2,000 เมตร ตำบลชุมแสง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์

หลังดำเนินงาน

ก่อนดำเนินงาน

หลังงานขุดลอกแล้วเสร็จ ประชาชนร่วมกันปลูกหญ้าแฝก
เพื่อป้องกันการชะล้าง พังทลายของหน้าดิน

ตัวอย่างผลการดำเนินงานภายใต้งบประมาณสนับสนุนจากมูลนิธิโคคา-โคลา ประเทศไทย

สร้างฝายหินก่อกักเก็บน้ำลำห้วยเหลาหลวง ชุมชนบ้านแม่ตาลน้อย ตำบลเวียงตาล อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง

หลังดำเนินงาน

ก่อนดำเนินงาน

ก่อสร้างฝายน้ำล้นคอนกรีตเสริมเหล็กบ้านตาจง
หมู่ที่ 5 ชุมชนตำบลตลาดไทร
อำเภอชุมพวง จังหวัดนครราชสีมา

หลังดำเนินงาน

ก่อนดำเนินงาน

ขุดลอกสระเก็บน้ำสาธารณะโนนแดง
หมู่ที่ 14 ชุมชนตำบลตลาดไทร
อำเภอชุมพวง จังหวัดนครราชสีมา

ก่อนดำเนินงาน

หลังดำเนินงาน

ปรับปรุงโครงสร้างคอนกรีตเสริมเหล็กพร้อมติดตั้งบานประตูควบคุมน้ำ (ประตูควบคุมระดับห้วงเคียน หมู่ที่ 9)
ชุมชนตำบลบางเคียน อำเภอชุมแสง
จังหวัดนครสวรรค์

หลังดำเนินงาน

ก่อนดำเนินงาน

เพิ่มประสิทธิภาพการกักเก็บน้ำ และระบายน้ำ ขุดลอก คลองปลายแดน 11-12
ตำบลหนองสามวัง ชุมชนคลองรังสิต อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี

ก่อนดำเนินงาน

หลังดำเนินงาน

ตัวอย่างผลการดำเนินงานภายใต้งบประมาณสนับสนุน
จากบริษัทเอลก้า ประเทศไทย จำกัด ผู้นำเข้าผลิตภัณฑ์อเวดา-AVEDA
ขุดลอกคลองเต่าดำ ระยะทาง 550 เมตร พร้อมอาคารท่อลอด
ชุมชนบ้านหนองปิ้งไก่ ตำบลนาบ่อคำ อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร

หลังดำเนินงาน

หลังดำเนินงาน

ก่อนดำเนินงาน

หลังดำเนินงาน

เพิ่มออกซิเจนในน้ำด้วยพลังงานทดแทน ชุมชนตลาดน้ำคลองลัดมะยม แขวงบางระมาด เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร

ก่อนดำเนินงาน

กลุ่มที่ 2 การดำเนินงานร่วมกับกองทัพบก ปี พ.ศ. 2557

โครงการป้องกัน แก้ไขปัญหาอุทกภัยและภัยแล้ง และการจัดการทรัพยากรน้ำชุมชน ตามแนวพระราชดำริ
กองทัพบก

- 9 ลุ่มน้ำ ประกอบด้วย ลุ่มน้ำโขง ลุ่มน้ำยม ลุ่มน้ำน่าน ลุ่มน้ำชี ลุ่มน้ำมูล ลุ่มน้ำเจ้าพระยา ลุ่มน้ำบางประกง ลุ่มน้ำแม่กลอง และลุ่มน้ำปราจีนบุรี รวม 27 โครงการ

โครงการพัฒนาโครงสร้างทางชลศาสตร์เพิ่มเติมในพื้นที่
มูลนิธิอุทกพัฒน์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

- ชุมชนตำบลบางลาย อำเภอบึงนาราง จังหวัดพิจิตร

โครงการพัฒนาเครือข่ายจัดการทรัพยากรน้ำชุมชนตามแนวพระราชดำริ
สถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำและการเกษตร (องค์การมหาชน)

- เครือข่ายภาคประชาชนในพื้นที่ 9 ลุ่มน้ำ ประกอบด้วย ลุ่มน้ำโขง ลุ่มน้ำยม ลุ่มน้ำน่าน ลุ่มน้ำชี ลุ่มน้ำมูล ลุ่มน้ำเจ้าพระยา ลุ่มน้ำบางประกง ลุ่มน้ำแม่กลอง และลุ่มน้ำปราจีนบุรี รวม 27 โครงการ

จากการดำเนินงานปรับปรุงฟื้นฟู และพัฒนาโครงสร้างน้ำร่วมกับกองทัพบกในปี พ.ศ. 2557 รวม 27 โครงการ สามารถเพิ่มประสิทธิภาพการระบายน้ำในช่วงน้ำหลาก บรรเทาความเสียหายจากน้ำท่วม บรรเทาความเดือดร้อนจากน้ำแล้งให้กับประชาชนกว่า 73,000 ครัวเรือน กระจายน้ำให้กับพื้นที่การเกษตร ประมาณ 387,000 ไร่ เพิ่มปริมาณน้ำเพื่อสำรองไว้ใช้ประโยชน์ในฤดูแล้งได้ประมาณ 16,953,700 ลูกบาศก์เมตร โดยใช้งบประมาณดำเนินงาน ทั้งสิ้น รวม 523.95 ล้านบาท

มูลนิธิอุทกพัฒน์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ และกองทัพบก ลงนามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือดำเนินงาน**การป้องกัน แก้ไขปัญหาอุทกภัยและภัยแล้ง และการจัดการทรัพยากรน้ำชุมชน ตามแนวพระราชดำริ** เมื่อวันที่ 5 มีนาคม พ.ศ. 2556 เพื่อสนับสนุนให้เกิดการปฏิบัติงาน และแลกเปลี่ยนข้อมูลสารสนเทศในด้านต่างๆ ร่วมกัน พร้อมทั้งสนับสนุนให้เกิดการวิจัย พัฒนาเทคโนโลยีระหว่างหน่วยงานร่วมกัน

ในปี พ.ศ. 2556 กองทัพบก จัดสรรงบประมาณรวม 102.10 ล้านบาท ดำเนินงานปรับปรุง ฟื้นฟู และพัฒนาโครงสร้างน้ำ เพื่อบรรเทาปัญหาอุทกภัย และภัยแล้งของประชาชน ในพื้นที่ลุ่มน้ำยม ลุ่มน้ำแม่กลอง ลุ่มน้ำปัตตานี รวม 10 โครงการ สามารถเพิ่มประสิทธิภาพการระบายน้ำในช่วงน้ำหลาก บรรเทาความเสียหายจากน้ำท่วม บรรเทาความเดือดร้อนจากน้ำแล้งให้กับประชาชนกว่า 6,200 ครัวเรือน กระจายน้ำให้กับพื้นที่การเกษตรประมาณ 66,900 ไร่ เพิ่มปริมาณน้ำเพื่อสำรองไว้ใช้ประโยชน์ในฤดูแล้งได้ประมาณ 779,600 ลูกบาศก์เมตร

ตัวอย่างดำเนินงานร่วมกับกองทัพบก
คลองเชื่อมหนองกองแก้ว-แก่งละว้า
อำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น

ขุดลอกแหล่งน้ำที่มีสภาพตื้นเขินและมีวัชพืชปกคลุม เพิ่มขีดความสามารถการรองรับน้ำ พร้อมปรับปรุง ฟื้นฟูคลองเชื่อมหนองกองแก้ว-แก่งละว้า เพิ่มประสิทธิภาพการระบายในช่วงน้ำหลาก และเก็บสำรองน้ำไว้ใช้ในฤดูน้ำแล้ง

- เพิ่มปริมาณความจุน้ำ 100% หรือ 154,733.60 ลูกบาศก์เมตร
- กระจายน้ำให้แก่เกษตรกรตลอดแนวคลองเชื่อมหนองกองแก้ว-แก่งละว้า ระยะทางรวม 5,200 เมตร
- เพิ่มขีดความสามารถในการระบายน้ำช่วงน้ำหลาก และสามารถเก็บสำรองน้ำเพื่ออุปโภค-บริโภค ในฤดูแล้ง
- ชุมชนได้รับประโยชน์ 8 หมู่บ้าน 1,500 ครัวเรือน 4,000 คน

หลังดำเนินงาน

ก่อนดำเนินงาน

พัฒนาโครงสร้างทางชลศาสตร์เพิ่มเติมในพื้นที่ดำเนินงานร่วมกับกองทัพบก

ในปี พ.ศ. 2557 มูลนิธิอุทกพัฒน์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ สนับสนุนงบประมาณดำเนินงานพัฒนาโครงสร้างทางชลศาสตร์เพิ่มเติมในพื้นที่ดำเนินงานร่วมกับกองทัพบก ในตำบลบางลาย อำเภอบึงนาราง จังหวัดพิจิตร โดยดำเนินงานก่อสร้างอาคารรับน้ำและอาคารระบายน้ำ ในพื้นที่หนองรีหนองทราย เพื่อบริหารน้ำให้กับพื้นที่การเกษตรประมาณ 1,000 ไร่

พัฒนาเครือข่ายจัดการทรัพยากรน้ำชุมชน ตามแนวพระราชดำริ ในพื้นที่ดำเนินงานร่วมกับกองทัพบก

ภายหลังที่กองทัพบกดำเนินงานปรับปรุง ฟื้นฟู และพัฒนาโครงสร้างน้ำแล้วเสร็จ มูลนิธิฯ ได้จัดสัมมนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ **เชิงปฏิบัติการผังน้ำชุมชน กับการจัดสรรน้ำเพื่อการใช้ประโยชน์** โดยการสัมมนาดังกล่าว สนับสนุนให้ภาคประชาชนในพื้นที่ที่ดำเนินงานร่วมกับกองทัพบกในปี พ.ศ. 2557 ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำชุมชน พร้อมทั้งเรียนรู้การวางแผนการเพาะปลูกที่สมดุลกับปริมาณน้ำ และการดำเนินงานทฤษฎีใหม่ ร่วมกับเครือข่ายการจัดการทรัพยากรน้ำชุมชนตามแนวพระราชดำริ ทั้งนี้เพื่อให้ประชาชนในพื้นที่ดำเนินงานร่วมกับกองทัพบก เกิดความเข้าใจด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำชุมชน สามารถบริหารจัดการน้ำในพื้นที่ด้วยตนเอง และวางแผนการใช้น้ำและการเพาะปลูกอย่างเหมาะสม โดยในปี พ.ศ. 2557 ที่ผ่านมาได้จัดกิจกรรมรวม 2 ครั้ง มีชุมชนกว่า 20 ชุมชน และผู้แทนกองทัพบก ที่ดำเนินงานในแต่ละพื้นที่เข้าร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้

ระหว่างวันที่ 23-24 มีนคม 2557
จังหวัดกำแพงเพชร

ระหว่างวันที่ 8-10 กันยายน 2557
ณ ตำบลบางลาย อำเภอบึงนาราง จังหวัดพิจิตร

มูลนิธิอุทกพัฒน์ฯ ร่วมมือกองทัพบก และศูนย์พัฒนาและบริหารจัดการกว๊านพะเยา (ศพบก.) เปิดปฏิบัติการพัฒนากว๊านพะเยา

กว่า 75 ปี ที่กว๊านพะเยาได้รับใช้ชาวเมืองพะเยา ทั้งในด้านอุปโภค บริโภค เกษตร ประมง และประปา กาลเวลาที่ล่วงเลยไปส่งผลให้กว๊านพะเยาเสื่อมโทรมลงทุกขณะ ทั้งจากการทับถมของตะกอนดิน การขยายตัวของผักตบชวา ส่งผลต่อคุณภาพน้ำ ปริมาณสัตว์น้ำ รวมทั้งมีการบุกรุกลำน้ำสาขาเพื่อจับจองที่ทำกิน และปัญหาข้อพิพาทเรื่องแนวเขตกว๊านพะเยา จากสภาพปัญหาข้างต้น กรมประมงซึ่งเป็นผู้ดูแลรักษากว๊านพะเยา จังหวัดพะเยา พร้อมหน่วยงานภาครัฐและเอกชนได้เสนอโครงการพัฒนากว๊านพะเยาเป็นโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงมีพระราชดำริให้รับโครงการกว๊านพะเยาในส่วนของด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรแหล่งน้ำ เป็นโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ โดยให้มูลนิธิชัยพัฒนาเป็นหน่วยงานหลักในการประสานจัดทำแผนพัฒนาและเป็นที่ปรึกษาในการพัฒนา ซึ่งต่อมาได้มีการจัดทำแผนงานเพื่อจัดการปริมาณน้ำกว๊านพะเยา คุณภาพน้ำ การบริหารจัดการลุ่มน้ำ และการติดตามตรวจสอบ ในการขับเคลื่อนดำเนินการตามแผนที่ได้รับมอบหมาย

วันที่ 9 ตุลาคม 2556 4 เทศบาล 1 อบต. ได้รวมกันก่อตั้งศูนย์พัฒนาและบริหารจัดการกว๊านพะเยา หรือ เรียกสั้นๆ ว่า "ศพบก." เพื่อทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการบริหารจัดการกว๊านพะเยา

ต่อมาในวันที่ 25 มกราคม 2557 "ศพบก." พร้อมด้วยองค์การบริหารส่วนจังหวัดพะเยา ได้เข้าพบ ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล ประธานกรรมการมูลนิธิอุทกพัฒน์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ เพื่อขอคำปรึกษาในการจัดทำ "แผนปฏิบัติการพัฒนากว๊านพะเยา" ซึ่ง ดร.สุเมธฯ ได้มอบแนวทางพัฒนาลุ่มน้ำกว๊านพะเยาทั้งระบบ ตั้งแต่พื้นที่ป่าต้นน้ำของกว๊านพะเยา ลำน้ำสาขาที่ไหลสู่กว๊านพะเยา และบริเวณพื้นที่รอบกว๊านพะเยา รวมทั้งการจัดการด้านคุณภาพน้ำ

วันที่ 10 กรกฎาคม 2557 ศพบก. ได้เรียนเชิญ ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล ประธานกรรมการมูลนิธิอุทกพัฒน์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ เป็นประธานในพิธีสืบชะตากว๊านพะเยา และเปิดปฏิบัติการพัฒนากว๊านพะเยา โดยมี พลตรีพันธ์ศักดิ์ จันทร์ดั่ง รองแม่ทัพภาคที่ 3 ผู้แทนผู้บัญชาการทหารบกเป็นประธานร่วมในคราวเดียวกัน พร้อมด้วยหน่วยงานท้องถิ่น และภาคประชาชนรอบกว๊านเข้าร่วมประชุมกันโดยพร้อมเพรียง

ในปี พ.ศ. 2557 ที่ผ่านมากองทัพบกสนับสนุนการดำเนินงานขุดร่อง ดักตะกอนรอบกว๊านพะเยา ระยะทางรวม 5.90 กิโลเมตร และขุดลอกลำห้วยสาขาเชื่อมต่อกว๊านพะเยา ระยะทางรวม 17.75 กิโลเมตร เพื่อฟื้นฟูร่องน้ำที่ไหลเข้าสู่กว๊านพะเยา เพิ่มศักยภาพในการเก็บกักน้ำ ระบายน้ำ และดักตะกอน ก่อนไหลลงสู่กว๊านพะเยา วันนี้ร่องน้ำหลายสายที่ไหลเข้าสู่กว๊านพะเยากลับมีชีวิต กักเก็บน้ำได้มากขึ้น สร้างรอยยิ้มให้แก่เกษตรกรตลอดแนวลำห้วยสาขาในพื้นที่ 5 ตำบล อาทิ บ้านต๋อม สันป่าม่วง บ้านสาง บ้านตุ่น และแม่ใส เพราะฤดูแล้งที่กำลังจะมาเยือนในปี พ.ศ. 2558 นี้ พื้นที่เกษตรกว่า 43,000 ไร่ จะไม่ขาดน้ำเหมือนเช่นที่ผ่านมา

แผนปฏิบัติการพัฒนากว๊านพะเยา

ประกอบด้วยการดำเนินงาน 3 ด้าน ได้แก่

1) ด้านฟื้นฟูระบบนิเวศป่าต้นน้ำ ในพื้นที่ป่าต้นน้ำ ประกอบด้วยลำน้ำสายหลัก 11 สาย ไหลผ่านพื้นที่ 5 ตำบล ก่อนไหลลงกว๊านพะเยา มีแผนปฏิบัติการหลัก 3 ด้าน ได้แก่ จัดทำแผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดิน ฟื้นฟูป่าต้นน้ำ และปรับปรุงฟื้นฟูแหล่งน้ำ (พื้นที่ 5 ตำบล)

2) ด้านบริหารจัดการน้ำ ในพื้นที่รอบกว๊านพะเยา มีแผนปฏิบัติการหลัก 3 ด้าน ได้แก่ จัดทำแนวเขตและระบบดักตะกอน เพิ่มประสิทธิภาพบริหารจัดการน้ำ และสร้างสมดุลระบบนิเวศ (พื้นที่ 5 ตำบล)

3) ด้านคุณภาพน้ำ ในเขตเทศบาล ชุมชน และพื้นที่กว๊านพะเยา โดยปรับปรุงระบบบำบัดน้ำเสียเดิม และจัดทำระบบบำบัดน้ำเสียระดับชุมชนและครัวเรือน (เขตเทศบาลเมือง และพื้นที่ 2 ตำบล) และกำจัดตะกอนและวัชพืชเพื่อแก้ปัญหาแหล่งน้ำตื้นเขิน เพิ่มคุณภาพน้ำ และรักษาสมดุลระบบนิเวศกว๊านพะเยา (เขตเทศบาลเมือง และพื้นที่ 5 ตำบล)

หน่วยงานความร่วมมือ

การดำเนินงานพัฒนากว๊านพะเยาประกอบด้วยความร่วมมือกับหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน สถาบันการศึกษา อาทิ จังหวัดพะเยา สำนักงานประมงจังหวัดพะเยา ศูนย์วิจัยพัฒนาประมงน้ำจืดพะเยา สำนักงานชลประทานที่ 2 จังหวัดพะเยา สำนักงานทรัพยากรน้ำ ภาค 1 สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จังหวัดพะเยา หน่วยจัดการป่าไม้ ที่ ชร. 14 | สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 15 (จังหวัดเชียงราย) วนอุทยานร่องคำหลวง อุทยานแห่งชาติแม่ปืม อุทยานดอยหลวง สำนักงานทางหลวงชนบทจังหวัดพะเยา สำนักงานโยธาธิการและผังเมืองจังหวัดพะเยา สำนักงานพัฒนาที่ดินจังหวัดพะเยา มหาวิทยาลัยพะเยา ฯลฯ ร่วมกันดำเนินงานให้เป็นไปตามแผนปฏิบัติการพัฒนากว๊านพะเยา

พลโท สถาพร สีมาสุรรักษ์
เจ้ากรมการทหารช่าง

"กองทัพบกได้ดำเนินงานพัฒนาปรับปรุงโครงสร้างแหล่งน้ำเพื่อประชาชน โดยกรมการทหารช่างร่วมกับมูลนิธิอุทกพัฒน์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ อย่างต่อเนื่องเป็นปีที่ 3 ซึ่งกรมการทหารช่างได้ดำเนินงานพัฒนาร่วมกับมูลนิธิอุทกพัฒน์ฯ มากกว่า 50% ของโครงการทั้งหมด และทุกโครงการได้รับการยอมรับและชื่นชมจากคนในพื้นที่

ทั้งนี้ ท่านนายกรัฐมนตรีได้รับทราบถึงการดำเนินงานและยืนยันว่าจะนำแนวทางที่ทำร่วมกับมูลนิธิอุทกพัฒน์ฯ เป็นตัวอย่างสำหรับขยายผลต่อไป

กรมการทหารช่างยินดีที่จะทำงานร่วมกับมูลนิธิอุทกพัฒน์ฯ ขอให้กำลังใจและขอขอบคุณมูลนิธิอุทกพัฒน์ฯ และเจ้าหน้าที่ทุกท่าน"

นายสงกรานต์ ปัญญา

ผู้ประสานงาน
พื้นที่เครือข่ายชุมชนลุ่มน้ำอิง

" ถ้าจะเริ่มต้นเรื่องจัดการน้ำและป่าในชีวิตผม ต้องนับย้อนไปตั้งแต่ปี 2551-2553 ที่ตัวผมเองเริ่มเข้ามาทำงานด้านพัฒนาศักยภาพทรัพยากรน้ำและป่าชุมชนในพื้นที่จังหวัดพะเยา ผมได้มีโอกาสเดินทางไปในพื้นที่ตั้งแต่ต้นน้ำยมถึงปลายน้ำยม รวมทั้งจุดกำเนิดน้ำอิงจนถึงสุดทางน้ำโขง ในห้วงเวลานั้นผมพบว่าทรัพยากรน้ำและป่าได้ถูกหน่วยงานภาครัฐหยิบยกขึ้นมาเพื่อกำหนดแนวทางบริหารจัดการ แม้กระนั้นก็ยังไม่มีบทสรุปใดๆ ที่จะเหมาะสมต่อการพัฒนาน้ำและป่า เพราะบางครั้งความเหมาะสมในมุมภาครัฐได้กลายเป็นความขมขื่นในมุมมองชาวบ้าน ทั้งนี้เนื่องจากกระบวนการพูดจาในวงของทั้งชาวบ้านและภาครัฐที่ผ่านมาอยู่บนฐานข้อมูลที่ต่างกัน ไม่รวมเล่ม ไม่รวมญาติ ทำให้การบริหารจัดการน้ำทั้งรูปแบบขนาดเล็ก และขนาดใหญ่ไม่สามารถเกิดขึ้นได้

การที่ผมได้มีโอกาสเข้ามาร่วมงานกับมูลนิธิอุทกพัฒน์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ ในด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำและป่าในแบบที่ชุมชนเป็นผู้เลือก ผู้ออกแบบ และสามารถบริหารจัดการได้ บนพื้นฐานข้อมูล ข้อเท็จจริง โดยปรับให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต และภูมิปัญญาเชิงพื้นที่ เช่น รูปแบบการส่งน้ำแบบเหมืองฝาย การบริหารจัดการน้ำโดยแก่เหมืองแก่ฝาย เป็นต้น จนเกิดภาพการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่เป็นรูปธรรมขึ้นในพื้นที่ สร้างแรงผลักดันในการบริหารจัดการน้ำ ควบคู่กับการฟื้นฟูป่า และอาชีพที่พอดีกับคนในพื้นที่ จนสามารถขยายผลไปยังชุมชนข้างเคียง เกิดเป็นเครือข่ายบริหารจัดการทรัพยากรน้ำนั้น ผมมองว่ามันคือทางออกในการพัฒนาลุ่มน้ำทั้งระบบ

วันนี้ไม่มีใครล่วงรู้หรอกว่า สิ่งที่ทุกคนร่วมกันทำในวันนี้จะเกิดดอก ออกผลสวยงามในอนาคตเพียงใด รู้เพียงว่าวันนี้คนในพื้นที่ลุ่มน้ำยมและน้ำอิงได้เริ่มเดินไปแล้วด้วยความมุ่งมั่นตั้งใจ "

ภาคผนวก

รายนามผู้บริจาค

ผู้บริจาคในนาม บุคคล

นาม ผู้บริจาค	จำนวนเงิน (บาท)
คุณศรีประไพ พรหมประไพ	19,600.00
คุณปัทมา ภู่พัฒน์	5,000.00
คุณระวิวรรณ ชาญพิทยกิจ	6,000.00
พ.อ.(หญิง)รัชนี โสตสถิตย์	100,000.00
คุณสำคัญ เจ้าประเสริฐ	300.00
คุณนรา พิพัฒน์เจริญกิจ	2,000.00
คุณสุรัชนี หลิ่มวิรัตน์	1,000.00
คุณวรรณลี โอฬารริกสุภัค	1,000.00
คุณปรียพรรณ เผ่าวิพัฒน์	500.00
คุณทองเธียร หงศ์ลดารมภ์	2,500.00
คุณโชติกา วงศ์อารีย์สวัสดิ์	500.00
คุณประทุม เงินหมื่น	209.00
คุณณัฐชลัยย์ เงินหมื่น	444.00
คุณวิชัย ศิริเรืองสกุล	2,000.00
คุณศรีสุวรรณ ปรุงสุวรรณวง	1,000.00
คุณภรณี ธนภรรคภวิน	10,000.00
คุณจารุวลี บัวอ่อน	500.00
คุณไพโรจน์ เอื้องพูลสวัสดิ์	2,000.00
คุณเบญจมาศ บัวเหม	500.00
คุณสุบิน พงศ์พันธุ์มีสุข	5,000.00

ผู้บริจาคในนาม นิติบุคคล

นาม ผู้บริจาค	จำนวนเงิน (บาท)
ผลิตภัณฑ์ AVEDA	655,900.00
บริษัท ไทยเบฟเวอเรจ จำกัด (มหาชน)	1,000,000.00
บริษัท โฆษะ โฮลดิ้ง จำกัด	100,000.00
บริษัท รวมเกษตรกรอุตสาหกรรม จำกัด	50,000.00
บริษัท เอส แอนด์ พี ซินดิเคท จำกัด (มหาชน)	50,000.00
บริษัท แลคตาซอย จำกัด	50,000.00
หอการค้าจังหวัดขอนแก่น	8,000.00
สภาอุตสาหกรรมจังหวัดขอนแก่น	8,000.00
ธนาคารแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	16,000.00
สำนักงานจังหวัดขอนแก่น	32,000.00
บริษัท โรงพยาบาลกรุงเทพขอนแก่น จำกัด	8,000.00
สมาคมส่งเสริมผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อมไทย จังหวัดขอนแก่น	8,000.00
วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น	16,000.00
มหาวิทยาลัยขอนแก่น	8,000.00
คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น	8,000.00
บริษัท ฟินิคซ พัลพ แอนด์ เพเพอร์ จำกัด (มหาชน)	8,000.00
บริษัท หลักทรัพย์ เมย์แบงก์ กิมเอ็ง (ประเทศไทย) จำกัด (มหาชน)	50,000.00
งานคอนเสิร์ตการกุศล "เรียนรู้เพลงพระราชนิพนธ์" เทิดพระเกียรติในหลวง	580,000.00
ธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน)	1,000,000.00
บริษัท บุญรอดเทรดดิ้ง จำกัด (สำนักงานใหญ่)	1,500,000.00
กรมโยธาธิการและผังเมือง	200,000.00
หจก. บำรุงยาง	5,000.00
สถานธนานุบาลวงเวียนเล็ก	7,067.00
บริษัทปูนซิเมนต์ไทย จำกัด (มหาชน)	500,000.00
มูลนิธิโคคา-โคลา (ประเทศไทย)	6,000,000.00
The Coca-Cola Foundation	4,018,650.00
บมจ. ธนาคารกรุงไทย สาขาถนนศรีอยุธยา	200,000.00
มูลนิธิ สมศักดิ์-นันทนา ปัฐพาณิชย์โชติ	200,000.00
กองพลพัฒนาที่ 1	300,000.00
ธนาคารไทยพาณิชย์จำกัด (มหาชน)	1,000,000.00
มูลนิธิเอสซีจี	2,294,400.00

สรุปข่าวเด่น

ชุมชนคลองรังสิต ต้นแบบจัดการน้ำแบบพึ่งพาตนเอง

รอยล จิตรดอน

เมื่อวันที่ 27 สิงหาคม **นายรอยล จิตรดอน** ผู้อำนวยการสถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำและการเกษตร (องค์การมหาชน) (สสนก.) ในฐานะกรรมการและเลขาธิการมูลนิธิอุทกพัฒน์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ เป็นประธานเปิดพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติจัดการน้ำชุมชน ตามแนวพระราชดำริ ชุมชนคลองรังสิต จ.ปทุมธานี ที่องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) บึงชำอ้อ อ.หนองเสือ จ.ปทุมธานี

สำหรับพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติจัดการน้ำชุมชนเกิดขึ้นจากความร่วมมือของมูลนิธิอุทกพัฒน์ อ.หนองเสือ และ อบต.บึงชำอ้อ จ.ปทุมธานี จัดสร้างเพื่อเป็นแหล่งถ่ายทอดองค์ความรู้จากความสำเร็จของชุมชน โดยได้น้อมนำแนวพระราชดำริ กรอบคิด กรอบงาน มาพัฒนาการจัดการน้ำชุมชนจนประสบผลสำเร็จ เป็นแบบอย่างให้ชุมชนอื่นได้ไปศึกษาเรียนรู้ โดยใช้พื้นที่จริงของชุมชนอธิบายผ่านแผนที่และภาพความเปลี่ยนแปลงให้เข้าใจง่าย และสามารถนำไปปรับใช้ได้

นายรอยลกล่าวว่า พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติจัดการน้ำชุมชนแสดงผลสำเร็จของการจัดการน้ำของชุมชนคลองรังสิต ซึ่งได้ดำเนินงานพัฒนาโครงสร้างน้ำ โดยเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการและกักเก็บน้ำในพื้นที่ร่องสวนปาล์มน้ำมัน พัฒนาเป็นแก้มลิงแบบเพิ่มรายได้ อนุรักษ์และใช้ประโยชน์พื้นที่ริมคลองสาธารณะด้วยพื้นที่ตัวอย่างการทำเกษตรผสมผสานตามแนวทฤษฎีใหม่

"ชุมชนคลองรังสิตมีสภาพเป็นพื้นที่ราบลุ่ม ทำเกษตรกรรมร่องสวนเป็นอาชีพหลัก วิถีชีวิตพึ่งพาแหล่งน้ำจากคลองรังสิต เพื่อการเพาะปลูก คมนาคม อุปโภคและบริโภค แต่เดิมเกษตรกรทำสวนส้ม แต่ประสบปัญหาโรคส้มระบาด และสภาพพื้นที่ไม่เหมาะสมเนื่องจากเป็นดินเปรี้ยว เกษตรกรจึงเริ่มหันมาปลูกปาล์มน้ำมัน ซึ่งสามารถทนต่อสภาพดินเปรี้ยวและน้ำท่วมขังได้นานกว่า 1 เดือน ประกอบกับในปี 2554 ที่เกิดมหาอุทกภัยพบว่าพื้นที่คลอง 8, 9 และ 10 สามารถเก็บกักน้ำและหน่วงน้ำไว้ตามคลองหลัก คลองซอย และร่องสวนปาล์มน้ำมัน จึงทำให้ไม่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากอุทกภัยครั้งนี้ แต่ด้วยโครงสร้างควบคุมระดับน้ำที่มีในพื้นที่ชำรุดและไม่สามารถทำงานได้เต็มประสิทธิภาพ ทำให้ชุมชนหันมาบริหารจัดการน้ำควบคู่กับการปรับวิถีเกษตรให้สอดคล้องและเหมาะสมกับสภาพภูมิสังคมของพื้นที่" นายรอยลกล่าว และว่า ต่อมาในปี 2555 พระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา ทรงสนับสนุนแนวทางบริหารจัดการน้ำ โดยประทานเงินบริจาคของวิทยาลัยกระบวนการยุติธรรม เพื่อให้ สสนก.ใช้ดำเนินงานโครงการแก้ไขปัญหาอุทกภัยและพัฒนาพื้นที่คลองรังสิตเป็นแก้มลิงแบบเพิ่มรายได้ ขยายผลการดำเนินงานโดยมูลนิธิอุทกพัฒน์ และมูลนิธิโคคา-โคลา ประเทศไทย

ปัจจุบันพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติจัดการน้ำชุมชนขยายผลรวม 8 ตำบล 2 อำเภอ ประกอบด้วย ต.บึงชำอ้อ ต.บึงกาสาม ต.บึงบอน ต.บึงบา ต.หนองสามวัง และ ต.นพรัตน์ อ.หนองเสือ, ต.คลองหก และ ต.คลองเจ็ด อ.คลองหลวง ครอบคลุมพื้นที่กว่า 226,997 ไร่

พื้นที่แห่งนี้จึงเป็นตัวอย่างความสำเร็จ ที่ชุมชนอื่นสมควรได้มีโอกาสเข้าไปศึกษาเรียนรู้

อเวดา ร่วมมือ มูลนิธิอุทกพัฒน์ฯ ดูแลบริหารจัดการทรัพยากรน้ำชุมชน

อเวดา ผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางจากประเทศสหรัฐอเมริกา ที่มีความโดดเด่นในเรื่องของการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ความงามสกัดจากพรรณพืช เน้นการจัดทำนโยบายสีเขียว โดยเป็นผู้นำในการสร้างมาตรฐาน

ใหม่ในอุตสาหกรรมความงามด้านความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและยังเป็นบริษัทที่ดำเนินธุรกิจความงามรายแรกในโลกที่ผลิตสินค้าจากพลังงานแรงลม 100 เปอร์เซ็นต์ ได้จัดทำโครงการ **Earth Month** เพื่อระดมทุนและรณรงค์ให้คนเห็นความสำคัญและดูแลสิ่งแวดล้อม ในเรื่องของการจัดการน้ำสะอาดให้มีพอเพียงและทั่วถึงทุกชุมชนในกว่า 44 ประเทศทั่วโลก โดยในส่วนของประเทศไทย บริษัทเอลก้า (ประเทศไทย) จำกัด ผู้นำเข้าและจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ **อเวดา** ได้ร่วมมือกับ **มูลนิธิอุทกพัฒน์ ในพระบรมราชูปถัมภ์**

ริเริ่มโครงการดูแลการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำชุมชนตามแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่ เพิ่มผลผลิต เพิ่มรายได้ เป็นเวลา 5 ปี โดยอเวดาจะเป็นผู้สนับสนุนค่าใช้จ่ายทั้งหมด ด้วยการระดมเงินทุนผ่านการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ Earth Month และเงินบริจาครวม 2 ล้านบาท

การดำเนินโครงการดูแลการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำชุมชน ที่อเวดาจะร่วมกับมูลนิธิอุทกพัฒน์ฯ ได้รับการเปิดเผยจาก **ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล** ประธานบริหารมูลนิธิอุทกพัฒน์ฯว่า ได้คัดเลือกชุมชนเข้าโครงการทั้งหมด 2 ชุมชน ได้แก่ **ชุมชนบ้านหนองปิ้งไก่** ต.นาบ่อขาม อ.เมือง จ.กำแพงเพชร และ **ชุมชนตลาดน้ำคลองลัดมะยม** จ.กรุงเทพฯ โดยชุมชนหนองปิ้งไก่เป็นชุมชนที่ทำนาปีละ 3 ครั้ง ความเป็นอยู่ของชุมชนขึ้นอยู่กับความสมบูรณ์ของแหล่งน้ำเป็นอย่างมาก ขณะที่ชุมชนตลาดน้ำคลองลัดมะยมเป็นชุมชนเกษตรที่ได้มีการจัดตลาดน้ำขึ้นเพื่อเป็นเครื่องมือฟื้นฟูคลองเกษตรกรในชุมชนมีรายได้จากการขายพืชผักสมุนไพร ซึ่งทั้ง 2 โครงการมูลนิธิอุทกพัฒน์ฯจะ

เข้าไปเป็นพี่เลี้ยงให้ความรู้ ให้ชุมชนคิดเองทำเอง สอนให้รู้จักใช้เครื่องมือเครื่องไม้ในการดำเนินการ เช่น การทำแผนที่ วิเคราะห์ปัญหา คอยแนะคอยชี้ทาง เพื่อให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง โดยเป็นการช่วยเหลือที่ไม่เพียงแค่ทำเรื่องน้ำ แต่ทำอย่างครบวงจร เริ่มจากเรื่องน้ำ ไปสู่การบริหารทรัพยากรดิน ตลอดจนเรื่องของการผลิตและช่องทางการจำหน่าย ว่าควรปลูกพืชอะไร เพื่อให้เหมาะสมกับความต้องการของผู้บริโภค ตามหลักการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ว่า **"เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา"**

ดร.สุเมธ กล่าวด้วยว่าการดำเนินงานของมูลนิธิอุทกพัฒน์ฯเป็นการดำเนินงานตาม "ทฤษฎีใหม่" เริ่มจากแก้ปัญหาน้ำในพื้นที่ ให้มีน้ำทำการเกษตร จัดรูปที่ดินและวางแผนการเพาะปลูกให้เหมาะสม เน้นเกษตรผสมผสาน และเกษตรอินทรีย์เพิ่มผลผลิต เพิ่มรายได้ และรวมกลุ่มกันจำหน่าย เพื่อให้ชุมชนมีความมั่นคงทั้งเรื่องน้ำเรื่องอาหารและเรื่องรายได้และเกิดเป็นตัวอย่าง **"พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติจัดการน้ำชุมชนตามแนวพระราชดำริ"** ให้ชุมชนอื่นๆ ได้มาศึกษาและนำไปปรับใช้.

โคคา-โคลา กับกรอบการทำงาน ME WE WORLD เพื่อสังคมไทยที่ยั่งยืน

"WORLD" ร่วมพัฒนาสิ่งแวดล้อมให้ดียิ่งขึ้น ผ่านการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำและการจัดการบรรจุภัณฑ์อย่างยั่งยืน เพื่อ "โลกของเรา"

โปรแกรม "รักน้ำ" เป็นโครงการจัดการทรัพยากรน้ำที่ดำเนินงานมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550 ครอบคลุมใน 4 ด้าน คือ 1.การจัดการด้านประสิทธิภาพของโรงงาน 2. การอนุรักษ์แหล่งน้ำ 3. การจัดการน้ำชุมชน และ 4. การสร้างจิตสำนึกและสนับสนุนกิจกรรมอนุรักษ์น้ำ ผ่านความร่วมมือกับหน่วยงานราชการ องค์กรที่ไม่แสวงผลกำไร คือ มูลนิธิอุทกพัฒน์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ และชุมชนในพื้นที่ที่กลุ่มธุรกิจโคคา-โคลาใช้น้ำในการผลิตเครื่องดื่ม รวม 8 จังหวัด ได้แก่ ลำปาง นครสวรรค์ นครราชสีมา บุรีรัมย์ สงขลา ขอนแก่น สุราษฎร์ธานี และปทุมธานี อันนำไปสู่การจัดการทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืน โปรแกรม "รักน้ำ" สอดคล้องกับเป้าหมายระดับโลกของโคคา-โคลาในการคืนน้ำสู่ชุมชนและธรรมชาติอย่างปลอดภัยในปริมาณเทียบเท่ากับปริมาณที่ใช้ในการผลิตเครื่องดื่มภายในปี 2563 ปัจจุบันโปรแกรม "รักน้ำ" สร้างประโยชน์ให้แก่คนไทยทั้งทางตรงและทางอ้อมกว่า 1 ล้านคน

"น้ำทิพย์ คิดมาเพื่อโลก" นวัตกรรมบรรจุภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยขวด "อีโค-ครัช" ใช้นวัตกรรมบรรจุภัณฑ์พีอีทีเบา

โคคา-โคลาสานต่อโครงการ "รักน้ำ" ปีที่ 8

จัดกิจกรรมอาสาสมัครอนุรักษ์ป่าต้นน้ำร่วมกับชุมชนบ้านแม่ตาลน้อย ลำปาง

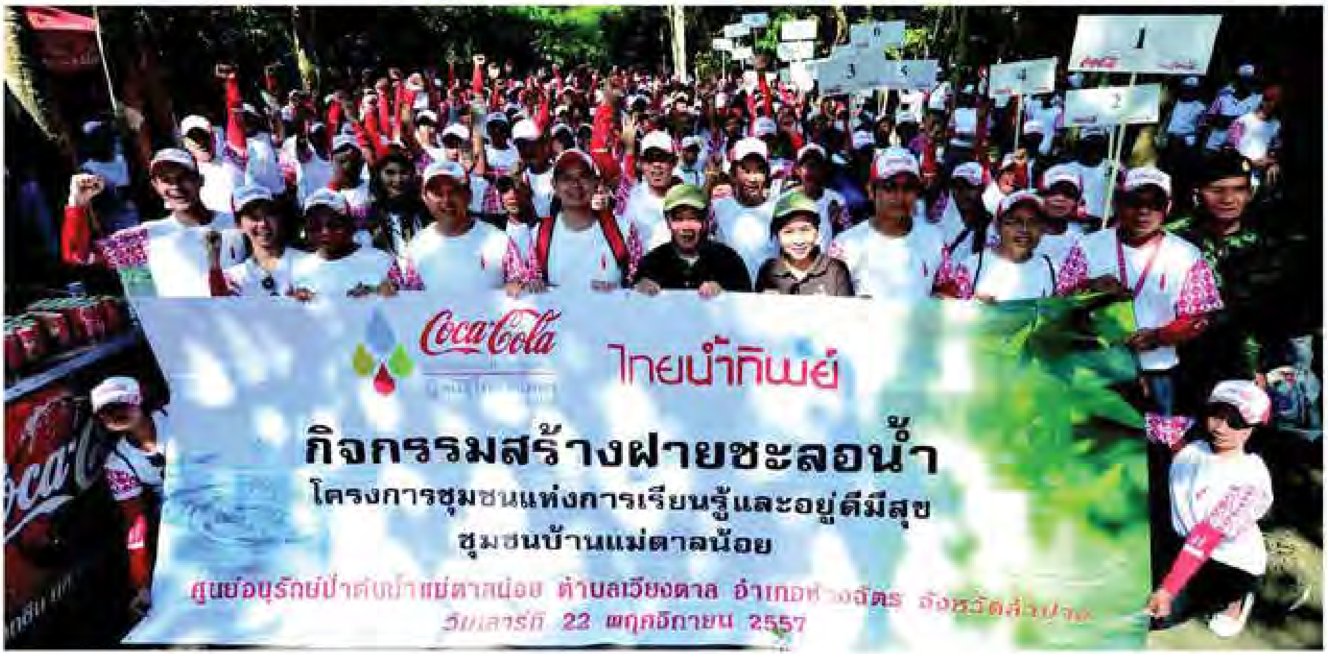

มูลนิธิโคคา-โคลา ประเทศไทย ภายใต้ความร่วมมือกับมูลนิธิอุทกพัฒน์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ สานต่อโครงการ "รักน้ำ" ปีที่ 8 จัดกิจกรรมอาสาสมัครสร้างฝายชะลอน้ำเพิ่มอีก 22 ฝาย ณ ชุมชนบ้านแม่ตาลน้อย จังหวัดลำปาง ด้วยการผนึกกำลังอาสาสมัครพลังบวกกับโคคา-โคลากว่า 420 คน เพื่อช่วยแก้ไขปัญหาการเก็บกักน้ำของอ่างเก็บน้ำแม่ตาลน้อย ซึ่งเป็นแหล่งน้ำหลักที่เป็นหัวใจสำคัญของชาวบ้านในชุมชนรวม 120 ครัวเรือน แต่มีปัญหาเก็บกักน้ำได้น้อยลง รวมถึงช่วยฟื้นฟูระบบนิเวศโดยรอบและป่าต้นน้ำอย่างยั่งยืน

นายธงชัย ศิริธร กรรมการ มูลนิธิโคคา-โคลา ประเทศไทย กล่าวว่า การพัฒนาระบบนิเวศรอบอ่างเก็บน้ำแม่ตาลน้อยเป็นหนึ่งในกิจกรรมภายใต้โครงการ "รักน้ำ" ซึ่งเป็นโครงการด้านการจัดการทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืนของกลุ่มธุรกิจโคคา-โคลา ที่ดำเนินงานร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ โดยมีเป้าหมายคืนน้ำสู่ชุมชนและธรรมชาติอย่างปลอดภัยในปริมาณเทียบเท่ากับปริมาณที่ใช้ในการผลิตเครื่องดื่มภายในปี 2563 หรือ "การคืนน้ำกลับสู่ธรรมชาติ" เพื่อให้แก้ปัญหาและสร้างประโยชน์แก่ชุมชนอย่างยั่งยืน โดยโคคา-โคลาร่วมกับมูลนิธิอุทกพัฒน์ฯ ให้การสนับสนุนชุมชนบ้านแม่ตาลน้อยตั้งแต่ปี 2554 มีการนำเทคโนโลยีและความรู้ด้านการจัดการน้ำชุมชนตามแนวพระราชดำริมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับพื้นที่ น่ายินดีที่ตั้งแต่เริ่มโครงการสามารถคืนน้ำกลับสู่ธรรมชาติในปริมาณกว่า 711 ล้านลิตร ทำให้ชุมชนมีน้ำเพื่อใช้ในการอุปโภค บริโภคและการเกษตรอย่างเพียงพอ

ดร.รอยล จิตรดอน กรรมการและเลขาธิการมูลนิธิอุทกพัฒน์ฯ เล่าว่า ภูมิประเทศบ้านแม่ตาลน้อยเป็นพื้นที่ต้นน้ำแต่ลาดชัน ทำให้น้ำไหลลงสู่ด้านล่าง พร้อมกับพาตะกอนลงไปในอ่างเก็บน้ำแม่ตาลน้อย ทำให้ตื้นเขิน ไม่สามารถกักเก็บน้ำไว้ใช้ในฤดูแล้งได้อย่างเต็มที่ การสร้างฝายชะลอน้ำกว่า 1,000 ฝายตลอดระยะเวลา 4 ปี สามารถชะลอการไหลของน้ำ ทำให้ความชุ่มชื้นยังคงอยู่ ลดการสะสมของตะกอนให้แหล่งเก็บน้ำด้านล่าง ช่วยพัฒนาความเป็นอยู่และการประกอบอาชีพของชาวบ้านชุมชนบ้านแม่ตาลน้อยได้เป็นอย่างดี

"ปัจจุบัน ชาวบ้านในชุมชนบ้านแม่ตาลน้อยมีปริมาณน้ำที่เพียงพอต่อการอุปโภคบริโภคและใช้ในการเกษตร และยังได้ดำเนินแผนพัฒนาและอนุรักษ์แหล่งน้ำและป่าต้นน้ำอย่างยั่งยืน ซึ่งฝายชะลอน้ำสามารถลดการชะล้างหน้าดิน ชะลอน้ำเมื่อฝนตก และฟื้นฟูป่าต้นน้ำให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นโดยสามารถลดปริมาณตะกอนได้ถึง 13,000 ตันต่อปี และเพิ่มปริมาณน้ำในอ่างเก็บน้ำแม่ตาลน้อยได้กว่า 230 ล้านลิตรต่อปี" **ดร.รอยลกล่าว**

ปิดท้ายด้วย **นายนันทิวัต ธรรมหทัย กรรมการมูลนิธิโคคา-โคลา ประเทศไทย** กล่าวอย่างภูมิใจว่า "โครงการรักน้ำได้สร้างประโยชน์ให้แก่คนไทยทั้งทางตรงและทางอ้อมกว่า 1 ล้านคน และโคคา-โคลาได้คืนน้ำกลับสู่ธรรมชาติมากกว่าปริมาณน้ำที่ใช้ในการผลิตเครื่องดื่มแล้ว และจะยังคงเดินหน้าทำงานร่วมกับพันธมิตรและชุมชนในการแก้ปัญหาและพัฒนาทรัพยากรน้ำ อีกทั้งสร้างจิตสำนึกและส่งเสริมให้ประชาชนอนุรักษ์และรักษาทรัพยากรน้ำผ่านกิจกรรมต่างๆ เพราะการทำงานด้านความยั่งยืนจำเป็นต้องทำอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างประโยชน์ให้แก่ทุกฝ่ายในระยะยาว"

'อุทกพัฒน์'หนุนสกัดน้ำเสียลงกว๊าน

พะเยา - นายทรงธิศักดิ์ ทิพย์คำ นายกเทศมนตรีตำบล(ทต.)บ้านสาง อ.เมือง จ.พะเยา กล่าวว่า ขณะนี้ทางเทศบาลได้รับความช่วยเหลือจากมูลนิธิอุทกพัฒน์ในพระบรมราชูปถัมภ์ ที่เข้ามาให้คำแนะนำและช่วยเหลือเรื่องการวางระบบจัดการน้ำเสียในชุมชนก่อนที่จะมีการระบายหรือปล่อยลงสู่ลำคลองและสู่กว๊านพะเยา ทั้งนี้ชุมชนใน ต.บ้านสาง มีชุมชนที่ผลิตปลาส้มในครัวเรือนและเป็นธุรกิจครัวเรือน ดังนั้นทางมูลนิธิอุทกพัฒน์ เน้นวิธีการจัดระบบบำบัดน้ำเสียในครัวเรือน เนื่องจากเป็นต้นทางของน้ำเสีย เมื่อครัวเรือนบำบัดเบื้องต้น น้ำทิ้งที่ปล่อยออกไปจะไม่สร้างมลพิษต่อสิ่งแวดล้อมและลดน้ำเสียที่ลงสู่กว๊านพะเยาได้ตั้งแต่ต้นทาง

การทำบ่อบำบัดน้ำเสียในครัวเรือนเป็นการลงทุนเล็กน้อย ที่สำคัญทำให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมระหว่างชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และมูลนิธิอุทกพัฒน์ ทั้งนี้ทต.บ้านสางได้นำเสนอโครงการและกิจกรรมดังกล่าวร่วมกับศูนย์บริหารจัดการกว๊านพะเยา ต่อมูลนิธิชัยพัฒนาถือว่าเป็นกิจกรรมหนึ่งที่จะเป็นการป้องกันไม่ให้น้ำเสียไหลลงกว๊านพะเยา

แลกเปลี่ยนความรู้บริหารจัดการน้ำ

เมื่อเร็ว ๆ นี้ มูลนิธิอุทกพัฒน์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ ได้จัดงานแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ "พัฒนาน้ำชุมชน ตามแนวพระราชดำริ" ที่บางแก่นฮอลล์ ศูนย์การค้าเซ็นทรัลพลาซา โดยมีหัวหน้าส่วนราชการ องค์กรภาคเอกชน ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเข้าร่วม

ทั้งนี้ นายรอยล จิตรดอน กรรมการและเลขาธิการ ได้เปิดเผยว่า การจัดการทรัพยากรน้ำของชุมชนตามแนวพระราชดำริ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ถือเป็นการมีส่วนช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งและความมั่นคงในการจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศไทย ซึ่งประเทศไทยมีชุมชนมากกว่า 60,000 แห่ง จึงจำเป็นต้องสนับสนุนชุมชนให้มีการจัดการทรัพยากรน้ำอย่างมีประสิทธิภาพและประสานความร่วมมือเป็นเครือข่ายการจัดการทรัพยากรน้ำในระดับชุมชน โดยปัจจุบันมูลนิธิฯ มีเครือข่ายจัดการทรัพยากรน้ำชุมชน ตามแนวพระราชดำริกว่า 60 ชุมชน รวมทั้งชุมชนใน 6 ลุ่มน้ำ และมี 24 แบบอย่างความสำเร็จของการประยุกต์ใช้แนวพระราชดำริ ที่เป็นตัวอย่างความสำเร็จ ขยายผลเป็นเครือข่ายการจัดการทรัพยากรน้ำชุมชน และทำให้มีความสำเร็จทั้งในส่วนด้านสังคมและเศรษฐกิจ แบ่งออกตามพื้นที่ ได้แก่ พื้นที่ต้นน้ำ ใช้แผนที่จัดสรรที่ดิน ไฟฟ้าพลังน้ำ ฝายเก็บน้ำขนาดเล็ก พื้นที่น้ำแล้ง น้ำหลาก ใช้แก้มลิงพวง สระน้ำ แก้มลิง ถนนน้ำเดิน พื้นพุทธองธรรมชาติ ประตูบริหารน้ำ พื้นที่น้ำกร่อย ใช้แผนฝายน้ำจืด น้ำเค็ม พื้นที่ลุ่มแม่น้ำ ใช้แผนเชื่อมโครงสร้างน้ำ รักษาคุณภาพน้ำ และพื้นที่ชลประทาน ใช้แผนกระจายน้ำ สระน้ำประจำไร่นา เพื่อให้ชุมชนเครือข่ายถ่ายทอดความสำเร็จด้านการบริหารจัดทรัพยากรน้ำชุมชนตามแนวพระราชดำริเป็นไปอย่างยั่งยืน

รายการคนรักษ์โลก
ช่อง NBT
พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติจัดการน้ำชุมชน
ตามแนวพระราชดำริ
บ้านศาลาดิน จังหวัดนครปฐม
ออกอากาศเมื่อวันที่ 11 มีนาคม 2557

จับตาเตือนภัย
ช่อง ไทยรัฐทีวี HD 32
พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติจัดการน้ำชุมชน ตามแนวพระราชดำริ
ชุมชนบ้านห้วยปลาหลด จังหวัดตาก
ออกอากาศเมื่อวันที่ 28 กันยายน 2557

ห้องข่าว NBT
สกู๊ป-วิถีชาวนาสู้ภัยแล้ง
ออกอากาศเมื่อวันที่ 26 พฤศจิกายน 2557

ข่าว 3 มิติ
ชุมชนต้นแบบบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ
ตามแนวพระราชดำริ บ้านลิ่มทอง
ต.หนองโบสถ์ อ.นางรอง จ.บุรีรัมย์
ออกอากาศเมื่อวันที่ 4 พฤศจิกายน 2557

รายการสถานีประชาชน
ช่อง ThaiPBS HD
เรื่องการบริหารจัดการน้ำชุมชน
ตามแนวพระราชดำริ
ออกอากาศเมื่อวันที่ 2 กันยายน 2557

รายการสถานีประชาชน
ช่อง ThaiPBS HD
เรื่องการบริหารจัดการน้ำชุมชน
ตามแนวพระราชดำริ
ออกอากาศเมื่อวันที่ 2 กันยายน 2557

เรื่องเล่าจากปก

ปัญหาและจุดเปลี่ยนแปลง

ชุมชนบ้านลิ่มทอง อ.นางรอง จ.บุรีรัมย์ ประสบปัญหาน้ำแล้งและน้ำหลากมามากกว่า 40 ปี จึงเป็นที่มาของคำว่า "บุรีรัมย์ ตำน้ำกิน" เพราะน้ำไม่เพียงพอต่อการอุปโภคบริโภค และทำการเกษตร หน้าแล้งก็แล้งมาก หน้าฝนน้ำก็หลากและเหือดหายไปหมดลำห้วยเดิมที่เคยส่งน้ำถึงชุมชนก็หมดสภาพใช้การไม่ได้พื้นที่การเกษตร 3,700 ไร่ อาศัยแค่เพียงน้ำฝนในการทำการเกษตร ทำให้พืชผลเสียหาย ได้ผลผลิตไม่เต็มที่ ได้ข้าวไม่ถึง 10 ถังต่อไร่ ผลกระทบตามมาคือรายได้ไม่พอรายจ่าย เกิดปัญหาหนี้สิน และย้ายถิ่นทำกิน สั่งสมเป็นปัญหาเรื้อรังของชุมชน

งานอนุรักษ์และงานพัฒนา

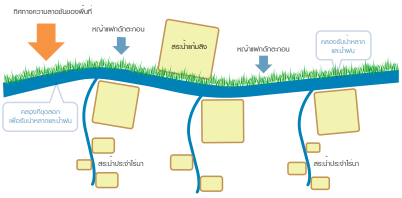

ระบบสระพวง (เชื่อมคลองดักน้ำหลาก แก้มลิงและสระน้ำประจำไร่นา) ดำเนินงานขุดคลองดักน้ำหลากเชื่อมต่อลำมาศ เชื่อมต่อสระแก้มลิง เพื่อกักเก็บน้ำก่อนส่งต่อสู่พื้นที่เกษตร ผ่านคลองซอยเข้าสู่สระน้ำประจำไร่นา เป็นระบบสระพวง เพิ่มพื้นที่กักเก็บและสำรองน้ำไว้ใช้ในหน้าแล้ง

ถนนน้ำเดิน ชุมชนปรับปรุงโครงสร้างถนนเดิมที่มีน้ำท่วมหลากเป็นประจำทุกปี ทำหน้าที่ระบายน้ำ รับน้ำ นำน้ำที่ท่วมหลากและน้ำฝนส่งไปยังสระน้ำแก้มลิงที่อยู่ปลายทาง ลดปัญหาน้ำท่วมเข้าพื้นที่บ้านเรือนและพื้นที่เกษตรและสามารถเก็บกักน้ำไว้ในสระแก้มลิงไปพร้อมกัน

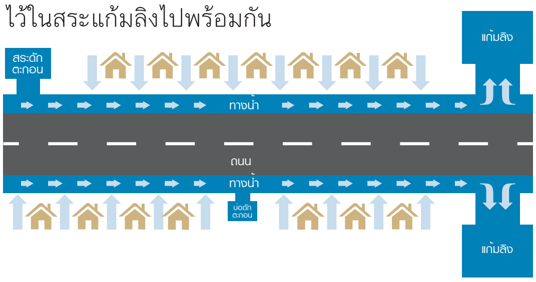

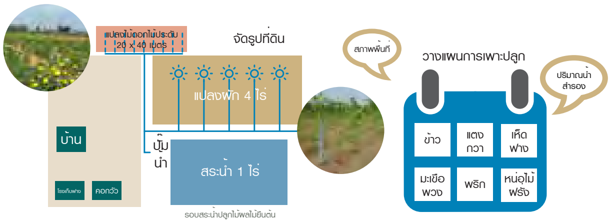

ทฤษฎีใหม่ สร้างรายได้ จัดรูปที่ดิน แบ่งพื้นที่แหล่งน้ำ พื้นที่ทำเกษตร และวางแผนการผลิต ทำนาปีในฤดูฝน ปลูกพืชใช้น้ำน้อยในฤดูแล้ง เป็นผลให้รายจ่ายลดลง มีรายได้เพิ่มขึ้น ใช้น้ำอย่างพอเพียงได้ตลอดทั้งปี เกิดตัวอย่างทฤษฎีใหม่ ลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ ร่วมคิดร่วมผลิต ร่วมกันสลับการเพาะปลูก เพื่อกระจายผลผลิตและร่วมขาย ครัวเรือนสามารถวางแผนชีวิตได้ในระยะยาว

เครือข่ายการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำชุมชน บริหารจัดการทรัพยากรน้ำร่วมกันแบ่งสระปันน้ำผ่านระบบสระพวง นำน้ำจากพื้นที่น้ำเกิน (ต.ชุมแสง) ส่งต่อไปยังพื้นที่ขาดแคลนน้ำ (ต.หนองโบสถ์ และ ต.ทุ่งแสงทอง)

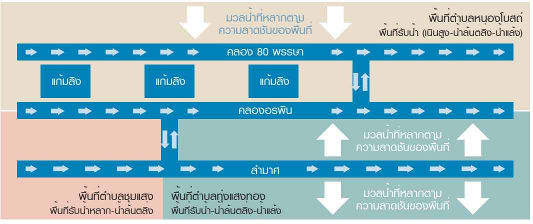

จาก "กรอบคิด" และ "กรอบงาน" สู่การจัดการน้ำชุมชน ตามแนวพระราชดำริ

กรอบคิด

เริ่มจากพึ่งตนเอง และนำความรู้ ประสบการณ์ของผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชน มาคิดเชื่อมโยงหาแนวทางแก้ไขปัญหาน้ำให้เหมาะสมกับพื้นที่ (ภูมิสังคม) ร่วมกันลงมือทำและสร้างตัวอย่างความสำเร็จให้เกิดความยั่งยืน

กรอบงาน

ร่วมกันสำรวจและเก็บข้อมูลในพื้นที่ นำความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เช่น แผนที่ภาพถ่ายจากดาวเทียม เครื่องระบุพิกัด (GPS) วิเคราะห์ทางไหลของน้ำ จัดทำแผนที่น้ำ เก็บข้อมูล ระดับความสูงของพื้นที่ เชื่อมโยงข้อมูลเข้ากับพื้นที่จริง จัดทำระบบสระพวง ดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ใช้ทฤษฎีใหม่สร้างรายได้อย่างยั่งยืน ขยายผลสำเร็จจาก 1 ชุมชน เกิดเครือข่ายการทำงานร่วมกัน 17 หมู่บ้าน ของ 3 ตำบล

ความสำเร็จ

ก่อน	หลัง
น้ำแล้ง-น้ำหลาก	
• ประสบปัญหาน้ำแล้ง น้ำหลากต่อเนื่องมานานกว่า 40 ปี • ขาดแคลนน้ำอุปโภคบริโภค • ไม่มีพื้นที่สาธารณะไว้กักเก็บน้ำและสำรองน้ำ	ดำเนินงานขุดคลองดักน้ำหลากเชื่อมต่อลำมาศ ทำสระแก้มลิงเชื่อมต่อคลองดักน้ำหลากเป็นแหล่งสำรองน้ำก่อนส่งต่อเข้าสู่พื้นที่เกษตรผ่านคลองซอยเก็บเข้าสระประจำไร่นาเป็นระบบสระพวง มีน้ำเพื่ออุปโภค บริโภคและใช้ทำการเกษตรเพียงพอตลอดทั้งปี • คลองดักน้ำหลาก ระยะทาง 32.7 กม. เชื่อมต่อสระแก้มลิงและสระน้ำประจำไร่นามากกว่า 100 สระ ปริมาณน้ำเพิ่มขึ้นรวมมากกว่า 1,167,000 ลูกบาศก์เมตร • กักเก็บและสำรอง ส่งกระจายน้ำเข้าพื้นที่เกษตร 48,752 ไร่ จากพื้นที่รวม 71,566 ไร่ • ป้องกันความเสียหายจาก น้ำท่วม น้ำแล้ง ได้ 7,351 ไร่ และบรรเทาปัญหาน้ำท่วม-น้ำแล้ง ได้ 13,337 ไร่ • เกิดมูลค่าเพิ่มทางการเกษตร 9,720,000 บาท
การบริหารจัดการน้ำ	
ไม่มีการบริหารจัดการน้ำ หน้าแล้งขาดแคลนน้ำ หน้าฝนน้ำท่วมไม่สามารถระบายน้ำและกักเก็บน้ำได้	• บริหารจัดการน้ำร่วมกัน โดยตำบลชุมแสง (พื้นที่ต้นน้ำ)เชื่อมแหล่งน้ำ ด้วยการขุดสระแก้มลิงและคลองซอย เชื่อมต่อลำมาศก่อนส่งน้ำที่เกินไปให้พื้นที่ขาดแคลนน้ำที่ตำบลทุ่งแสงทอง (พื้นที่กลางน้ำ) และตำบลหนองโบสถ์(พื้นที่ปลายน้ำ) • ปรับโครงสร้างถนนเป็นถนนน้ำเดินทำหน้าที่ระบายน้ำแล้วส่งไปยังสระแก้มลิง
การเปลี่ยนแนวคิดในการทำการเกษตร	
ปลูกพืชเชิงเดี่ยว	• ปรับเปลี่ยนแนวคิดและวิถีการผลิตมาดำเนินงาน "ทฤษฎีใหม่" มีรายได้เฉลี่ยครัวเรือนละ 3,000 บาทต่อเดือน • วางแผนการใช้น้ำเพื่อการผลิตได้ตลอดทั้งปี มีความมั่นคงทางอาหาร ผลผลิตเพียงพอ มีเหลือแบ่งปัน ร่วมกันวางแผนเพาะปลูกและขายผลผลิต • รายได้เพิ่มขึ้นประมาณ 2.5 เท่า ทรัพย์สินเพิ่มขึ้นประมาณ 15 เท่า (จากปี 2550-2556) • แรงงานคืนถิ่น
การขยายเครือข่าย	
ชุมชนต่างคน ต่างอยู่ ไม่เห็นความสำคัญของการบริหารจัดการทรัพยากรร่วมกัน	• เกิดการรวมกลุ่มเป็นเครือข่ายการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำทั้งระดับชุมชน ระดับตำบล และระดับอำเภอนางรอง • ขยายผลเครือข่ายโดยร่วมเรียนรู้ ลงมือทำและขับเคลื่อนงานร่วมกันจัดตั้งคณะทำงานเครือข่าย 3 ตำบล คือ ตำบลหนองโบสถ์ ตำบลทุ่งแสงทอง และตำบลชุมแสง • เกิดเครือข่ายกลุ่มเยาวชน "ลูกลิงถิ่นทอง" สามารถประยุกต์ใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อสนับสนุนการทำงานกับคณะกรรมการเครือข่ายบริหารจัดการทรัพยากรน้ำชุมชน
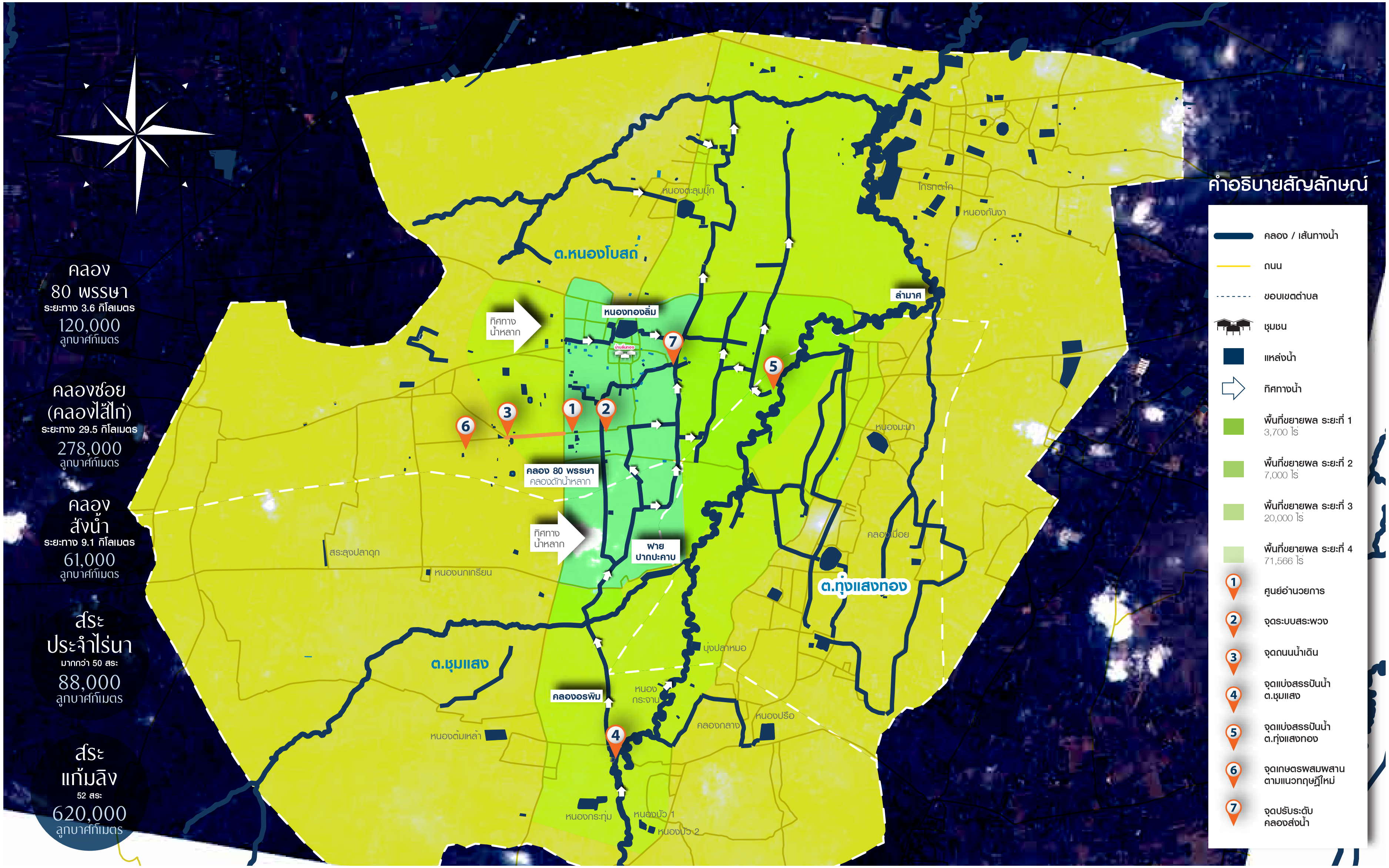
แผนที่จัดการน้ำชุมชน ตามแนวพระราชดำริ
บ้านลิ่มทอง ตำบลหนองโบสถ์ อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์